

Nieuwsbrief Rechtspraak Europa

Aflevering 3 – 2024

donderdag 7 maart 2024

Inhoud

In deze nieuwsbrief vindt u de volgende onderwerpen:
(Door op het onderwerp te klikken komt u direct bij de uitspraken op het betreffende rechtsgebied.)

INHOUD	1
LEESWIJZER.....	3
DEEL I – RECHTSpraak	4
Aanbesteding en overheidsopdrachten.....	4
Aansprakelijkheid EU	5
Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers.....	5
Asiel, migratie en Unieburgerschap	11
Beginnelen EU-recht	19
Belastingen.....	20
Belastingen, btw	21
Belastingen, douane en tariefindeling	25
Beroepskwalificaties.....	25
Beschermd oorsprongsbenaming	26
Civiel.....	26
Covid-19	26
Consumenten	27
Detentie, politiebehandeling en strafrechtelijk onderzoek.....	29
Digitalisering, digitale sector, social media en AI	31
Discriminatie en gelijke behandeling.....	32
Eigendomsrecht	34
Energiemarkt	34
Erfrecht.....	34
Familieleven en familierecht.....	35
Financiële markt en diensten, EMU, Bankenunie	37
GBVB – Gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid	40
Gewasbeschermingsmiddelen en biociden	41
Gezondheid, geneesmiddelen en etikettering.....	41
Godsdienstvrijheid.....	45
Grondrechten (Handvest), EVRM, Raad van Europa	46
Handel en antidumping	48
Huiselijk geweld en geweld tegen vrouwen	49
IE - Intellectuele eigendom.....	50
Institutioneel	53
IPR.....	53

Maandelijks overzicht van de rechtspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU).

De Nieuwsbrief Rechtspraak Europa is een samenvoeging van de Nieuwsbrief Rechtspraak Europa (Marc de Werd/Hof Amsterdam) en de GCE-nieuwsbrief (Joanne Bik/LBvR).

Kernredactie: Lizette van Bergen, Joanne Bik, Caroline ten Dam en Mariëlle Leenaers. Vaste medewerkers: Anouk Biersteker, Anne-Marie ten Bosch, Cleo Dermout, Stefan Flipse, Maartje Fritsche, Nicolien Keereweer, Nadine Laatsch, Suus Pesch, Charlotte Roseboom, Chris Sillen en Nynke Veenstra.

Rechtspraak Europa komt tot stand door een samenwerkingsverband tussen het Gerechtshof Amsterdam en het Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak (LBvR), en wordt gepubliceerd op de website van de rechtspraak en op MKO (alleen intern). Het archief is te raadplegen op rechtspraak.nl.

Rechtspraak Europa rechtstreeks ontvangen? Stuur een mail naar RechtspraakEuropa@rechtspraak.nl om te worden toegevoegd aan de verzendlijst.

Kansspelen.....	57
Kwekersrecht.....	57
Landbouw en visserij.....	57
Luchtvaart.....	59
Mededinging.....	60
Milieu, natuur, duurzame energie.....	61
Oekraïne.....	63
Overlevering en uitlevering.....	63
Prejudiciële procedure HvJEU.....	65
Privacy en persoonsgegevens.....	66
Procesrecht HvJ.....	69
Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel recht.....	70
Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht.....	71
Recht op effectieve rechtsbescherming en toegang tot de rechter.....	75
Rechtsstaat en rechterlijke macht.....	76
Staatssteun.....	77
Strafrecht.....	81
Verkiezingen en kiesrecht.....	82
Vervoer, reizen en rijbewijs.....	82
Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid.....	84
Vrijheid van vereniging en demonstratierecht.....	86
Witwassen en terrorisme.....	87
DEEL II.....	88
Algemeen.....	88
Cursus en opleiding.....	88
Nieuwsbrieven.....	91
NL zaken bij het HvJEU.....	93
NL prejudiciële verwijzingen.....	93
NL zaken bij het EHRM.....	94
Verzoeken Protocol no. 16 EVRM.....	94

Leeswijzer

De redactie heeft ervoor gekozen om de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU) en het Gerecht per rubriek gezamenlijk aan te bieden. De toenemende vervlechting van het EU recht en het EVRM sinds het Verdrag van Lissabon (2009) is met name zichtbaar op het terrein van de grondrechtenbescherming. Deze ontwikkeling naar een Europees *ius commune* maakt dat beide kenbronnen in een juridische casus gelijktijdig relevant kunnen zijn. De redactie wil aldus recht doen aan die Europese realiteit.

- Om sneller te scrollen: klik op tweede icoon van boven “bladwijzers”, de index blijft dan in de linkerkolom staan.
- De nieuwsbrief is ingedeeld in alfabetisch gerangschikte onderwerpen.
- De signaleringen van nieuwe prejudiciële verwijzingen bevatten een link naar de verwijzingsuitspraak op de website van Curia en een link naar de samenvatting op ECER (indien beschikbaar). Bij de Nederlandstalige verwijzingsuitspraken (afkomstig van Nederlandse en Belgische rechters) wordt daarnaast ook een samenvatting opgenomen. Het is overigens eenvoudig een prejudiciële verwijzing terug te vinden op Curia met zaaknummer of, indien dat zaaknummer niet bekend is, door bijvoorbeeld te zoeken op onderwerp of herkomst van de prejudiciële vraag. De snelste manier is door te klikken op de drie puntjes bij het vak “documenten” en aldaar te klikken op “verzoeken om een prejudiciële beslissing”.

Volledigheid en selectiecriteria

- Voor wat betreft de Europese uitspraken (arresten van het EHRM, HvJ EU, Gerecht van de EU) en conclusies van AG’s bij het HvJ EU streeft de redactie ernaar een volledig overzicht te geven van de voor Nederland relevante uitspraken.
- Alle nieuwe prejudiciële verwijzingen uit alle lidstaten worden opgenomen in de nieuwsbrief.
- De uitspraken van Nederlandse gerechten die in de nieuwsbrief staan, worden opgenomen omdat er een blog over is of omdat iemand de redactie heeft gewezen op een bepaalde uitspraak. Het overzicht van de Nederlandse jurisprudentie is dus niet volledig. Signalering van een relevante Nederlandse uitspraak wordt zeer op prijs gesteld.
- De redactie houdt ontwikkelingen bij via Twitter, Legal Intelligence etc. Uiteraard is dit overzicht niet volledig. Datzelfde geldt voor opleidingen, literatuur en noten bij arresten. Ook hiervoor geldt dat signalering door lezers op prijs wordt gesteld.

Deel I – Rechtspraak

Aanbesteding en overheidsopdrachten

HvJ – CONCLUSIE – C-598/22 (Società Italiana Imprese Balneari Srl) – 8 februari 2024 – A-G Capeta – Italië – ECLI:EU:C:2024:129 – [conclusie](#)

Overheidsopdrachten en vrijheid van vestiging – Concessies voor Italiaanse stranden – Vervallenverklaring en vernieuwing – Nationale regeling waarbij de eigendom van niet-verwijderbare in de openbare ruimte aangebrachte bouwwerken bij het vervallen van de concessie zonder vergoeding toevalt aan de staat – Artikel 49 VWEU

De Italiaanse kust behoort, met alle stranden, tot de openbare ruimte. Voor de exploitatie van commerciële activiteiten op een Italiaans strand is derhalve een concessie vereist. De nationale regeling van dergelijke concessies behelst onder meer dat op een openbaar strand aangebrachte niet-verwijderbare bouwwerken na het vervallen van de concessieperiode automatisch aan de staat toevallen, zonder dat de concessiehouder die ze heeft verwezenlijkt daarvoor wordt gecompenseerd. Vormt die regel een beperking op de in artikel 49 VWEU verankerde vrijheid van vestiging?

A-G geeft het Hof in overweging: Een nationale maatregel (...) die behelst dat de niet-verwijderbare bouwwerken die zijn aangebracht op een aan zee gelegen publieke locatie waarop een concessie is verleend, zonder vergoeding overgaan op de staat wanneer die concessie vervalt, vormt geen door artikel 49 VWEU verboden beperking van de vrijheid van vestiging indien de looptijd van de concessie voor de concessiehouder voldoende is om zijn investering terug te verdienen. Dit geldt ook wanneer die concessiehouder een nieuwe concessie voor dezelfde locatie krijgt.

Subsidiar, indien een nationale regel als artikel 49 van het wetboek voor de scheepvaart toch wordt aangemerkt als niet-discriminerende beperking van de vrijheid van vestiging, dan valt die beperking niet onder het verbod van artikel 49 VWEU, mits deze evenredig is aan de legitieme doelen om de openbare ruimte te behouden en de overheidsfinanciën te beschermen, hetgeen door de nationale rechter moet worden nagegaan.

GERECHT – ARREST – T-38/21 (Inivos en Inivos/Commissie) – 21 februari 2024 – ECLI:EU:T:2024:100 – [arrest](#)

Overheidsopdrachten – Levering van desinfectierobots aan Europese ziekenhuizen – Onderhandelingsprocedure zonder voorafgaande bekendmaking van een aankondiging van de opdracht – COVID-19 – Beroep tot nietigverklaring – Niet individueel geraakt – Vordering tot schadevergoeding

Verzoeksters – Inivos Ltd en Inivos BV – zijn actief op het gebied van medische technologie en zijn gespecialiseerd in preventie en beheersing van infecties. In de context van de COVID-19-crisis heeft de Commissie besloten de lidstaten te helpen door de inzet van robots voor de desinfectie van binnenruimten in hun ziekenhuizen te ondersteunen in het kader van het instrument voor noodhulp. Op grond van spoedeisendheid wegens de COVID-19-crisis heeft de Europese Commissie op 18 september 2020 besloten om voor de aankoop van desinfectierobots gebruik te maken van een onderhandelingsprocedure zonder voorafgaande bekendmaking van een aankondiging van de opdracht. Bij besluit van 3 november 2020 is het gunningsbesluit voor deze opdracht vastgesteld en bij besluit van 19 november 2020 zijn de raamovereenkomsten gesloten met twee (andere)

ondernemingen. Verzoeksters vorderen op grond van artikel 263 VWUE nietigverklaring van al deze drie besluiten en daarnaast schadevergoeding wegens het verlies van een kans om in te schrijven voor een overheidsopdracht.

Het Gerecht overweegt dat het besluit van 18 september 2020 slechts een voorbereidende handeling is (en geen handeling die het standpunt van de Commissie definitief vastlegt). Ten aanzien van het gunningsbesluit (van 3 november 2020) overweegt het Gerecht dat verzoeksters weliswaar belang hebben bij nietigverklaring daarvan (wegens hun vordering tot schadevergoeding), en dat verzoeksters *rechtstreeks* worden geraakt door het gunningsbesluit. Evenwel worden verzoeksters niet *individueel* geraakt door het bestreden gunningsbesluit: zij hebben niet bewezen dat zij deel uitmaakten van een beperkte kring van marktdeelnemers die konden worden uitgenodigd om een inschrijving in te dienen en die in staat waren om een offerte in te dienen. Het derde door verzoeksters aangevochten besluit (het besluit van 19 november 2020) is onlosmakelijk verbonden met een zuiver contractuele context. Alle drie de verzoeken tot nietigverklaring worden daarom niet-ontvankelijk verklaard door het Gerecht. Ook de vordering tot schadevergoeding wegens niet-contractuele aansprakelijkheid van de Unie wordt afgewezen: er is niet voldaan aan de voorwaarde dat er daadwerkelijk schade is geleden: verzoeksters hebben niet aangetoond dat het buiten kijf staat dat zij voornoemde opdracht zouden hebben binnengehaald indien zij waren uitgenodigd om een inschrijving in te dienen.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-769/23 \(Mara\)](#), verwijzing uit Italië over aanbestedingen van diensten met gestandaardiseerde kenmerken die tevens arbeidsintensief zijn en criterium van de laagste prijs als gunningscriterium - [ECER](#)

Aansprakelijkheid EU

GERECHT – ARREST – [T-38/21 \(Inivos en Inivos/Commissie\)](#) – 21 februari 2024 – [ECLI:EU:T:2024:100](#) – [arrest](#)

Overheidsopdrachten – Levering van desinfectierobots aan Europese ziekenhuizen – Onderhandelingsprocedure zonder voorafgaande bekendmaking van een aankondiging van de opdracht – COVID-19 – Beroep tot nietigverklaring – Niet individueel geraakt – Vordering tot schadevergoeding

Samenvatting onder: [Aanbesteding en overheidsopdrachten](#)

Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers

HvJ – ARREST – [C-715/20 \(X\)](#) – 20 februari 2024 – **Grote Kamer – Polen – [ECLI:EU:C:2024:139](#) – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)**

Sociaal beleid – Arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd – Geen verplichting om de redenen voor de beëindiging te vermelden – Non-discriminatiebeginsel – Rechterlijke toetsing – Geding tussen particulieren – Richtlijn 1999/70/EG – Artikel 47 Handvest EU

Samenvatting onder: [Beginselen EU recht](#)

HvJ – ARREST – C-283/21 (Deutsche Rentenversicherung Bund) – 22 februari 2024 – Duitsland – ECLI:EU:C:2024:144 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Sociale zekerheid van migrerende werknemers – Pensioen voor volledige arbeidsongeschiktheid – In aanmerking nemen van in andere lidstaten vervulde tijdvakken van kinderopvoeding’ – Voldoende nauwe band – Verordening (EG) nr. 987/2009 – Artikel 21 VWEU

Verzoekster heeft zowel voordat als nadat zij haar kinderen in Nederland had opgevoed, in Duitsland tijdvakken vervuld die kunnen worden gelijkgesteld met „verzekeringstijdvakken”. Zij is echter pas meerdere jaren nadat zij ophield haar tijd te besteden aan de opvoeding van haar kinderen, premies aan het Duitse wettelijke pensioenverzekeringsstelsel gaan betalen.

Tegen die achtergrond draait het in de onderhavige zaak om de vraag of voldaan is aan het door het Hof in zijn rechtspraak ontwikkelde criterium van de „voldoende nauwe band”, wanneer de betrokkene geen premies aan het wettelijke pensioenverzekeringsstelsel van lidstaat A betaalde voordat hij zich in lidstaat B aan de opvoeding van zijn kinderen ging wijden.

Volgens de A-G moet deze vraag bevestigend worden beantwoord.

Nederland, Duitsland, Tsjechië en de Europese Commissie hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 21 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat, wanneer de betrokken persoon niet voldoet aan de in artikel 44, lid 2, van verordening (EG) nr. 987/2009 opgelegde voorwaarde dat hij, al dan niet in loondienst, werkzaam was opdat, met het oog op de toekenning van een pensioen wegens volledige arbeidsongeschiktheid, de in een andere lidstaat vervulde tijdvakken van kinderopvoeding in aanmerking worden genomen door de lidstaat die dit pensioen moet uitkeren, maar die persoon, zowel vóór als na deze tijdvakken van kinderopvoeding, uitsluitend in de eerste lidstaat tijdvakken van verzekering uit hoofde van tijdvakken van opleiding of van beroepsactiviteit heeft vervuld, deze lidstaat verplicht is deze tijdvakken in aanmerking te nemen ondanks het feit dat deze persoon noch vóór noch onmiddellijk na die tijdvakken van kinderopvoeding in die lidstaat premies heeft betaald.

- ❖ Taking into account of child-raising periods completed in another Member State when calculating a pension for total incapacity for work ([persbericht Curia](#))

HvJ – ARREST – Gevoegde zaken C-59/22, C-110/22 en C-159/22 (Consejería de Presidencia, Justicia e Interior de la Comunidad de Madrid e.a.) – 22 februari 2024 – Spanje – ECLI:EU:C:2024:149 – [geen conclusie](#) – [arrest](#)

Arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd – Maatregelen tegen misbruik van opeenvolgende arbeidsovereenkomsten of arbeidsverhoudingen voor bepaalde tijd – Richtlijn 1999/70/EG

De verzoeken hebben betrekking op de kwalificatie van de arbeidsverhouding tussen de betrokken werknemers en een drietal overheidsdiensten (een brandpreventiedienst, een universiteit en een bureau voor sociale zorg).

Hof: Clausules 2 en 3 van de raamovereenkomst (...) moeten aldus worden uitgelegd dat een werknemer voor onbepaalde tijd zonder vast dienstverband moet worden beschouwd als een werknemer met een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd in de zin van deze raamovereenkomst en dus binnen de werkingssfeer ervan valt.

Clausule 5 van de raamovereenkomst moet aldus worden uitgelegd dat de uitdrukking „gebruik van opeenvolgende arbeidsovereenkomsten of arbeidsverhoudingen voor bepaalde tijd” in die bepaling ook ziet op een situatie waarin het betrokken bestuur niet binnen de gestelde termijn een selectieprocedure heeft georganiseerd voor de definitieve invulling van de post van een werknemer voor onbepaalde tijd

zonder vast dienstverband, en de overeenkomst voor bepaalde tijd tussen die werknemer en dat bestuur daardoor van rechtswege is verlengd.

Clausule 5, lid 1, onder a) tot en met c), van raamovereenkomst verzet zich tegen een nationale regeling die geen enkele van de in clausule 5, lid 1, onder a) tot en met c), genoemde maatregelen of een „gelijkwaardige wettelijke maatregel” in de zin van deze bepaling bevat om misbruik van overeenkomsten voor onbepaalde tijd zonder vast dienstverband te voorkomen.

Clausule 5 van de raamovereenkomst, verzet zich tegen een nationale regeling op grond waarvan een forfaitaire vergoeding van twintig dagen loon per arbeidsjaar – met een maximum van één jaarsalaris – moet worden betaald aan iedere werknemer van wie de werkgever zich schuldig heeft gemaakt aan misbruik door overeenkomsten voor onbepaalde tijd zonder vast dienstverband telkens te verlengen, wanneer de betaling van die vergoeding bij beëindiging van de overeenkomst losstaat van enige overweging die verband houdt met het al dan niet rechtmatige karakter van het gebruik van dergelijke overeenkomsten.

Clausule 5 van de raamovereenkomst verzet zich tegen nationale bepalingen op grond waarvan „onrechtmatige handelingen” aanleiding geven tot aansprakelijkheid van de overheidsdiensten „overeenkomstig de in elk van de overheidsdiensten geldende voorschriften”, wanneer die nationale bepalingen niet effectief en afschrikkend zijn om ervoor te zorgen dat de op grond van die clausule vastgestelde normen hun volle uitwerking krijgen.

Clausule 5 van raamovereenkomst verzet zich tegen een nationale regeling op grond waarvan procedures moeten worden georganiseerd om tijdelijke dienstverbanden om te zetten in vaste dienstverbanden aan de hand van oproepen tot het indienen van kandidaturen teneinde de posten in te vullen die bezet worden door tijdelijke werknemers, onder wie werknemers voor onbepaalde tijd zonder vast dienstverband, wanneer die organisatie losstaat van enige overweging die verband houdt met misbruik van overeenkomsten voor bepaalde tijd.

Clausule 5 van de raamovereenkomst moet aldus worden uitgelegd dat bij gebreke van passende nationaalrechtelijke maatregelen ter voorkoming en eventueel bestraffing, overeenkomstig deze clausule 5, van misbruik van opeenvolgende overeenkomsten voor bepaalde tijd, waaronder telkens verlengde overeenkomsten voor onbepaalde tijd zonder vast dienstverband, de omzetting van deze overeenkomsten in overeenkomsten voor onbepaalde tijd een dergelijke maatregel kan vormen. Het staat in voorkomend geval aan de nationale rechter om de vaste nationale rechtspraak te wijzigen indien deze berust op een uitlegging van de nationale bepalingen – inclusief de grondwettelijke bepalingen – die onverenigbaar is met de doelstellingen van richtlijn 1999/70 en met name van clausule 5 ervan.

HvJ – ARREST – [C-589/22 \(Resorts Mallorca Hotels International\)](#) – 22 februari 2024 – Spanje – [ECLI:EU:C:2024:155](#) – geen conclusie – arrest

Collectief ontslag – Vrijwillige beëindigingen van arbeidsovereenkomsten vóór ontslagen – Ontstaan van de verplichting tot kennisgeving en tot raadpleging – Wijzen van berekening van het aantal ontslagen werknemers – Richtlijn 98/59/EG

Het betreft een geding tussen twee ontslagen werknemers enerzijds, en hun voormalige werkgever, Resorts Mallorca Hotels International SL, anderzijds over de rechtmatigheid van hun ontslag. De werknemers stellen dat hun werkgever een procedure voor collectief ontslag had moeten inleiden en dat zij op frauduleuze wijze had gehandeld door kunstmatig vrijwillige vertrekken van bepaalde werknemers aan te moedigen ter omzeiling van de verplichting om deze procedure op te starten. Dit beroep werd door de eerste rechter afgewezen omdat het aantal ontslagen niet de drempelwaarde voor de verplichte inleiding van de procedure voor een collectief ontslag had bereikt. Bij de hoger beroep rechter speelt de vraag of de werkgever wel of niet rekening mocht houden met de vrijwillige vertrekken bij de berekening van het aantal ontslagen.

Hof: Artikel 2, lid 1, van richtlijn 98/59/EG moet aldus worden uitgelegd dat de daarin neergelegde raadplegingsverplichting ontstaat zodra de werkgever in het kader van een herstructureringsplan overweegt of voornemens is om een aantal arbeidsplaatsen te schrappen en dit aantal de in artikel 1, lid 1, onder a), van die richtlijn vastgestelde drempels kan overschrijden, en niet op het tijdstip waarop de werkgever, na maatregelen te hebben genomen om dat aantal te verminderen, de zekerheid verkrijgt dat hij daadwerkelijk zal moeten overgaan tot het ontslag van een aantal werknemers dat deze drempels overschrijdt.

HvJ – ARREST – C-649/22 (Randstad Empleo) – 22 februari 2024 – Spanje – ECLI:EU:C:2024:156 – geen conclusie – arrest

Uitzendarbeid – Beginsel van gelijke behandeling – Begrip ‘essentiële arbeidsvoorwaarden van uitzendkrachten’ – Begrip ‘bezoldiging’ – Arbeidsongeval tijdens de opdracht – Vergoeding voor arbeidsongeschiktheid – Richtlijn 2008/104/EG

Een uitzendkracht heeft een uitzendovereenkomst gesloten met Randstad Empleo en arbeid verricht. Volgens die overeenkomst is de collectieve arbeidsovereenkomst inzake uitzendarbeid van toepassing. Tijdens het werk bij de inlenende onderneming is hij slachtoffer geworden van een bedrijfsongeval en blijvend arbeidsongeschikt geworden om zijn gebruikelijke beroep (als afhandelaar) uit te oefenen. De verzekeraar (Axa) heeft de uitzendkracht een vergoeding toegekend krachtens de cao inzake uitzendarbeid. De uitzendkracht voert aan dat de cao voor de vervoersector van toepassing is en dat hij daarom recht heeft op een hogere vergoeding dan hij heeft ontvangen.

Het hof verklaart een deel van het verzoek om een prejudiciële beslissing niet-ontvankelijk (namelijk voor zover dit ziet op de artikelen 20 en 21 Handvest en 2 VEU), omdat een minimum aan uitleg over de reden van de keuze van deze bepalingen van Unierecht ontbreekt. Het hof herformuleert het overige deel van het verzoek, dat betrekking heeft op artikel 5 van richtlijn 2008/104 betreffende uitzendarbeid. Hierin is bepaald dat de essentiële arbeidsvoorwaarden van uitzendkrachten, voor de duur van de opdracht bij de inlenende onderneming, ten minste dezelfde zijn als die welke voor hen zouden gelden als zij rechtstreeks door de genoemde onderneming voor dezelfde functie in dienst waren genomen. Valt de onderhavige vergoeding onder het begrip ‘essentiële arbeidsvoorwaarden’ als bedoeld in de richtlijn? Het hof beantwoordt die vraag bevestigend en gaat vervolgens in op de vraag of het in artikel 5 van de richtlijn neergelegde beginsel van gelijke behandeling zich verzet tegen een nationale regeling als de onderhavige zoals uitgelegd in de Spaanse rechtspraak. Het hof voegt daar nog aan toe dat het hier gaat om een geding tussen particulieren en dat de verwijzende rechter, indien hij tot de slotsom zou komen dat de uitzendkracht recht zou hebben op de (hogere) vergoeding krachtens de cao voor de vervoersector, moet nagaan of het Spaanse recht kan worden uitgelegd in overeenstemming met de vereisten van de richtlijn.

Hof: Artikel 5, lid 1, eerste alinea, van richtlijn 2008/104/EG, gelezen in samenhang met artikel 3, lid 1, onder f), van die richtlijn, verzet zich tegen een nationale regeling, zoals uitgelegd in de nationale rechtspraak, op grond waarvan de vergoeding waar uitzendkrachten aanspraak op kunnen maken wegens de volledige blijvende ongeschiktheid om hun gebruikelijke beroep uit te oefenen als gevolg van een arbeidsongeval dat zich heeft voorgedaan bij de inlenende onderneming en dat heeft geleid tot de beëindiging van hun arbeidsverhouding als uitzendkracht, lager is dan de vergoeding waar die werknemers in dezelfde situatie en om dezelfde reden aanspraak op zouden kunnen maken indien zij rechtstreeks door die inlenende onderneming in dienst waren genomen om er gedurende dezelfde periode dezelfde functie te vervullen.

HvJ – ARREST – C-125/23 (Unedic) – 22 februari 2024 – Frankrijk – ECLI:EU:C:2024:163 – geen conclusie – arrest

Bescherming werknemers bij insolventie van de werkgever – Waarborgfondsen – Ernstige tekortkomingen werkgever – Richtlijn 2008/94/EG

De betrokken werknemers hadden deeltijdovereenkomsten voor bepaalde tijd met de vennootschap K gesloten. Tegen deze vennootschap is een saneringsprocedure ingeleid. Wegens ernstige tekortkomingen van de werkgever (*prise d'acte*) hebben de werknemers hun arbeidsovereenkomsten eenzijdig verbroken. De tribunal de commerce (handelsrechter, Frankrijk) heeft de gerechtelijke vereffening van de vennootschap K uitgesproken.

De betrokken werknemers hebben zich tot de rechter gewend met het verzoek om hun aanspraken op te nemen in het passief van de vereffening van de vennootschap K omdat de tekortkomingen van deze vennootschap volgens hen voldoende ernstig waren.

De vraag is o.a. of Richtlijn 2008/94 toestaat dat wordt uitgesloten dat het waarborgfonds de vergoeding wegens beëindiging van de arbeidsverhouding honoreert wanneer een werknemer via *prise d'acte* zijn arbeidsovereenkomst verbreekt na de opening van een insolventieprocedure?

*Hof: Richtlijn 2008/94/EG verzet zich tegen een nationale regeling op grond waarvan uit arbeidsovereenkomsten of arbeidsverhoudingen voortvloeiende onvervulde aanspraken van werknemers worden gedekt door het overeenkomstig artikel 3 van deze richtlijn ingevoerde nationale stelsel waarbij de aanspraken van werknemers worden gehonoreerd door een waarborgfonds wanneer de beëindiging van de arbeidsovereenkomst op initiatief van de curator, de vereffenaar of de betrokken werkgever geschiedt, maar dergelijke aanspraken niet door dit waarborgfonds worden gehonoreerd wanneer de betrokken werknemer zijn arbeidsovereenkomst via *prise d'acte* heeft verbroken wegens zodanig ernstige tekortkomingen van zijn werkgever dat die overeenkomst daardoor niet kan worden voortgezet, en een nationale rechter heeft geoordeeld dat die *prise d'acte* gerechtvaardigd was.*

HvJ – ARREST – C-549/22 (Raad van Bestuur SVB) – 29 februari 2027 – Nederland – Centrale Raad van Beroep – conclusie – arrest

Sociale zekerheid – Nabestaandenuitkering – Verlaging – Euro-mediterrane overeenkomst EG/Algerije – Rechtstreekse werking

X woont in Algerije. Aangezien haar overleden echtgenoot in Nederland heeft gewerkt, ontvangt zij een nabestaandenuitkering van de Sociale Verzekeringsbank. Nederland heeft haar nabestaandenuitkering verlaagd omdat de kosten van levensonderhoud in Algerije lager zijn. X heeft deze verlaging aangevochten bij de Centrale Raad van Beroep. Strookt de verlaging met de Europees-mediterrane overeenkomst tussen de EU en Algerije? Het Hof overweegt onder meer dat het feit dat het bedrag van de uitkering wordt aangepast om rekening te houden met het kostenniveau in het derde land niet kan leiden tot een uitholling van het recht op vrije overmaking (zoals neergelegd in artikel 68 van deze overeenkomst), mits het percentage dat voor deze aanpassing wordt gebruikt berust op objectieve gegevens, hetgeen de verwijzende rechter dient na te gaan.

Hof: Artikel 68, lid 4, van de Euro-mediterrane overeenkomst waarbij een associatie tot stand wordt gebracht tussen de EG en haar lidstaten, enerzijds, en Algerije, anderzijds, moet aldus worden uitgelegd dat:

- het rechtstreekse werking heeft, zodat personen op wie deze bepaling van toepassing is het recht hebben om zich er voor de rechterlijke instanties van de lidstaten rechtstreeks op te beroepen, teneinde ervoor te zorgen dat hiermee strijdige nationaalrechtelijke regels buiten toepassing worden gelaten,

- het van toepassing is op de nabestaanden van een werknemer die hun nabestaandenuitkering willen overmaken naar Algerije maar zelf geen werknemer zijn en in Algerije wonen,

- het zich er niet tegen verzet dat het bedrag van een nabestaandenuitkering wordt verlaagd omdat de uitkeringsgerechtigde in Algerije woont wanneer met deze uitkering wordt beoogd een basisinkomen te garanderen dat wordt berekend aan de hand van het kostenniveau in de lidstaat die de uitkering verschuldigd is en de aldus toegepaste verlaging de essentie van het recht op het vrij overmaken van deze uitkering eerbiedigt.

- E EU-Hof: toepassing van het woonlandbeginsel op export van een nabestaandenpensioen naar Algerije is verenigbaar met associatieregels EU-Algerije ([ECER](#))

HvJ – CONCLUSIE – C-548/22 (Presidenza del Consiglio dei ministri e.a.) – 29 februari 2024 – A-G Kokott – Italië – ECLI:EU:C:2024:187 – [conclusie](#)

Arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd – Honoraire rechters en openbare aanklagers – Omzetting in arbeidsverhoudingen voor onbepaalde tijd – Afstand van rechtswege van rechten voor de periode voorafgaand aan de omzetting – Richtlijn 1999/70/EG

Bepaalde taken binnen de Italiaanse rechterlijke macht worden uitgevoerd door honoraire rechters en openbare aanklagers, van wie er velen ontevreden zijn over hun arbeidsvoorwaarden. Hun werk wordt aangemerkt als een honoraire functie en zij worden derhalve slechts voor een beperkte periode aangesteld en beloond door middel van forfaitaire betalingen per geval. Vakantie met behoud van loon, sociale bescherming en sociale zekerheid zijn niet voorzien. De omvang van hun werk, te weten het aantal behandelde zaken en de gecumuleerde duur van de uitoefening van hun ambt, komt echter overeen met een voltijdse betrekking voor onbepaalde tijd. Zo zijn zij reeds in eerdere verzoeken om een prejudiciële beslissing in het gelijk gesteld, met name wat betreft het recht op vakantie met behoud van loon en het recht op sociale bescherming en sociale zekerheid, omdat zij in dit opzicht worden benadeeld ten opzichte van gewone rechters en openbare aanklagers.

Thans heeft Italië een beoordelingsprocedure ingevoerd voor honoraire rechters en openbare aanklagers in functie, op basis waarvan zij kunnen worden geplaatst in een dienstbetrekking voor onbepaalde tijd met een vaste beloning. Indien zij aan deze procedure deelnemen, moeten zij echter afzien van alle verdere rechten uit hoofde van hun eerdere werkzaamheden als honoraire magistraat. Deze afstand zou in het bijzonder de rechten uit hoofde van het Unierecht omvatten die het Hof reeds heeft erkend, alsook eventuele andere rechten uit hoofde van het Unierecht, zoals een hogere beloning. Indien zij niet in deze dienstbetrekking voor onbepaalde tijd worden geplaatst voorziet de regeling, in de plaats van de rechten waarvan zij afstand moeten doen, in het recht op een forfaitaire vergoeding voor de in het verleden verrichte werkzaamheden.

Verduidelijkt moet worden of de relevante bepalingen van het Unierecht, in het bijzonder het verbod van discriminatie van werknemers met een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd, zich verzetten tegen deze verplichte afstand van rechten die worden ontleend aan het Unierecht.

A-G geeft het Hof in overweging: Clausule 4, lid 1, van de op 18 maart 1999 gesloten raamovereenkomst inzake arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd, (...) moet in het licht van het doeltreffendheidsbeginsel aldus worden uitgelegd dat:

- *zij niet in de weg staat aan een regeling volgens welke een honorair openbaar aanklager afstand moet doen van de uit clausule 4, lid 1, voortvloeiende rechten voor de in het verleden in deze functie verrichte werkzaamheden om te kunnen deelnemen aan een beoordelingsprocedure waardoor hij die functie in de toekomst voor onbepaalde tijd – tot hij de leeftijd van 70 jaar bereikt – en tegen een vaste beloning kan uitoefenen, mits de toekomstige arbeidsvoorwaarden, naast de tegenprestatie voor de voortgezette werkzaamheden, ook een passende compensatie bieden voor de rechten waarvan afstand moet worden gedaan, en*

- *zij zich niet tegen een dergelijke regeling verzet, mits die regeling een passende forfaitaire vergoeding voor de in het verleden verrichte werkzaamheden toekent voor het geval dat de uitkomst van de beoordelingsprocedure het niet mogelijk maakt dat de honorair openbaar aanklager zijn functie blijft uitoefenen, indien deze honorair openbaar aanklager onder het begrip ‚werknemer met een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd‘ valt.*

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-5/24 \(Pauni\)](#), verwijzing uit Italië over arbeidsongeschiktheid, handicap en ontslag - [ECER](#)

REGELGEVING

- BNC Fiche: Commissieaanbeveling erkenning kwalificaties van derdelanders, [Kamerstuk 22112, nr. 3858](#)
- The revised Single Permit Directive: protecting migrant workers from abusive employers or maintaining the status quo? ([European law blog](#))

EHRM factsheets en case-law guide

- [Trade union rights](#)
- [Legal professional privilege](#)
- [Slavery, servitude and forced labour](#)
- [Surveillance at workplace](#)
- [Guide on Article 4 ECHR on prohibition of slavery and forced labour](#)

WIKI

- [Wiki Coördinatieverordeningen 1408 71 en 883 2004 en de bijbehorende toepassingsverordeningen](#)

Asiel, migratie en Unieburgerschap

EHRM – ARREST – [J.A. en A.A. t. Turkije](#) – 6 februari 2024 – [80206/17](#) – [ECLI:CE:ECHR:2024:0206JUD008020617](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Uitzetting naar Noord-Irak – Interim measure

Klagers, met de Irakese nationaliteit, zijn met hun vier kinderen naar Turkije gevlucht vanwege bedreigingen door ISIS. De Turkse autoriteiten hebben besloten dat klagers en de kinderen moeten worden teruggestuurd naar Irak. Bij het EHRM voeren klagers aan dat zij bij terugkeer in Irak een reëel risico lopen te worden gedood of te worden onderworpen aan een onmenselijke behandeling, gelet op het interne conflict en de dreiging van ISIS in hun regio (Ninewa in Noord-Irak), hun verzet tegen de religieuze en politieke ideologie van ISIS en hun eerdere protest tegen de Iraakse overheid.

Het EHRM oordeelt dat de Turkse overheid niet heeft voldaan aan de procedurele verplichtingen die volgen uit artikel 2 (recht op leven) en artikel 3 (verbod op foltering of onmenselijke behandeling) EVRM, nu er geen inhoudelijke beoordeling heeft plaats gevonden of bij uitzetting naar Irak sprake zou zijn van een reëel risico op schending van deze bepalingen. Het EHRM treft een voorlopige maatregel inhoudende dat klagers niet worden uitgezet totdat een dergelijk ex nunc onderzoek heeft plaatsgevonden.

EHRM – ARREST – U. t. Frankrijk – 15 februari 2024 – 53254/20 – ECLI:CE:ECHR:2024:0215JUD005325420 – persbericht – arrest (Franse taalversie)

Verwijderingsmaatregel naar Rusland – Tsjetsjenië – Artikelen 3 en 8 EVRM

Klager is een Russische staatsburger van Tsjetsjeense afkomst. In 2009 deed hij in Frankrijk een asielaanvraag omdat hij als mensenrechtenactivist risico liep om door Russische autoriteiten te worden onderworpen aan een onmenselijke of vernederende behandeling. In 2012 verleende het gespecialiseerde hof voor asielzaken (CNDA) de klager en zijn vrouw de vluchtelingenstatus. De vluchtelingenstatus van klager is in 2016 ingetrokken op grond van de bedreiging die zijn aanwezigheid in Frankrijk vormde en in verband met de staatsveiligheid. Klager was namelijk in 2015 veroordeeld voor het verheerlijken van terrorisme en het bedreigen en intimideren van een ambtenaar en in 2016 voor illegaal wapenbezit. In appel werd het vonnis uit 2015 bevestigd met als bijkomende straf dat de klager permanent moest worden uitgesloten van aanwezigheid op het Franse grondgebied. In eerste instantie overwoog het CNDA dat klager alsnog een vluchteling was en niet teruggestuurd kon worden naar Rusland. De administratieve autoriteiten beslisten echter dat er geen risico was voor klager bij terugkeer naar Rusland.

Klager klaagt bij het EHRM dat de artikel 3 EVRM wordt geschonden als de verwijderingsmaatregel naar Rusland wordt geëffectueerd.

Het EHRM oordeelt allereerst dat, ondanks meldingen van ernstige mensenrechtenschendingen in Tsjetsjenië, de algemene situatie in die regio niet zodanig is dat elke terugkeer naar de Russische Federatie een schending van artikel 3 EVRM oplevert. In casu heeft klager gesteld dat hij in Rusland zou worden bedreigd. Het hof oordeelt dat zowel de Franse administratieve autoriteiten als de rechterlijke instanties grondig hebben uitgezocht en beoordeeld welke risico's er kleven aan een terugkeer naar Rusland. In 2023 is opnieuw naar de zaak gekeken en opnieuw een besluit genomen waarin Rusland opnieuw als bestemmingsland is aangewezen. Klager heeft de gelegenheid gehad om hierover opmerkingen te maken en stukken aan te leveren. Klager heeft vervolgens geen bewijs geleverd waaruit volgde dat hij persoonlijk een reëel en actueel risico zou lopen op grond waarvan zijn terugkeer zou moeten worden geweigerd. Volgens het hof hebben de Franse autoriteiten op elk moment van de procedure een grondig en uitgebreid onderzoek uitgevoerd naar de situatie van klager.

Voor wat betreft de gestelde schending van artikel 3 EVRM merkt het hof op dat klager slechts heeft verwezen naar de beslissing van het CNDA waarin hij een vluchtelingenstatus heeft gekregen. Hoewel hij in 2009 de vluchtelingenstatus heeft gekregen, heeft hij niet aangetoond dat hij sinds 2009 door was gegaan met activistische praktijken. De klager had ook verder geen nieuwe of actuele informatie gegeven ter ondersteuning van de vermeende bedreigingen waaraan hij in Rusland zou worden blootgesteld. Het hof merkt ook op dat de naam van klager nergens voorkomt op lijsten van Russische autoriteiten van personen die worden gezocht. Het Hof wijst er in dit verband ook op dat Rusland nooit om uitlevering van klager vanuit Frankrijk heeft verzocht. Uit het dossier blijkt ook niet dat er procedures tegen klager zijn gestart voor vermeende strafbare feiten gepleegd in Rusland. Volgens het hof loopt klager daarom geen risico bij terugkeer naar Rusland in het licht van artikel 3 EVRM.

EHRM – ARREST – M.H. en S.B. t. Hongarije – 22 februari 2024 – 10940/17 – 15977/17 – ECLI:CE:ECHR:2024:0222JUD001094017 – persbericht – arrest

Vreemdelingenbewaring minderjarigen – Artikel 5 EVRM – Schending

Klagers – twee (destijds) minderjarigen uit Afghanistan en Pakistan – klagen dat hun detentie door de Hongaarse autoriteiten in strijd is met artikel 5 EVRM. In de Hongaarse wet bestaat geen mogelijkheid om alleenstaande minderjarige asielzoekers te detineren. Klagers hadden de autoriteiten in eerste instantie verteld dat zij volwassenen waren, maar verklaarden een paar dagen later dat zij minderjarig waren.

Het Hof oordeelt dat de autoriteiten, deze laatste verklaringen niet konden verwerpen zonder maatregelen te nemen om de leeftijd van klagers te verifiëren. Kinderen kunnen immers redenen hebben voor het verhullen van hun leeftijd, zoals het niet gescheiden willen worden van volwassenen. De kinderen moesten van de autoriteiten zelf aantonen dat zij minderjarig waren, terwijl dit volgens het Hof, uitdagend of zelfs onmogelijk voor hen was. Zij hebben uiteindelijk maandenlang in detentie gezeten tot werd vastgesteld dat zij inderdaad minderjarig waren. De detentie van de kinderen nadat zij hadden verklaard minderjarig te zijn, was niet in *good faith* uitgevoerd. Het Hof oordeelt dat artikel 5 EVRM is geschonden.

EHRM – VERWIJZING NAAR GROTE KAMER – Mansouri t. Italië – 22 februari 2024 – persbericht

Terugsturen Tunesisch staatsburger naar land van herkomst – Vasthouden aan boord van een schip – Artikelen 3 en 5 EVRM

Klager, een Tunesisch staatsburger, is met een cruiseschip naar Italië gereisd en bij de grens tegen gehouden omdat hij geen geldig visum had. Zijn werkvergunning was verlopen. Hij had wel een verblijfsvergunning aangevraagd, maar die was nog niet verleend. Klager is teruggestuurd naar Tunesië. Hij heeft zeven dagen opgesloten gezeten in een hut aan boord van het schip. Klager klaagt over deze vrijheidsbeneming, de omstandigheden waarin hij werd vastgehouden en het feit dat hij niet beschikte over een rechtsmiddel om daar tegenop te komen. De kamer heeft besloten de zaak te verwijzen naar de Grote Kamer.

HvJ – ARREST – C-216/22 (Bundesrepublik Deutschland) – 8 februari 2024 – **Grote Kamer – ECLI:EU:C:2024:122 – persbericht – conclusie – arrest**

Internationale bescherming – Ontvankelijkheid van een volgend verzoek om toekenning van de vluchtelingenstatus – Nieuw element? – Arrest HvJEU – Richtlijn 2013/32/EU

Een Syrisch onderdaan heeft in Duitsland om internationale bescherming verzocht. Hij heeft subsidiaire bescherming gekregen, maar niet de vluchtelingenstatus. In 2021 heeft hij bij dezelfde autoriteit een volgend verzoek ingediend. Hij heeft geen nieuwe feitelijke elementen aangevoerd, maar heeft betoogd dat het Hof van Justitie inmiddels een arrest had gewezen waaruit blijkt dat de bevoegde autoriteit hem bij de behandeling van dat verzoek een bewijslast heeft opgelegd die verder gaat dan het Unierecht vereist. Hij stelt dat hem in het licht van dit arrest de vluchtelingenstatus moet worden verleend. In deze context wordt het Hof in de gelegenheid gesteld om onder meer na te gaan onder welke omstandigheden een van zijn arresten, als een „nieuw element” in de zin van richtlijn 2013/32 moet worden beschouwd.

Hof: Artikel 33, lid 2, onder d), en artikel 40, leden 2 en 3, van richtlijn 2013/32/EU moeten aldus worden uitgelegd dat elk arrest van het Hof, daaronder begrepen een arrest waarin enkel een bepaling van het Unierecht wordt uitgelegd die reeds van kracht was op het tijdstip waarop op een vorig verzoek werd beslist, een nieuw element vormt in de zin van deze bepalingen, ongeacht het tijdstip waarop het arrest is gewezen, indien het de kans aanzienlijk groter maakt dat de verzoeker in aanmerking komt voor erkenning als persoon die internationale bescherming geniet.

Artikel 46, lid 1, onder a), ii), van richtlijn 2013/32 moet aldus worden uitgelegd dat het de lidstaten toestaat, doch niet verplicht, om hun rechterlijke instanties de bevoegdheid te verlenen om, wanneer zij een niet-ontvankelijkverklaring van een volgend verzoek nietig verklaren, zelf over dat verzoek te beslissen, zonder het voor behandeling te hoeven terugverwijzen naar de beslissingsautoriteit, mits deze rechterlijke instanties de waarborgen van hoofdstuk II van deze richtlijn in acht nemen.

- E Een arrest van het Hof van Justitie kan een nieuw element vormen dat een nieuwe inhoudelijke behandeling van het asielerzoek rechtvaardigt ([persbericht Curia](#))

HvJ – ARREST – C-491/21 (Direcția pentru Evidența a Persoanelor și Administrarea Bazelor de Date) – 22 februari 2024 – Roemenië – ECLI:EU:C:2024:143 – persbericht – conclusie – arrest

Burgerschap van de Unie – Afgifte van een identiteitskaart – Voorwaarde van woonplaats in de lidstaat van afgifte van dat document – Weigering afgifte identiteitskaart vanwege woonplaats in andere lidstaat – Artikel 21, lid 1, VWEU – Richtlijn 2004/38/EG

Verzoeker is een advocaat met de Roemeense nationaliteit, die zijn beroepswerkzaamheden zowel in Frankrijk als in Roemenië uitoefent en sinds 2014 zijn woonplaats in Frankrijk heeft.

De Roemeense autoriteiten hebben hem een elektronisch gewoon paspoort afgegeven waarin is vermeld dat hij zijn woonplaats in Frankrijk heeft. Aangezien zijn privé- en beroepsleven zich zowel in Frankrijk als in Roemenië afspeelt, geeft hij ook elk jaar zijn verblijfplaats in Roemenië aan en ontvangt hij een voorlopige identiteitskaart. Met deze voorlopige kaart kan hij echter niet naar het buitenland reizen. Verzoeker heeft bij de Roemeense autoriteiten een aanvraag ingediend tot afgifte van een identiteitskaart of een elektronische identiteitskaart. Die aanvraag is afgewezen op grond dat hij zijn woonplaats niet in Roemenië had gevestigd.

Volgens het Hof beperkt deze weigering het recht op vrij verkeer binnen de Europese Unie, doordat er een verschil in behandeling ontstaat tussen burgers met woonplaats in het buitenland en burgers met woonplaats in deze lidstaat.

Hof: Artikel 21 VWEU en artikel 45, lid 1, Handvest EU, gelezen in samenhang met artikel 4, lid 3, van richtlijn 2004/38/EG verzetten zich tegen een wettelijke regeling van een lidstaat op grond waarvan een burger van de Europese Unie, een onderdaan van deze lidstaat die gebruik heeft gemaakt van zijn recht om vrij in een andere lidstaat te reizen en te verblijven, de afgifte van een identiteitskaart met de waarde van een reisdocument binnen de Europese Unie wordt geweigerd op de enkele grond dat hij zijn woonplaats op het grondgebied van die andere lidstaat heeft gevestigd.

- E Citizenship: the refusal by a Member State to issue to one of its nationals, in addition to a passport, an identity card serving as a travel document, on the sole ground that he or she is domiciled in another Member State, is contrary to EU law ([persbericht curia](#))
- E EU-Hof: woonplaats in andere EU-lidstaat mag geen grond zijn om afgifte identiteitskaart aan eigen onderdaan te weigeren ([ECER](#))

HvJ – ARREST – C-222/22 (Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl) – 29 februari 2024 – A-G De La Tour – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2023:485 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Internationale bescherming – Begrip ‘omstandigheden die de verzoeker zelf heeft veroorzaakt nadat hij land van herkomst heeft verlaten’ – Godsdienstige bekering – Beoordelingsmarge lidstaten – Kwalificatierichtlijn (2011/95/EU)

Een Iraans staatsburger, heeft zich tijdens zijn verblijf in Oostenrijk tot het christendom bekeerd. Zijn eerste verzoek om asiel is afgewezen, maar bij een volgend verzoek stelt hij dat hij gevaar loopt te worden vervolgd in Iran vanwege zijn bekering. Het verzoek om toekenning van de vluchtelingenstatus wordt afgewezen aangezien het aangevoerde risico van vervolging in Oostenrijk was ontstaan en door de verzoeker zelf was veroorzaakt. De Oostenrijkse wetgeving bepaalt dat in zulke omstandigheden normaliter niet de asielstatus wordt verleend, tenzij (i) het gaat om in Oostenrijk toegestane activiteiten (ii) waarvan is vastgesteld dat deze de uitdrukking en de voortzetting vormen van een overtuiging die de betrokkene reeds in de staat van herkomst aanhing. De vraag is of deze tweede voorwaarde (voor het verlenen van de asielstatus) verenigbaar is met artikel 5 lid 3 van de kwalificatierichtlijn. Het Hof beslist van niet.

Hof: Artikel 5, lid 3, van richtlijn 2011/95/EU verzet zich tegen een nationale regeling die de erkenning van de vluchtelingenstatus naar aanleiding van een volgend verzoek in de zin van artikel 2, onder q), van richtlijn 2013/32, dat gegrond is op een risico van vervolging als gevolg van omstandigheden die de verzoeker zelf heeft veroorzaakt nadat hij het land van herkomst heeft verlaten, afhankelijk stelt van de voorwaarde dat die omstandigheden de uitdrukking en de voortzetting vormen van een overtuiging die de verzoeker reeds in dat land van herkomst aanhing.

- e An asylum application based on a religious conversion taking place subsequently to the departure from a person’s country of origin may not be rejected automatically as abuse ([persbericht Curia](#))

HvJ – ARREST – C-392/22 (Staatssecretaris J&V) – 29 februari 2024 – Nederland – Rechtbank Den Haag, zittingsplaats 's-Hertogenbosch – ECLI:EU:C:2024:195 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Dublinverordening – Internationale bescherming – Gevaar van onmenselijke of vernederende behandeling – Pushbacks – Beginsel van wederzijds vertrouwen – Dublinverordening (nr. 604/2013) – Onmenselijke of vernederende behandeling – Artikel 4 Handvest EU

Een Syrisch onderdaan vraagt asiel in Nederland. Zijn verzoek wordt niet in behandeling genomen aangezien Polen de verantwoordelijke lidstaat is. De betrokkene stelt echter slachtoffer te zijn geweest van pushbacks aan de Poolse buitengrenzen en vervolgens onrechtmatig in bewaring te zijn gehouden aan de grensdoorlaatpost.

Nederland, België, Tsjechië, Duitsland, Italië, Oostenrijk, Polen en de Europese Commissie hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 3, lid 2, tweede alinea, van verordening (EU) nr. 604/2013 moet aldus worden uitgelegd dat het feit dat de lidstaat die verantwoordelijk is voor de behandeling van het verzoek om internationale bescherming van een derdelander overgaat tot pushbacks en bewaring aan zijn grensposten van derdelanders die een dergelijk verzoek aan zijn grens wensen in te dienen, op zich niet in de weg staat aan de overdracht van die derdelander aan die lidstaat. De overdracht van die derdelander aan die lidstaat is evenwel uitgesloten indien er ernstige, op feiten berustende gronden bestaan om aan te nemen dat hij bij of na de overdracht een reëel risico zou lopen om aan dergelijke praktijken te worden onderworpen en hij door deze praktijken – naargelang van de omstandigheden die moeten worden beoordeeld door de bevoegde autoriteiten en door de rechter bij wie eventueel beroep tegen het

overdrachtsbesluit is ingesteld – zou kunnen terechtkomen in een toestand van zeer verregaande materiële ontberingen die zo ernstig is dat deze kan worden gelijkgesteld met een door artikel 4 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie verboden onmenselijke of vernederende behandeling.

Verordening nr. 604/2013, gelezen in het licht van artikel 4 Handvest EU moet aldus worden uitgelegd dat:

- de lidstaat die heeft verzocht om terugname van een persoon die om internationale bescherming verzoekt door de verantwoordelijke lidstaat en die deze verzoeker aan de verantwoordelijke lidstaat wil overdragen, vooraleer tot deze overdracht over te gaan rekening moet houden met alle informatie die deze verzoeker hem verstrekt, met name met betrekking tot het eventuele bestaan van een reëel risico om bij of na die overdracht te worden onderworpen aan onmenselijke of vernederende behandelingen in de zin van dat artikel 4;*
- de lidstaat die tot overdracht wil overgaan moet meewerken aan de vaststelling van de feiten en/of de realiteit ervan moet nagaan;*
- deze lidstaat van die overdracht moet afzien wanneer er ernstige, op feiten berustende gronden zijn om aan te nemen dat er in geval van overdracht een reëel risico op dergelijke behandelingen bestaat;*
- die lidstaat de verantwoordelijke lidstaat evenwel individuele garanties kan vragen en, indien deze garanties worden verstrekt en zij geloofwaardig en toereikend lijken om elk reëel risico op een onmenselijke of vernederende behandeling uit te sluiten, tot overdracht mag overgaan.*

E EU-Hof: pushbacks en bewaring aan de buitengrenzen op zichzelf nog geen beletsel voor Dublin-overdracht ([ECER](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland – Rechtbank Den Haag, zittingsplaats Roermond – 26 februari 2024 – [ECLI:NL:RBDHA:2024:2300](#)

Afgeleid verblijfsrecht – Artikel 20 VWEU

De ratio van het in een zeer bijzondere situatie moeten verlenen van een afgeleid verblijfsrecht aan een derdelander ouder, is het waarborgen van het effectieve genot van de burgerschapsrechten van het minderjarige Unieburger kind. Doordat verzoekster een verblijfsrecht in Spanje heeft, hoeft verzoekster bij niet-verlening van een afgeleid verblijfsrecht in Nederland de Unie als geheel niet te verlaten en haar minderjarige Nederlandse zoon dus ook niet en daardoor blijven zijn burgerschapsrechten behouden. Door de afhankelijkheidsverhouding tussen de minderjarige Nederlandse zoon en verzoekster, is deze zoon echter genoodzaakt gebruik te maken van zijn recht op vrij verkeer en verblijf en verzoekster naar de lidstaat te volgen waar zij een verblijfsrecht heeft. De rechtbank vraagt zich af of de beginselen die volgen uit de jurisprudentie van het Hof onverkort van toepassing moeten worden geacht in deze situatie. Een dergelijke uitleg van artikel 20 VWEU brengt mee dat niet hoeft te worden beoordeeld of het in het belang van het minderjarige Nederlandse kind is om gebruik te moeten maken van zijn recht op vrij verkeer en verblijf en brengt mee dat niet wordt onderzocht wat de gevolgen zijn voor het gezinsleven. Het belang van het kind en het recht op eerbiediging van het gezinsleven zijn neergelegd in het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie, maar zijn geen absolute rechten. Bij alle handelingen die de autoriteiten verrichten, dient het belang van het kind echter een essentiële overweging te zijn. De afwijzing van het verzoek om verlening van een afgeleid verblijfsrecht behelst bovendien de vaststelling van onrechtmatig verblijf. Verweerder is op grond van de Terugkeerrichtlijn gehouden illegaal verblijf te beëindigen en verzoekster op te dragen zich onmiddellijk naar Spanje te begeven. Indien verweerder de Terugkeerrichtlijn ten uitvoer legt is hij gehouden rekening te houden met het belang van het kind en het familie- en gezinsleven. De rechtbank verzoekt het Hof om nader uit te leggen of, nadat is vastgesteld dat de derdelander ouder die om de verlening van een afgeleid verblijfsrecht verzoekt een verblijfsrecht in een andere lidstaat heeft, en nadat is vastgesteld dat sprake

is van een afhankelijkheidsverhouding, zoals deze die grond oplevert voor de toekenning van een afgeleid verblijfsrecht op basis van artikel 20 VWEU, er een nader onderzoek moet plaatsvinden naar het belang van het kind en het gezinsleven en dit moet worden betrokken bij de beoordeling of een afgeleid verblijfsrecht moet worden verleend.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-790/23 \(Qassioun\)](#), verwijzing uit Finland over Dublinverordening en internationale bescherming - [ECER](#)

NOOT – bij HvJ 30 januari 2024, [C-560/20, Landeshauptmann von Wien](#)

EU-Hof: in uitzonderlijke omstandigheden moet een verblijfstitel worden toegekend aan de gehandicapte meerderjarige zus van een alleenstaande minderjarige vluchteling ([ECER](#))

NOOT – bij HvJ 16 januari 2024, [C-621/21 \(WA\)](#)

- Beyond Opuz v. Turkey: the CJEU's Judgment in WS and the Refugee Law Consequences of the State's Failure to Protect Victims of Domestic Violence ([Strasbourg observers](#))
- The CJEU's Feminist Turn? ([Verfassungsblog](#))

NOOT – bij EHRM 16 januari 2024, [Alkhatib t. Griekenland](#)

Advancing Accountability; The Case of Alkhatib and Others v. Greece ([Verfassungsblog](#))

NOOT – bij EHRM 16 november 2024, [W.A. e.a. t. Italië](#)

W.A. and Others v. Italy: Is a cry for help not enough to trigger non-refoulement? ([Strasbourg observers](#))

NOOT – bij EHRM 24 oktober 2023, [A.M.A. t. Nederland](#)

EHRM: staatssecretaris moest risico op onmenselijke behandeling bij vliegtuigtrapprocedure beter toetsen ([Verblijfblog](#))

NOOT – bij Gerecht 6 september 2023, [T-600/21](#)

The implications of the 2023 Frontex judgment on the EU agencies and the legal credibility of the Court ([European law blog](#))

REGELGEVING

BNC Fiche: Richtlijn tot wijziging minimumnormen ter voorkoming en tegengaan van mensensmokkel, Kamerstuk 22112, nr. 3873

OVERIG

- C.A.F.M. Grütters, Uitspraak uitgelicht - Een onrechtmatig cadeautje voor de staatssecretaris - ABRvS 17 januari 2024, 202305663/1/V2, NL:RVS:2024:32, in: [Asiel&Migrantenrecht 2024](#), nr. [2](#)
- Frontex en het VK ondertekenen werkafspraken voor aanpak illegale migratie en criminaliteit ([ECER](#))
- Latest Asylum Trends 2023 - Annual Analysis ([EUAA](#))
- Practical Guide on Interpretation in the Asylum Procedure ([EUAA](#)); [checklist](#); [essential rules](#)
- Should Temporary stay Temporary? An interpretation of the Temporary Protection Directive in line with its rationale. ([European law blog](#))
- Asylum-Seekers' Right to Free Movement ([Verfassungsblog](#))
Restricting the freedom of movement of unwanted asylum seekers is the conceptual core of the CEAS reform package politically agreed upon by the EU's legislative institutions in December 2023. Large groups of the people seeking international protection in the EU will be subject to so-called border procedures
- Pushing Back ([Verfassungsblog](#));
How to Limit Overcriminalisation of Assistance to Those in Need of Protection
The CJEU has pending before it a crucial case on the criminalisation of seeking asylum and assistance to those seeking protection. In Case C-460/23 Kinshasa the referring court asked the CJEU whether the provisions in the EU Facilitators Package and the Italian implementation measures are 'precluded' by EU law, to the extent that they criminalise 'conduct .. carried out on a non-profit-making basis' 'without providing, at the same time, an obligation on Member States to exclude from criminalisation conduct facilitating unauthorised entry aimed at providing humanitarian assistance to the foreign national.' The questions referred invoke the EU Charter of Fundamental Rights (including its right to asylum in Article 18) and the principle of proportionality.

EHRM factsheets en case-law guides

- [Accompanied migrant minors in detention](#)
- [Unaccompanied migrant minors in detention](#)
- [Migrants in detention](#)
- [Dublin" cases](#)
- [Collective expulsions of aliens](#)
- [Guide on the case-law of the ECHR on Immigration](#)
- [Guide on Article 3 of Protocol No. 4 ECHR - prohibition of expulsion of nationals](#)
- [Guide on Article 4 of Protocol No. 4 to ECHR - prohibition of collective expulsions of aliens](#)
- [Guide to Article 1 of Protocol No. 7 ECHR - procedural safeguards relating to expulsion of aliens](#)

Beginselen EU-recht

HvJ – ARREST – C-715/20 (X) – 20 februari 2024 – Grote Kamer – Polen – ECLI:EU:C:2024:139
– persbericht – conclusie – arrest

Sociaal beleid – Arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd – Geen verplichting om de redenen voor de beëindiging te vermelden – Non-discriminatiebeginsel – Rechterlijke toetsing – Geding tussen particulieren – Richtlijn 1999/70/EG – Artikel 47 Handvest EU

De zaak betreft een geding tussen een werknemer met een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd en zijn vroegere werkgever. Overeenkomstig de Poolse wetgeving heeft de werkgever die arbeidsovereenkomst beëindigd met inachtneming van een opzegtermijn, maar zonder de redenen voor zijn beslissing mee te delen. De werknemer voert aan dat zijn ontslag onrechtmatig is. Hij is van mening dat het niet vermelden van de grond voor beëindiging het non-discriminatiebeginsel schendt dat is neergelegd in het Unierecht en het Poolse recht. Hij stelt dat een verplichting om de beëindigingsgrond mee te delen nochtans wel bestaat in de Poolse regeling wat de beëindiging van arbeidsovereenkomsten voor onbepaalde tijd betreft.

De Poolse rechter vraagt of dit verschil in behandeling verenigbaar is met de non-discriminatieclausule van de raamovereenkomst inzake arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd die is opgenomen in een bijlage bij richtlijn 1999/70/EG. Hij wenst ook te vernemen of deze raamovereenkomst kan worden ingeroepen in het kader van een geding tussen particulieren.

Het Hof neemt als uitgangspunt de vaste jurisprudentie dat een richtlijn op zich geen verplichtingen kan opleggen aan particulieren, en een richtlijn als zodanig dus niet tegenover een particulier kan worden ingeroepen voor een nationale rechter. Een nationale rechter mag niet op grond van een bepaling van een richtlijn, zelfs al is deze duidelijk, nauwkeurig en onvoorwaardelijk, een hiermee strijdige bepaling van zijn nationale recht buiten toepassing laten indien aldus een extra verplichting wordt opgelegd aan een particulier. Het Hof overweegt vervolgens dat wanneer een lidstaat een regeling vaststelt als de onderhavige Poolse regeling deze lidstaat het Unierecht ten uitvoer brengt in de zin van artikel 51 lid 1 van het Handvest. Dit brengt met zich dat deze lidstaat daarbij ook de eerbiediging van het in artikel 47 Handvest neergelegde recht op een doeltreffende voorziening in rechte moet waarborgen. Wanneer een werknemer in tijdelijke dienst, anders dan een werknemer in vaste dienst, niet meteen schriftelijk in kennis wordt gesteld van de reden voor zijn ontslag, wordt hem de toegang tot de rechter beperkt omdat hem informatie wordt ontzegd die belangrijk is om te beoordelen of zijn ontslag eventueel onrechtmatig is en om in voorkomend geval een rechtszaak te ter betwisting van dat ontslag voor te bereiden. Het verschil in behandeling doet hierdoor afbreuk aan het in artikel 47 Handvest neergelegde grondrecht. De beperking van dit grondrecht wordt niet gerechtvaardigd door hetgeen de Poolse regering hiertoe heeft aangevoerd. Bijgevolg moet de nationale rechter de desbetreffende Poolse bepaling buiten toepassing laten voor zover nodig om de volle werking van artikel 47 Handvest te waarborgen.

Hof: Clausule 4 van de raamovereenkomst inzake arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd, (...) staat in de weg aan een nationale regeling die een werkgever niet verplicht om een schriftelijke motivering te verstrekken wanneer hij een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd beëindigt met inachtneming van een opzegtermijn, terwijl hij daartoe wel verplicht is bij beëindiging van een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd. Een nationale rechter bij wie een geding tussen particulieren aanhangig is, is gehouden om, wanneer hij het toepasselijke nationale recht niet in overeenstemming met die clausule kan uitleggen, binnen het kader van zijn bevoegdheden de rechtsbescherming te verzekeren die voor de justitiabelen uit artikel 47 Handvest EU voortvloeit en om de volle werking van die bepaling te waarborgen door – voor zover nodig – elke daarmee strijdige nationale bepaling buiten toepassing te laten.

- ❖ Indien de ontslagredenen dienen te worden verstrekt aan een werknemer met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd, moet ook een werknemer wiens

arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd wordt beëindigd met inachtneming van een opzegtermijn in kennis worden gesteld van de redenen voor zijn ontslag (persbericht Curia)

- EU-Hof: EU-recht verzet zich tegen onderscheid tussen tijdelijk en vast contract in relatie tot motiveringsplicht werkgever bij ontslag (ECER)

HvJ – CONCLUSIE – C-603/22 (M.S.) – 22 februari 2024 – A-G Capeta – Polen – ECLI:EU:C:2024:157 – conclusie

Rechten van kinderen in strafprocedures – Recht op informatie – Recht op toegang tot een advocaat – Toelaatbaarheid van bewijs – Vermoeden van onschuld – Recht om aanwezig te zijn – *Rechtstreekse werking* – Unierechtconforme uitlegging – Voorrang Unierecht – Richtlijn (EU) 2016/800

Samenvatting onder: Procesrecht en recht op eerlijk proces, strafrecht

RECHTSPRAAK NL – Parket bij de Hoge Raad – 2 februari 2024 – ECLI:NL:PHR:2024:118

Staatsaansprakelijkheid wegens onrechtmatige rechtspraak hoogste rechter; maatstaf (HvJEU C-224/01, ECLI:EU:C:2003:513, Köbler) – Verplichting hoogste rechter prejudiciële vragen aan HvJEU te stellen (art. 267 derde alinea VWEU) – Motiveringsplicht (HvJEU C-561/19, ECLI:EU:C:2021:799, Consorzio).

Samenvatting onder: Prejudiciële procedure HvJ

Belastingen

HvJ – ARREST – C-694/22 (Commissie/Malta) – 22 februari 2024 – ECLI:EU:C:2024:158 – geen conclusie – arrest

Niet-nakoming – Jaarlijkse motorrijtuigenbelasting – Onderscheid tussen geïmporteerde tweedehands voertuigen en voertuigen die zich al op de nationale markt bevinden – Artikel 110 VWEU – Artikel 258 VWEU

De Commissie verzoekt het Hof vast te stellen dat Malta in strijd handelt met artikel 110 VWEU vanwege discriminerende belastingmaatregelen ten aanzien van geïmporteerde tweedehands voertuigen.

Hof: Door op vóór 1 januari 2009 in andere lidstaten geregistreeerde en na die datum naar Malta overgebrachte motorvoertuigen een hogere jaarlijkse motorrijtuigenbelasting toe te passen dan die welke van toepassing is op vóór die datum in Malta geregistreeerde soortgelijke voertuigen, is de Republiek Malta de krachtens artikel 110 VWEU op haar rustende verplichtingen niet nagekomen. De Republiek Malta wordt verwezen in haar eigen kosten en in die van de Europese Commissie.

HvJ – CONCLUSIE – [C-623/22 \(Belgian Association of Tax Lawyers\)](#) – 29 februari 2024 – A-G Emiliou – België – [ECLI:EU:C:2024:189](#) – [conclusie](#)

Administratieve samenwerking op het gebied van de belastingen – Mogelijk agressieve grensoverschrijdende constructies – Meldingsplicht – Recht op eerbiediging van het privéleven – Intermediairs – Wettelijk verschoningsrecht – Richtlijn 2011/16/EU – Richtlijn (EU) 2018/822 – Artikelen 7 en 49 Handvest EU

Het Grondwettelijk Hof van België legt het Hof vragen voor over richtlijn (EU) 2018/822 wat betreft verplichte automatische uitwisseling van inlichtingen op belastinggebied met betrekking tot meldingsplichtige grensoverschrijdende constructies. Die richtlijn voorziet in een meldingsplicht van mogelijk agressieve grensoverschrijdende fiscale planningsconstructies door tussenpersonen. Een vereniging van Belgische fiscale juristen vordert nietigverklaring van de Belgische wet die de richtlijn omzet. De prejudiciële vragen betreffen de geldigheid van de in richtlijn 2018/2022 (en zijn voorganger) neergelegde meldingsplicht in het licht van onder meer artikel 7 van het Handvest (recht op eerbiediging van het privéleven). De A-G meent dat de meldingsplicht dit grondrecht niet schendt. Op [8 december 2022](#) verklaarde het Hof van Justitie de meldingsplicht al in strijd met het beroepsgeheim van advocaten (ook in antwoord op vraag van het Belgisch Grondwettelijk Hof).

A-G geeft het Hof in overweging: dat bij het onderzoek van de vragen niet is gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid aantasten van richtlijn (EU) 2018/822.

LITERATUUR

Mr. A. Strik & mr. Y.M. Sanders, Unierecht als verplichting: Richtlijnen en rechtsbescherming tegen de uitwerking daarvan, in: [WFR 2024/55](#)

EHRM factsheet

- [Taxation](#)

Belastingen, btw

HvJ – ARREST – [C-733/22 \(Valentina Heights\)](#) – 8 februari 2024 – Bulgarije – [ECLI:EU:C:2024:126](#) – geen conclusie – [arrest](#)

Btw-richtlijn — Verlaagd btw-tarief – Hotelaccommodaties – Richtlijn 2006/112/EG

De Bulgaarse belastingdienst is het niet eens met Valentina Heights, een exploitant van onder meer hotels en andere gastenverblijven, over de toepassing van het verlaagde tarief van de btw op de activiteiten die deze vennootschap verrichtte gedurende een periode waarin zij niet beschikte over een classificatiecertificaat voor een door haar verhuurd toeristisch appartementencomplex dat in eigendom is van particulieren.

De verwijzende rechter vraagt zich af of het feit dat het Bulgaarse recht de accommodatie in hotels en dergelijke inrichtingen aan classificatievereisten onderwerpt, kan worden geacht de toepassing van het verlaagde tarief te beperken tot concrete en specifieke aspecten in de zin van de rechtspraak van het

Hof, dan wel of het verlaagde btw-tarief voor dergelijke accommodatie moet worden toegepast op basis van de aard van de verrichte activiteit en niet op basis van de door de toerismewet vereiste classificatie.

Hof: Artikel 98, lid 2, van richtlijn 2006/112/EG, gelezen in samenhang met punt 12 van bijlage III bij deze richtlijn, verzet zich tegen een nationale regeling op grond waarvan het verlaagde tarief van de belasting over de toegevoegde waarde (btw) voor accommodatie die wordt verstrekt door hotels en dergelijke inrichtingen, onderworpen is aan de verplichting voor een dergelijke inrichting om te beschikken over een classificatiecertificaat of een voorlopig classificatiecertificaat, wanneer deze regeling de toepassing van het verlaagde btw-tarief niet beperkt tot concrete en specifieke aspecten van de categorie van diensten die bestaan in accommodatie die wordt verstrekt door hotels of dergelijke inrichtingen, of wanneer die regeling de toepassing van dat tarief wel beperkt tot dergelijke concrete en specifieke aspecten, maar niet strookt met het beginsel van fiscale neutraliteit.

HvJ – ARREST – C-674/22 (Gemeente Dinkelland) – 22 februari 2024 – Nederland – Rechtbank Gelderland – ECLI:EU:C:2024:147 – geen conclusie – arrest

Btw-richtlijn – Verschuldigdheid vertragingsrente – Teruggaaf als gevolg van fouten in de boekhouding van de belastingplichtige – Richtlijn 2006/112/EG

De gemeente Dinkelland verricht zowel niet-economische activiteiten, waaronder handelingen die zij als overheid verricht, als economische activiteiten die hetzij aan btw zijn onderworpen, hetzij daarvan zijn vrijgesteld. De belastingdienst heeft geweigerd om aan de gemeente Dinkelland invorderingsrente te betalen over een btw-bedrag waarvan zij teruggaaf heeft verkregen.

Hof: Het Unierecht moet aldus worden uitgelegd dat het niet de verplichting oplegt om rente aan een belastingplichtige te betalen vanaf de betaling van een bedrag aan btw dat vervolgens door de belastingdienst wordt terugbetaald, wanneer die teruggaaf deels het gevolg is van de vaststelling dat de belastingplichtige wegens fouten in zijn boekhouding zijn recht op aftrek van voorbelasting voor de betrokken jaren niet volledig heeft uitgeoefend, en deels het gevolg is van een wijziging, met terugwerkende kracht, van de berekeningsmodaliteiten van de aftrekbare btw over de algemene kosten van de belastingplichtige, indien deze modaliteiten onder zijn uitsluitende verantwoordelijkheid zijn vastgesteld.

HvJ – ARREST – C-314/222 (Consortium Remi Group) – 9 februari 2024 – Bulgarije – ECLI:EU:C:2024:183 – conclusie – arrest

Btw-richtlijn – Verlaging van de maatstaf van heffing – Gehele of gedeeltelijke niet-betaling van de prijs – Vervaltermijn – Datum waarop de vervaltermijn begint te lopen – Recht van de belastingplichtige op rente – Richtlijn 2006/112/EG

Tussen 2010 en 2012 heeft Consortium Remi Group vijf bedrijven facturen gestuurd. Op die facturen was btw vermeld en voor de meeste belastingtijdvakken is deze voldaan, maar omdat de schuldplichtige vennootschappen deze facturen niet hebben betaald, heeft Consortium Remi Group uit hoofde daarvan nog openstaande btw-vorderingen voor een totaalbedrag van ongeveer 309 085 EUR.

De belastingdienst heeft geweigerd om Consortium Remi Group een herziening toe te staan van het bedrag van de btw die deze groep heeft betaald voor onbetaalde vorderingen van schuldenaren.

Volgens de verwijzende rechter voorziet het Bulgaarse recht niet in een mogelijkheid om in geval van gehele of gedeeltelijke niet-betaling de maatstaf van heffing te verlagen. Dit kan slechts bij een wijziging

van de prijs. Bovendien geldt voor een recht op teruggaaf in het belastingrecht een algemene verjaringstermijn van vijf jaar.

Het Hof dient de vraag te beantwoorden of het geharmoniseerde btw-recht van de Unie een herzieningsmogelijkheid vereist en zo ja, of de lidstaat deze mogelijkheid in de tijd kan beperken. Indien een beperking is toegestaan, rijst voorts de vraag op welk tijdstip deze termijn ingaat.

Hof: Artikel 90 van richtlijn 2006/112/EG, gelezen in samenhang met het beginsel van fiscale neutraliteit, het evenredigheidsbeginsel en het doeltreffendheidsbeginsel, verzet zich niet tegen een regeling van een lidstaat waarin een vervaltermijn voor de indiening van een verzoek tot terugbetaling van de belasting over de toegevoegde waarde (btw) is neergelegd dat voortvloeit uit een verlaging van de maatstaf van heffing van de btw bij gehele of gedeeltelijke niet-betaling, waarvan het verstrijken tot gevolg heeft dat een onvoldoende zorgvuldige belastingplichtige wordt gestraft, mits deze termijn pas ingaat op de datum waarop deze belastingplichtige, zonder blijk te geven van onzorgvuldigheid, zijn recht op verlaging heeft kunnen uitoefenen. Bij gebreke van nationale bepalingen over de wijze waarop dit recht kan worden uitgeoefend, moet de belastingplichtige de aanvang van die vervaltermijn met een redelijke mate van waarschijnlijkheid kunnen achterhalen.

Artikel 90, lid 1, en artikel 273 van richtlijn 2006/112, gelezen in samenhang met het beginsel van fiscale neutraliteit en het evenredigheidsbeginsel, moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich er, wanneer specifieke nationale bepalingen ontbreken, tegen verzetten dat de belastingdienst de verlaging van de maatstaf van heffing van de btw bij gehele of gedeeltelijke niet-betaling van een door een belastingplichtige uitgereikte factuur afhankelijk stelt van de voorwaarde dat deze belastingplichtige de oorspronkelijke factuur voorafgaandelijk corrigeert en zijn schuldenaar vooraf in kennis stelt van zijn voornemen om de btw te annuleren, wanneer die belastingplichtige die correctie niet tijdig kan doorvoeren zonder dat deze onmogelijkheid hem kan worden toegerekend.

Artikel 90, lid 1, van richtlijn 2006/112, gelezen in samenhang met het beginsel van fiscale neutraliteit, moet aldus worden uitgelegd dat een eventueel recht op verlaging van de maatstaf van heffing van de btw bij gehele of gedeeltelijke niet-betaling van een door een belastingplichtige uitgereikte factuur recht geeft op terugbetaling van de door hem voldane btw, vermeerderd met verdragingsrente, en dat, wanneer in de regeling van een lidstaat niet nader is bepaald op welke wijze de eventueel verschuldigde rente wordt geheven, de aanvangsdatum voor de berekening van deze rente wordt gevormd door de datum vanaf wanneer de belastingplichtige zijn recht op die verlaging uitoefent in het kader van de aangifte voor het op dat tijdstip lopende belastingtijdvak.

HvJ – ARREST – C-676/22 (B2 Energy) – 29 februari 2024 – Tsjechië – ECLI:EU:C:2024:186 – geen conclusie – arrest

Btw-richtlijn – Vrijstelling voor intracommunautaire leveringen van goederen – Leverancier van goederen die niet heeft aangetoond dat de goederen aan de ontvanger zijn geleverd – Artikel 138, lid 1 – Weigering van de vrijstelling – Bewijs – Leverancier die andere gegevens heeft verstrekt om de hoedanigheid van belastingplichtige van de daadwerkelijke ontvanger aan te tonen – Richtlijn 2006/112/EG

B2 Energy heeft koolzaadolie geleverd aan Polen. Volgens de verwijzende rechter zijn deze goederen niet geleverd aan de in de belastingdocumenten vermelde ontvangers, maar aan andere in die lidstaat gevestigde ontvangers, van wie sommigen de ontvangst van de goederen hebben bevestigd door hun stempel en handtekening te plaatsen op de internationale vrachtbrieven. De belastingdienst heeft vastgesteld dat B2 Energy op basis van de overgelegde documenten niet had aangetoond dat zij voldeed aan de voorwaarden voor btw-vrijstelling.

Hof: Artikel 138, lid 1, van richtlijn 2006/112/EG moet aldus worden uitgelegd dat de vrijstelling van de btw moet worden geweigerd aan een in een lidstaat gevestigde leverancier die goederen heeft geleverd

in een andere lidstaat, wanneer die leverancier niet heeft aangetoond dat de goederen zijn geleverd aan een ontvanger die in die andere lidstaat een belastingplichtige is en, gelet op de feitelijke omstandigheden en de door de leverancier verstrekte gegevens, de nodige informatie ontbreekt om na te gaan of die ontvanger een belastingplichtige was.

HvJ – CONCLUSIE – C-533/22 (Adient) – 1 februari 2024 – A-G Kokott – Roemenië – ECLI:EU:C:2024:106 – [conclusie](#)

Btw-richtlijn – Plaats van een dienst – Hoofdkantoor of vaste inrichting – Criteria voor het bepalen van een vaste inrichting – Richtlijn 2006/112/EG

Adient DE is gevestigd in Duitsland en maakt deel uit van de Adient-groep. Het hoofdkantoor van de groep bevindt zich in Europa. De groep is een wereldwijde leverancier voor fabrikanten in de automobieliindustrie. Adient DE heeft met Adient RO – een andere onderneming van de Adient-groep – een overeenkomst gesloten voor een complexe dienst bestaande uit verwerkings- en assemblagediensten voor stofferingscomponenten alsook ondersteunende en administratieve diensten. De ondersteunende diensten bestaan uit de opslag van grondstoffen en eindproducten, de ontvangst, de inspectie en het beheer van grondstoffen. Adient RO heeft twee vestigingen in Roemenië, waar de overeenkomstige producten voor Adient DE worden vervaardigd.

Adient DE koopt de grondstoffen in, die zij voor verwerking doorzendt naar Adient RO. Adient DE blijft gedurende het gehele verwerkingsproces eigenaar van de grondstoffen, halffabricaten en eindproducten. Adient RO was van mening dat de plaats van de dienst de plaats is waar de afnemer van de dienst (Adient DE) is gevestigd, namelijk in Duitsland. Zij heeft derhalve geen Roemeense btw in rekening gebracht en afgedragen. Volgens de belastingautoriteit was Adient RO verplicht om btw in rekening te brengen aan Adient DE, omdat de plaats van de diensten in Roemenië lag. Verder heeft zij vastgesteld dat Adient DE via de vestigingen van Adient RO in Roemenië over personeel en technische middelen in Roemenië beschikte, zodat zij voldeed aan de voorwaarden voor een vaste inrichting voor btw-doeleinden in Roemenië.

De vraag is o.a. of een groepsvennootschap in Roemenië ook de vaste inrichting van haar contractpartij (een andere groepsmaatschappij uit Duitsland) kan zijn.

A-G geeft het Hof in overweging: Aangezien dezelfde middelen niet tegelijkertijd kunnen worden gebruikt voor het verrichten en afnemen van dezelfde diensten, is in casu zelfs als wordt aangenomen dat er een vaste inrichting bestaat, geen sprake van een belastbare handeling in de zin van artikel 2, lid 1, onder c), van richtlijn 2006/112/EG.

Een zelfstandige groepsmaatschappij (in een andere lidstaat) is, louter op grond van haar vennootschapsrechtelijke banden, niet de vaste inrichting van een andere groepsmaatschappij in de zin van artikel 44, tweede volzin, van richtlijn 2006/112. Zelfs een complexe overeenkomst voor het verlenen van diensten heeft in beginsel niet tot gevolg dat de dienstverrichter een belastbare handeling verricht voor een als gevolg van deze overeenkomst tot stand gekomen vaste inrichting van de afnemer. In dit verband staat de plaats van de dienst net zo goed los van de aard van de handelingen in een later stadium (goederenlevering of dienstverrichting) van de afnemer als van de plaats van het „verbruik” van de concrete verwerkingsdiensten.

Er is slechts sprake van een vaste inrichting in de zin van artikel 44, tweede volzin, van richtlijn 2006/112 wanneer deze de plaats van het in een andere lidstaat gelegen hoofdkantoor inneemt. Bijgevolg kan een overeenkomst met een dienstverrichter alleen tot het ontstaan van een vaste inrichting leiden als deze overeenkomst niet uitsluitend betrekking heeft op het verrichten van diensten voor de bewerking van goederen van de afnemer. De overeenkomst moet veeleer gericht zijn op het ter beschikking stellen van het nodige personeel en/of het ter beschikking stellen van de nodige materiële middelen om de afnemer van de dienst in staat te stellen ter plaatse (dat wil zeggen op de plaats van de vaste inrichting)

diensten of leveringen te verrichten die vergelijkbaar zijn met die welke vanuit een hoofdkantoor worden verricht.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-794/23 \(Finanzamt Österreich\)](#), verwijzing uit Oostenrijk over btw richtlijn en verkeerd btw-tarief op factuur – [ECER](#)
- [C-808/23 \(Högkullen\)](#), verwijzing uit Zweden over de btw-richtlijn, de normale waarde en diensten van moeder- en dochtermaatschappijen - [ECER](#)
- [C-796/23 \(Česká sít\)](#), verwijzing uit Tsjechië over de vraag wie er in deze zaak belastingplichtig is in de zin van artikel 9, lid 1, van de btw-richtlijn. Is dit de gehele vennootschap zoals de belastingautoriteit betoogt, of alleen de vennootschap die voor de diensten optrad tegenover de eindverbruiker?

Belastingen, douane en tariefindeling

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-33/24 \(ROSAS\)](#), verwijzing uit Hongarije over wijziging douaneaangifte

Beroepskwalificaties

HvJ – CONCLUSIE – C-8/23 (Conseil national de l'Ordre des médecins) – 29 februari 2024 – A-G Pikamae – Frankrijk – ECLI:EU:C:2024:190 – conclusie

Erkenning van beroepskwalificaties – Recht om het beroep van arts uit te oefenen – Medische basisopleiding buiten de EU voltooid – Vrij verkeer van personen – Vrijheid van vestiging – Vrij verrichten van diensten – Richtlijn 2005/36/EG

F.H. is een Frans-Duitse onderdaan die houder is van een door de universiteit van Monastir (Tunesië) op 18 september 2012 uitgereikt staatsdiploma van arts. De bevoegde Duitse autoriteiten hebben dit diploma erkend als diploma van arts met een basisopleiding en hem gemachtigd om het beroep van arts uit te oefenen. Vervolgens heeft F.H. aan de universiteit van Hannover (Duitsland) het diploma behaald van medisch specialist in de anesthesiologie.

F.H. heeft in Frankrijk een verzoek ingediend tot inschrijving op de lijst van de orde van artsen. Dat verzoek is afgewezen. F.H. heeft daartegen beroep ingesteld.

A-G geeft het Hof in overweging: Richtlijn 2005/36/EG moet aldus worden uitgelegd dat de bevoegde autoriteiten van een lidstaat een in een andere lidstaat afgegeven en in bijlage V, punt 5.1.2, bij deze richtlijn opgenomen opleidingstitel van medisch specialist krachtens het in artikel 21 van deze richtlijn neergelegde stelsel van automatische erkenning slechts hoeven te erkennen indien de arts die houder is van deze opleidingstitel kan aantonen dat hij tevens beschikt over een in een lidstaat afgegeven en in bijlage V, punt 5.1.1, bij die richtlijn opgenomen opleidingstitel van arts met een basisopleiding. Deze uitlegging doet geen afbreuk aan de mogelijkheid om, bij gebreke van een dergelijke opleidingstitel van arts met een basisopleiding, een opleidingstitel van medisch specialist te erkennen op grond van het algemene stelsel van erkenning van opleidingstitels van titel III, hoofdstuk I, van richtlijn 2005/36 of eventueel op grond van artikel 45 of artikel 49 VWEU.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- E** [C-807/23 \(Jones Day\)](#), verwijzing uit Oostenrijk over beroepskwalificaties van een advocaat - [ECER](#)

Beschermde oorsprongsbenaming

GERECHT – ARREST – [T-361/21 \(Papouis Dairies Ltd\)](#) – 21 februari 2024 – [ECLI:EU:T:2024:99](#) – [arrest](#)

Beschermde oorsprongsbenaming ‘Χαλλούμι’ (Halloumi)/‘Hellim’ (PDO) - Verordening (EU) nr. 1151/2012

Verzoekers, vorderen de nietigverklaring van Verordening (EU) 2021/591 of 12 April 2021 waarbij Χαλλούμι (Halloumi)/‘Hellim’ is opgenomen in het register van beschermde oorsprongsbenaming.

Het Gerecht verwerpt het beroep.

- E** Bezwaar tegen vaststelling BOB voor Cypriotisch Halloumi afgewezen ([Boek9](#))

Civiel

CONSULTATIE

Grensoverschrijdende betekening van juridische stukken — regels (wijziging), Feedback mogelijk van 13 Februari 2024 - 12 Maart 2024 ([EC](#))

Covid-19

HvJ – ARREST – [C-299/22 \(Tez Tour\)](#) – 29 februari 2024 – Litouwen – [ECLI:EU:C:2024:181](#) – [ECLI:EU:C:2023:696](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Pakketreizen en COVID-19 – Annulering reis – Geen officieel negatief reisadvies – Onvermijdbare en buitengewone omstandigheden – Richtlijn (EU) 2015/2302

Samenvatting onder: [Vervoer en reizen](#)

HvJ – ARREST – [C-584/22 \(Kiwi tours\)](#) – 29 februari 2024 – [ECLI:EU:C:2024:188](#) – geen conclusie – [arrest](#)

Pakketreizen en COVID 19 – Annulering reis – Onvermijdbare en buitengewone omstandigheden – Gebeurtenissen die zich voordoen na de opzegging maar nog voor het begin van de pakketreis – Richtlijn (EU) 2015/2302

Samenvatting onder: [Vervoer en reizen](#)

GERECHT – ARREST – T-38/21 (Inivos en Inivos/Commissie) – 21 februari 2024 – ECLI:EU:T:2024:100 – arrest

Overheidsopdrachten – Levering van desinfectierobots aan Europese ziekenhuizen – Onderhandelingsprocedure zonder voorafgaande bekendmaking van een aankondiging van de opdracht – COVID-19 – Beroep tot nietigverklaring – Niet individueel geraakt – Vordering tot schadevergoeding

Samenvatting onder: Aanbesteding en overheidsopdrachten

WIKI

- Coronavirus – Europees recht

EHRM factsheets

- COVID-19 health crisis

Consumenten

HvJ – ARREST – C-299/22 (Tez Tour) – 29 februari 2024 – Litouwen – ECLI:EU:C:2024:181 – ECLI:EU:C:2023:696 – conclusie – arrest

Pakketreizen en COVID-19 – Annulering reis – Geen officieel negatief reisadvies – Onvermijdbare en buitengewone omstandigheden – Richtlijn (EU) 2015/2302

Samenvatting onder: Vervoer en reizen

HvJ – ARREST – C-584/22 (Kiwi tours) – 29 februari 2024 – ECLI:EU:C:2024:188 – geen conclusie – arrest

Pakketreizen en COVID 19 – Annulering reis – Onvermijdbare en buitengewone omstandigheden – Gebeurtenissen die zich voordoen na de opzegging maar nog voor het begin van de pakketreis – Richtlijn (EU) 2015/2302

Samenvatting onder: Vervoer en reizen

HvJ – ARREST – C-724/22 (Investcapital) – 29 februari 2024 – Spanje – ECLI:EU:C:2024:182 – geen conclusie – arrest

Onerlijke bedingen – Ambtshalve toetsing – Tenuitvoerlegging – Betalingsbevelprocedure – Doeltreffendheidsbeginsel – Verstriken van termijnen voor de toetsing van het mogelijk oneerlijke karakter van contractuele bedingen – Richtlijn 93/13/EEG

Investcapital heeft een betalingsbevel tegen een consument/kredietnemer ingediend voor de betaling van een bedrag van 5 774,84 EUR op basis van een schuldvordering die zij had overgenomen van Financieros Carrefour en die was ontstaan uit een doorlopende consumentenkredietovereenkomst. De rechter heeft partijen verzocht om opmerkingen te maken over het mogelijk oneerlijke karakter van de in de kredietovereenkomst opgenomen bedingen inzake rente, kosten en provisies. Investcapital heeft geantwoord af te zien van provisies en invorderingskosten. De rechter heeft niet vastgesteld dat er sprake was van oneerlijke contractuele bedingen. De betalingsbevelprocedure is afgesloten. Investcapital heeft een verzoek tot executie ingediend bij de verwijzende rechter.

De verwijzende rechter heeft partijen vragen gesteld over de mogelijkheid om (in het kader van de tenuitvoerlegging) opnieuw te toetsen of de bedingen van de kredietovereenkomst oneerlijk zijn. Investcapital was van mening dat een tweede toetsing op dit punt in strijd zou zijn met het beginsel van verval van recht op procedurele handelingen, aangezien de termijn voor die toetsing was verstreken. De consument heeft betoogd dat een nieuwe toetsing in het stadium van de tenuitvoerlegging nog steeds mogelijk is in het licht van richtlijn 93/13.

Hof: Artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG, gelezen in het licht van het doeltreffendheidsbeginsel, verzet zich niet tegen een nationale regeling op grond waarvan de rechter die om tenuitvoerlegging van een betalingsbevel is verzocht, wegens verval van recht niet ambtshalve of op verzoek van de consument kan toetsen of de bedingen van een kredietovereenkomst tussen een verkoper en een consument oneerlijk zijn, wanneer een dergelijke toetsing reeds door een rechter is verricht in het stadium van de betalingsbevelprocedure, op voorwaarde dat die rechter in zijn beslissing heeft aangegeven op welke bedingen deze toetsing betrekking had, dat hij op zijn minst summier heeft uiteengezet waarom die bedingen niet oneerlijk waren en dat hij heeft aangegeven dat de consument, indien deze laatste niet binnen de gestelde termijn gebruikmaakt van de rechtsmiddelen die naar nationaal recht tegen die beslissing openstaan, niet meer zal kunnen aanvoeren dat de betrokken bedingen oneerlijk zijn.

Artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13, gelezen in het licht van het doeltreffendheidsbeginsel, verzet zich tegen een nationale regeling die de rechter die om tenuitvoerlegging van een betalingsbevel is verzocht niet de mogelijkheid geeft om ambtshalve maatregelen van instructie te nemen om de feitelijke en juridische gegevens vast te stellen die noodzakelijk zijn om na te gaan of de bedingen in een kredietovereenkomst tussen een verkoper en een consument oneerlijk zijn, wanneer de toetsing door de bevoegde rechter in het stadium van de betalingsbevelprocedure niet voldoet aan de vereisten van het doeltreffendheidsbeginsel in het licht van deze richtlijn.

HvJ – ARREST – C-11/23 (Eventmedia Soluciones) – 29 februari 2024 – Spanje – ECLI:EU:C:2024:194 – geen conclusie – arrest

Luchtvaartclaim – Annulering vlucht – Overdracht vordering van passagiers jegens de luchtvaartmaatschappij – Contractueel beding dat een dergelijke overdracht verbiedt – Verordening (EG) nr. 261/2004

Samenvatting onder: Luchtvaart

HvJ – CONCLUSIE – C-76/22 (Santander Bank Polska) – 22 februari 2024 – A-G Sanchez-Bordona – Polen – ECLI:EU:C:2024:154 – [conclusie](#)

Consumentenbescherming – Hypothecair krediet – Vervroegde aflossing – Vermindering van de totale kredietkosten – Richtlijn 2014/17/EU

Artikel 25 van richtlijn 2014/17 voorziet in het recht van de consument, als nemer van een hypothecair krediet met betrekking tot voor bewoning bestemde onroerende goederen, om het krediet vóór het verstrijken van de overeenkomst volledig of gedeeltelijk af te lossen (met vermindering van rente en van de kosten voor de resterende duur van de overeenkomst). De vraag is o.a. volgens welke methode de vermindering van kosten die deel uitmaken van de totale kredietkosten moet worden berekend in het geval van vervroegde aflossing.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 25, lid 1, van richtlijn 2014/17/EU moet aldus worden uitgelegd dat het, in het geval dat de consument zijn recht uitoefent om zich vóór het verstrijken van de kredietovereenkomst geheel of gedeeltelijk van de uit die overeenkomst voortvloeiende verplichtingen te kwijten, niet voorziet in een specifieke methode voor de berekening van de vermindering van de totale kredietkosten wat de kosten voor de resterende duur van de overeenkomst betreft.

NOOT – bij HvJ 25 januari 2024, [C-801/21](#) en [C-813/21](#)

Limitations to the Action for Restitution after Annulment for Unfairness of the Term - The CJEU in CaixaBank (C-801/21 to 813/21) ([ECLB](#))

Detentie, politiebehandeling en strafrechtelijk onderzoek

EHRM – ARREST – I.L. t. Zwitserland (no. 2) – 20 februari 2024 – 36609/16 – ECLI:CE:ECHR:2024:0220JUD003660916 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Detentie van iemand met een emotioneel instabiele en paranoïde persoonlijkheid – Artikelen 3, 5, lid 1 en 5, lid 4 EVRM – Schending

Klager is een Zwitserse burger en is veroordeeld voor meerdere geweldsdelicten. In 2010 blijkt uit psychiatrisch onderzoek dat hij lijdt aan een gemengde persoonlijkheidsstoornis met kenmerken van een emotioneel instabiele en paranoïde persoonlijkheid en wordt hem door de rechter een institutionele therapeutische maatregel opgelegd. In 2013 blijkt uit een nieuw psychiatrisch onderzoek dat klager ook aan een schizoïde persoonlijkheidsstoornis lijdt en er wordt geadviseerd om de klager in een gespecialiseerde instelling te verplaatsten.

Hoewel de autoriteiten vanaf 2010 inspanningen verrichten om klager te plaatsen in een passende inrichting, vindt de plaatsing in een gespecialiseerde kliniek pas op 25 februari 2016 plaats. Klager wordt tot die tijd in gevangenschappen gedetineerd. In eerste instantie neemt klager in de gevangenis nog deel aan therapeutische sessies. Op 27 juli 2012 krijgt hij echter een disciplinaire maatregel opgelegd omdat hij zich agressief heeft gedragen tegenover een medewerker van het therapeutische centrum. Daarna weigert hij behandeling en wordt hij voornamelijk in hoog beveiligde afdelingen en in isoleercellen gehouden.

Gelet op het feit dat de klager in totaal vier jaar, drie maanden en negen dagen in een eenzame isoleercel werd gehouden, oordeelt het hof dat er kennelijk geen rekening was gehouden met de geestesziekte van de klager. Het hof erkent dat er een gebrek was aan beschikbare capaciteit, maar

door de opsluiting zonder passende therapeutische zorg verslechterde de geestelijke gezondheid van klager. Het hof oordeelt dat zijn weigering niet doorslaggevend had moeten zijn gelet op de omstandigheden waarin hij verkeerde.

In 2016 begon de gezondheid van de klager te stabiliseren en vervolgens te verbeteren, slechts enkele maanden nadat hij de noodzakelijke therapeutische zorg kon ontvangen in een gespecialiseerde kliniek. Het hof concludeert dat de detentie van klager in eenzame isoleercellen vanaf 27 juli 2012 tot 25 februari 2016, zonder passende zorg, gecombineerd met de disciplinaire maatregelen en af en toe het gebruik van handboeien, de geestesziekte van klager hebben verergerd. Er is hier sprake van onmenselijke en vernederende behandeling in de zin van artikel 3 EVRM.

Tevens constateert het hof vanaf 27 juli 2012 een schending van artikel 5, lid 1 EVRM, nu klager niet is gedetineerd in een geschikte faciliteit.

Er was ook sprake van een schending van artikel 5, lid 4 EVRM omdat het verzoek tot vrijlating van klager niet binnen een redelijke termijn was onderzocht.

EHRM – GECOMMUNICEERDE ZAAK – W.N.J.C. t. Nederland – 15 februari 2024 – [36957/22](#) – subject matter of the case

Tekortkomingen in het strafrechtelijk onderzoek – Beëindiging van de strafvervolgning – Artikelen 2 en 3 EVRM

Samenvatting onder: [Procesrecht en recht op een eerlijk proces](#)

EHRM factsheets en guides

- [Hunger strikes in detention](#)
- [Migrants in detention](#)
- [Prisoners' right to vote](#)
- [Prisoners' health-related rights](#)
- [Detention and mental health](#)
- [Detention conditions and treatment of prisoners](#)
- [Use of force in the policing of demonstrations](#)
- [Guide on the case-law of the ECHR on Prisoners' rights](#)

Digitalisering, digitale sector, social media en AI

HvJ – ARREST – [C-466/22 \(V.B. Trade\)](#) – 29 februari 2024 – [ECLI:EU:C:2024:185](#) – geen conclusie – [arrest](#)

Elektronische handtekeningen – Rechtsgevolg en bewijskracht in het kader van een gerechtelijke procedure – Begrip ,gekwalificeerde elektronische handtekening – Verordening (EU) nr. 910/2014

Aan verzoekster V.B. Trade is een navorderingsaanslag in de vennootschapsbelasting opgelegd ten bedrage van ongeveer 349 000 EUR. Alle documenten die de belastingdienst in het kader van deze belastingcontrole had opgemaakt, zijn opgesteld in de vorm van elektronische documenten die zijn ondertekend door middel van gekwalificeerde elektronische handtekeningen. In het kader van dit beroep betwist de belastingplichtige de geldigheid van de opgestelde elektronische documenten op grond dat zij niet naar behoren zijn ondertekend door middel van een gekwalificeerde elektronische handtekening. In dit verband voert zij met name aan dat artikel 25, leden 1 en 2, van verordening nr. 910/2014 geen beletsel vormt voor de toepassing van het nationale recht dat toestaat om bewijzen als niet-geloofwaardig, niet-authentiek of om enige andere reden te betwisten.

Het hof herinnert eraan dat artikel 25 de nationale rechterlijke instanties niet verbiedt om elektronische handtekeningen ongeldig te verklaren maar een algemeen beginsel formuleert dat verbiedt om de rechtsgevolgen en de bewijskracht van elektronische handtekeningen in gerechtelijke procedures te ontkennen op de enkele grond dat deze handtekeningen elektronisch zijn opgesteld. Indien en voor zover het nationale recht voorziet in de mogelijkheid om de bewijskracht van een handgeschreven handtekening in twijfel te trekken, moet een dergelijke mogelijkheid ook openstaan voor de gekwalificeerde elektronische handtekening.

Hof: Artikel 25 van verordening (EU) nr. 910/2014 moet aldus worden uitgelegd dat wanneer aan de voorwaarden van artikel 3, punt 12, van deze verordening is voldaan, de rechterlijke instanties van de lidstaten verplicht zijn om aan een gekwalificeerde elektronische handtekening dezelfde bewijskracht toe te kennen als die van een handgeschreven handtekening binnen de grenzen die de relevante nationale wettelijke regeling voor deze handgeschreven handtekening stelt.

GERECHT – BESCHIKKING – [T-1077/23 R \(Bytedance\)](#) – [persbericht](#) – [beschikking](#)

Kort geding – Digitaalemarktenverordening – Aanwijzing poortwachter – Verordening (EU) 2022/1925

Bytedance is in 2012 in China opgericht en biedt via lokale dochterondernemingen het entertainmentplatform TikTok aan. De Commissie heeft Bytedance aangewezen als poortwachter in de zin van de Digitale marktenverordening. Bytedance heeft beroep ingesteld tot nietigverklaring van dat besluit. Bij afzonderlijke akte heeft Bytedance een verzoek in kort geding tot opschorting van dat besluit ingediend.

De president van het Gerecht verwerpt het verzoek in kort geding van Bytedance, wegens het ontbreken van spoedeisend belang. Volgens de president van het Gerecht heeft Bytedance niet aangetoond dat het noodzakelijk is om de bestreden beschikking op te schorten totdat de bodemprocedure is beëindigd, teneinde ernstige en onherstelbare schade voor Bytedance te voorkomen.

- ❖ Digital Markets Act: the application by Bytedance (TikTok) seeking suspension of the Commission decision designating it as a gatekeeper is dismissed ([persbericht Curia](#))

NOOT – bij HvJ 9 november 2023, [C-376/22 \(Google Ireland e.a.\)](#)

Google Ireland and Others (C-376/22): is the strict interpretation of national public policy exceptions to the benefit of EU regulation? ([European law blog](#))

NOOT – bij HvJ 5 december 2024, [C-683/21](#)

When EU Data Protection Meets AI Tools – The CJEU determines responsibility: An analysis of C-683/21 Nacionalinis visomenes sveikatos centras prie Sveikatos apsaugos ministerijos ([European law blog](#))

REGELGEVING

- Gedelegeerde Verordening (EU) 2024/436 van de Commissie van 20 oktober 2023 tot aanvulling van Verordening (EU) 2022/2065 van het Europees Parlement en de Raad wat betreft voorschriften voor de uitvoering van controles van aanbieders van zeer grote onlineplatforms en van zeer grote onlinezoekmachines, [PB L, 2024/436](#)
- Zeer grote onlineplatforms en zeer grote onlinezoekmachines, aangewezen krachtens artikel 33, lid 4, van Verordening (EU) 2022/2065 van het Europees Parlement en de Raad betreffende een eengemaakte markt voor digitale diensten en tot wijziging van Richtlijn 2000/31/EG (digitaal dienstenverordening), [PB C, C/2024/1320](#)

OVERIG

- Interoperable Europe act: Council adopts new law for more efficient digital public services across the EU ([Raad](#))
- DSA vanaf dit moment van toepassing op alle onlinedienstverleners ([ECER](#))
- Europese Commissie vraagt om input op ontwerp DSA-richtlijnen over verkiezingsintegriteit ([ECER](#))
- New EU Digitalisation Regulation: A Stepping Stone to Digitalised EU? ([conflict of laws](#))
- The Digital Services Act is here: what about its enforcement? ([Leiden law blog](#))
- From the DMCA to the DSA—A Transatlantic Dialogue on Online Platform Regulation and Copyright ([Verfassungsblog](#))

Discriminatie en gelijke behandeling

EHRM – ARREST – [Wa Baile t. Zwitserland](#) – 20 februari 2024 – [43868/18](#) – [25883/21](#) – [ECLI:CE:ECHR:2024:0220JUD004386818](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Identiteitscontrole op treinstation – Profilerings – Discriminatie – Artikel 8, 13 en 14 EVRM

Onderweg naar zijn werk is klager op het treinstation van Zürich staande gehouden door de politie voor een identiteitscontrole. Toen klager weigerde zijn identiteitspapieren te tonen, werd hij apart genomen, werden zijn zakken en rugzak doorzocht, totdat een identiteitsdocument werd gevonden. Na vaststelling

van zijn identiteit mocht klager gaan. Hem werd door de rechter een geldboete van 100 frank opgelegd vanwege het niet voldoen aan een vordering van de politie. Met een beroep op het verbod van discriminatie tracht klager de identiteitscontroles onrechtmatig te laten verklaren. Zijn verzoek is door de politie, de gemeenteraad en het districtskantoor afgewezen. De bestuursrechter, bij wie klager in beroep is gegaan, heeft beslist dat de betreffende identiteitscontrole onrechtmatig was, maar heeft niet de vraag beantwoord of sprake was van discriminatie o.b.v. huidskleur. Het hoger beroep dat hij tegen deze beslissing heeft ingesteld is niet-ontvankelijk verklaard.

Bij het EHRM stelt klager dat hij is gediscrimineerd o.b.v. huidskleur en dat de Zwitserse autoriteiten hebben nagelaten om vast te stellen of er sprake was van raciale profilering. Bijna alle mensen op het station die onderweg waren naar hun werk waren wit en klager werd als enige gecontroleerd. Ook is klager nooit verteld waarom hij staande werd gehouden.

Het EHRM overweegt als volgt.

De bestuursrechter heeft al geoordeeld dat er geen objectieve rechtvaardiging was voor de identiteitscontrole. De rechter heeft geen onderzoek gedaan naar de geloofwaardige beschuldigingen van klager dat sprake was van raciale profilering. Klager had een 'arguable claim' dat sprake was van discriminatie o.b.v. huidskleur. Door dit niet te onderzoeken is het formele aspect van art. 14 (verbod op discriminatie) in samenhang met art. 8 (recht op eerbiediging van privéleven) EVRM geschonden.

Staten hebben de verplichting om te waarborgen dat mensen hun rechten en vrijheden kunnen uitoefenen. Dit geldt met name voor mensen die tot minderheden behoren. Uit een VN-rapport is gebleken dat de Zwitserse politie onvoldoende training krijgt om racisme of raciale profilering te voorkomen. Verder adviseert de Raad van Europa in een rapport om de politie in Zwitserland meer training te geven over raciale profilering en het begrip 'redelijk vermoeden van schuld'. Ook is geadviseerd om een onafhankelijk orgaan in te stellen om beschuldigingen van discriminerend gedrag door de politie te onderzoeken. Gelet op het voorgaande kan worden vastgesteld dat door het ontbreken van regelgeving er een risico op discriminatoire identiteitscontroles was. Als een klager heeft aangetoond dat hij anders is behandeld dan anderen, is het aan de overheid om aan te tonen dat dat gerechtvaardigd was. De weerlegbare veronderstelling dat klager discriminerend is behandeld, wordt ondersteund door rapporten van internationale organen voor mensenrechten, waaronder Amnesty International, die melding maken van raciale profilering door de Zwitserse politie. Nu deze veronderstelling niet door de overheid is weerlegd, is sprake geweest van discriminerende behandeling en is ook het materiele aspect van art. 14 jo. art. 8 EVRM geschonden.

De Zwitserse rechters hebben de claim van klager niet op effectieve wijze onderzocht, zodat er geen daadwerkelijk rechtsmiddel voor klager beschikbaar was. Ook art. 13 EVRM is dus geschonden.

e Le contrôle au faciès, en Suisse (libertés chéries)

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-38/24 (Bervidi), verwijzing van de Italiaanse Hoge Raad over mantelzorger voor gehandicapte zoon die haar werkgever niet flexibel genoeg vindt en vindt dat die houding discriminerend is en in strijd met richtlijn 2000/78/EG. De verwijzende rechter twijfelt of de richtlijn ook betrekking heeft op indirecte discriminatie en of de werkingssfeer uitgebreid is tot de mantelzorgers van personen met een handicap.

EHRM - facstsheets en guides

- Guide on Article 14 ECHR and on article 1 of Protocol No. 12 to the Convention - prohibition of discrimination

Eigendomsrecht

EHRM – ARREST – 20 februari 2024 – Lypovchenko and Halabudenco t. Moldavië en Rusland – 40926/16 – 73942/17 – ECLI:CE:ECHR:2024:0220JUD004092616 – persbericht – arrest

Strafrechtspleging – Recht op eigendom – Schending van meerdere artikelen EVRM

Klagers zijn met justitie in aanraking gekomen in een zelfverklaarde deelrepubliek (Transnistrië) van een land (Moldavië) waar militaire aanwezigheid is van een derde land (de Russische Federatie). Het Hof concludeert tot schending door Rusland (niet door Moldavië) van de artikelen 2, 3, 5, 6, en 13 EVRM, en van artikel 1 van het Eerste Protocol, en artikel 2 van Protocol No. 4.

EHRM factsheets en guides

- [Guide on Article 1 of Protocol No. 1 to the ECHR - protection of property](#)

Energiemarkt

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-760/23 \(Shanov\)](#), verwijzing uit Bulgarije over de nationale berekeningsmethode van het verbruik van thermische energie in een gebouw en richtlijn 2012/27 - [ECER](#)

Erfrecht

**EHRM – ARREST – Colombier t. Frankrijk – 15 februari 2024 – 14925/18
ECLI:CE:ECHR:2024:0215JUD001492518 – persbericht – arrest**

**EHRM – ARREST – Jarre t. Frankrijk – 15 februari 2024 – 14157/18 –
ECLI:CE:ECHR:2024:0215JUD001415718 – persbericht – arrest**

Erfrecht kinderen – Familieleven en eigendomsrecht – Beoordelingsruimte lidstaten – Artikelen 8 en 14 EVRM

Vader van zes kinderen, uit verschillende relaties, de componist Michel Colombier, leefde de laatste dertig jaar met zijn echtgenote in de Verenigde Staten. Daar heeft zijn vermogen ondergebracht in een family trust, waarvan hij en zijn toenmalige echtgenote de enige trustor en trustee waren. Na het overlijden van de langstlevende zouden hun gezamenlijke twee kinderen de begunstigen zijn. Nationale Franse wetgeving houdt in dat wie zodoende niet in de erfenis deelt, toch een claim heeft op vermogen dat zich in die lidstaat bevindt. Klagers hebben de Franse rechter dan ook gevraagd in te grijpen, maar vinden bot. Bij het EHRM doen klagers (de overige kinderen) een beroep op artikel 8 EVRM (recht op respect voor het privé- en familieleven) eventueel in samenhang met artikel 14 EVRM (verbod van discriminatie).

Het EHRM verduidelijkt dat artikel 8 niet een bepaald recht geeft op een deel van een erfenis; het is aan de lidstaten om de middelen te kiezen die iedereen de mogelijkheid geeft een normaal familieleven te leiden. Het is in de eerste plaats aan de nationale autoriteiten, en in het bijzonder aan de gerechten, om

het nationale recht te interpreteren en toe te passen, en zij hebben daarbij een grote beoordelingsruimte. In de zaak Jarre voegt het Hof daaraan nog toe dat er geen algemeen of onvoorwaardelijk recht bestaat om te erven van je ouders, ook al kennen de meeste van de lidstaten wel een regeling aangaande het kindsdeel (en/of de legitieme portie).

Familieleven en familierecht

EHRM – ARREST – 8 februari 2024 – Janočková en Kvocera t. Slowakije – 39980/22 – ECLI:CE:ECHR:2024:0208JUD003998022 – persbericht – arrest

Familieleven – Trage en inefficiënte procedure – Vijf jaar durend contactverlies omdat rechtbank geen maatregelen nam om omgangsregeling af te dwingen

Klaagster ('de moeder') is de moeder van klager ('de zoon'), geboren in 2014. Kort na de relatiebreuk tussen de ouders in 2017 bepaalde de rechtbank de hoofdverblijfplaats van klager bij de vader als voorlopige voorziening en in oktober 2018 werd ook als voorlopige voorziening, een omgangsregeling met de moeder bepaald. In november 2018 verzocht de moeder om de uitvoering van de omgangsregeling juridisch af te dwingen. Dat verzoek werd in 2022 afgewezen. Sinds september 2018 hebben de moeder en de zoon elkaar slechts één keer gezien, te weten in 2021. In 2021 werd een nieuwe voorlopige voorziening getroffen voor begeleide omgang tussen moeder en zoon in een centrum voor jeugd en gezin.

EHRM: Het contactverlies is kennelijk het gevolg van een ernstig verstoorde relatie tussen de ouders die ondanks hulpverlening niet is verbeterd. De vader werkte niet mee aan de omgangsregeling en de vertragingen in de procedure kunnen niet aan de moeder worden toegerekend. De rechtbank heeft niet de beschikbare middelen ingezet om de naleving van het bevel te verzekeren. Beide omgangsregelingen zijn in het belang van de zoon opgesteld. De maatregelen van de Slowaakse rechters waren niet zo adequaat en effectief als mocht worden verwacht. Hoewel het nationale constitutionele hof een schending van artikel 8 EVRM heeft vastgesteld en een schadevergoeding voor immateriële schade heeft toegekend, is de omgangsregeling nog altijd niet effectief en hebben de moeder en de zoon nog altijd geen contact. Schending van artikel 8 EVRM.

De beslissingen van de rechtbank vormen een patroon van procedurele inefficiëntie omdat die beslissingen in deze zaak routinematig worden vernietigd in hoger beroep en omdat het constitutioneel hof steeds schendingen van fundamentele rechten vaststelt. De vaststellingen van het constitutioneel hof leiden niet tot een verbetering. Daarom hoefden klagers niet opnieuw naar het constitutioneel hof om de nationale rechtsmiddelen uit te putten en hadden klagers in feite geen daadwerkelijk rechtsmiddel. Schending van artikel 13 juncto 8 EVRM.

EHRM – ARREST – Diaconeasa t. Roemenië – 20 februari 2024 – 53162/21 – ECLI:CE:ECHR:2024:0220JUD005316221 – persbericht – arrest

Privéleven – Weigering om eerder gegeven zorg beschikbaar te stellen aan ernstig beperkte vrouw – Artikel 8 EVRM – Schending

Klaagster heeft in 2013 een beroerte gehad en kan sindsdien niet meer praten of lopen. In 2015 en 2016 stelde een commissie vast dat klagster een persoonlijke assistent nodig had, maar in 2017 oordeelde de commissie dat klagster geen persoonlijke assistent meer nodig had.

EHRM: Omdat eerder wel een persoonlijk assistent beschikbaar was gesteld, gaat het in deze zaak om een inbreuk op het privéleven (door de beslissing dat niet langer een persoonlijk assistent nodig was)

en niet om een positieve verplichting. De nationale autoriteiten hadden vastgesteld dat de situatie van klaagster sinds 2016 niet was verbeterd en dat ze hulp nodig had bij basale taken zoals persoonlijke hygiëne, toiletbezoek, koken, lopen en gebruik van vervoer. De commissie en de nationale rechter oordeelden dat haar beperking niet ernstig was omdat ze slechts gedeeltelijk hulp nodig had, maar onderzochten geen alternatieve vormen van praktische hulp die haar waardigheid en autonomie konden garanderen. Zij ontving weliswaar hulp van familie, maar de autoriteiten hebben de kwaliteit en de betrouwbaarheid van die zorg niet beoordeeld. Deze zaak verschilt van andere zaken vanwege het ernstige verlies aan autonomie van klaagster en omdat de zaak niet gaat over het verschil tussen basale zorg en uitgebreidere en duurere zorg, maar om een passend niveau van zorg en waardigheid. Schending van artikel 8 EVRM.

HvJ – CONCLUSIE – C-35/23 (Greiszel) – 8 februari 2024 – A-G Campos Sanchez-Bordona – Duitsland – ECLI:EU:C:2024:130 – [conclusie](#)

Bevoegde rechter – Ouderlijke verantwoordelijkheid – Kinderontvoering – Gewoonlijke verblijfplaats van het kind in een lidstaat vóór de ongeoorloofde overbrenging – Verordening (EG) nr. 2201/2003 – Haags Verdrag van 1980

Een Duitse vader en een Poolse moeder zijn getrouwd in Duitsland en hebben samen een kind. Het kind is geboren in 2013 toen de vader voor zijn werk naar Zwitserland is verhuisd. Het kind heeft zowel de Duitse als de Poolse nationaliteit. Van januari 2015 tot begin april 2016 woonde het kind bij zijn moeder in Duitsland. Op 9 april 2016 is de moeder samen met het kind naar Polen verhuisd. Vanaf 17 april 2017 heeft de moeder de vader de omgang met het kind ontzegd. Op 7 juli 2017 heeft de vader via de Zwitserse centrale autoriteit een verzoek tot terugkeer van het kind naar Zwitserland ingediend bij de Poolse gerechten.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 10, onder b), i), van verordening nr. 2201/2003 moet aldus worden uitgelegd dat:

- *een op grond van het Haags Verdrag van 1980 ingediend verzoek dat strekt tot terugkeer van het kind naar een andere staat dan die waar het vóór de overbrenging zijn gewone verblijfplaats had, niet kan worden aangemerkt als een ‚verzoek tot terugkeer‘ in de zin van artikel 10, onder b), i), van verordening nr. 2201/2003;*
- *nadat de verblijfplaats van het kind bekend is geworden (of bekend had moeten zijn), de internationale rechterlijke bevoegdheid van de gerechten van de lidstaat waar het kind onmiddellijk voor de ongeoorloofde overbrenging zijn gewone verblijfplaats had, verloren gaat indien aan alle andere voorwaarden van artikel 10, onder b), i), van verordening nr. 2201/2003 is voldaan en de houder van het gezagsrecht bij die gerechten een verzoek tot toewijzing van het ouderlijk gezag indient, maar niet een verzoek tot terugkeer indient bij de autoriteiten van de lidstaat waarnaar het kind is overgebracht;*
- *de feiten die worden aangevoerd in een op grond van het Haags Verdrag van 1980 ingeleide procedure betreffende de terugkeer van kinderen, niet noodzakelijkerwijs bindend zijn voor wie moet beslissen of de rechter van een lidstaat bevoegd is in een latere procedure betreffende het ouderlijk gezag;*
- *de in artikel 13 van het Haags Verdrag van 1980 neergelegde regel inzake de bewijslast niet van toepassing is op feiten die worden aangevoerd als grondslag voor de internationale rechterlijke bevoegdheid voor een verzoek tot toewijzing van het ouderlijk gezag.”*

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-789/23 \(Registry centras\)](#), verwijzing uit Litouwen over weigering inschrijving huwelijkse voorwaarden in Litouwen van in Italië gesloten huwelijk - [ECER](#)

NOOT – bij EHRM 16 november 2023, [G.T.B. t. Spanje](#)

The construction of a right to birth registration in European human rights law: the case of [G.T.B. v Spain](#) ([Strasbourg observers](#))

EHRM factsheets en case-law guide

- [Children's rights](#)
- [Gestational surrogacy](#)
- [International child abductions](#)
- [Parental rights](#)
- [Protection of minors](#)
- [Reproductive rights](#)
- [Guide on Article 8 ECHR - right to respect for private and family life, home and correspondence](#)
- [Guide on Article 12 ECHR - right to marry](#)

Financiële markt en diensten, EMU, Bankenunie

HvJ – ARREST – [C-750/21 P \(Pilatus Bank\)](#) – 8 februari 2024 – [ECLI:EU:C:2024:124](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Hogere voorziening – Economisch en monetair beleid – Prudentieel toezicht op kredietinstellingen – Beroep tot nietigverklaring – Niet-ontvankelijkheid – Vertegenwoordiging van een rechtspersoon door een advocaat – Verordening (EU) nr. 1024/2013

Samenvatting onder: [Procesrecht HvJ](#)

HvJ – ARREST – [C-256/22 P \(Pilatus Bank\)](#) – 8 februari 2024 – [ECLI:EU:C:2024:125](#) – [geen conclusie](#) – [arrest](#)

Economisch en monetair beleid – Prudentieel toezicht op kredietinstellingen – Intrekking van vergunningen – Toezichttaken ECB – Vertegenwoordiging van een partij – Machtiging die aan de advocaat is verleend – Vertegenwoordiger onrechtmatig gemachtigd – Verordening (EU) nr. 1024/2013

Samenvatting onder: [Procesrecht HvJ](#)

HvJ – ARREST – C-660/22 (Ente Cambiano società cooperativa per azioni) – 22 februari 2024 – Italië – ECLI:EU:C:2024:152 – geen conclusie – arrest

Coöperatieve kredietbanken – Overschrijding drempel nettovermogen – Vrij verkeer van kapitaal – – Zuiver interne situatie – Niet-ontvankelijkheid – Vereiste om de redenen te vermelden waarom een antwoord van het Hof noodzakelijk is – Richtlijn 2008/7/EG – Artikel 63 VWEU – Artikel 94, onder c), van het Reglement voor de procesvoering van het Hof

Samenvatting onder: Prejudiciële procedure HvJ

HvJ – ARREST – C-661/22 (ABC Projektai) – 22 februari 2024 – Litouwen – ECLI:EU:C:2024:148 – conclusie – arrest

Betalingsdiensten in de interne markt – Uitgifte van elektronisch geld – Richtlijn (EU) 2015/2366 – Richtlijn 2009/110/EG

Lietuvos bankas (centrale bank van Litouwen) heeft de vergunning van ABC Projektai ingetrokken onder meer omdat zij elektronisch geld heeft uitgegeven zonder de hoedanigheid van elektronischgeldinstelling te bezitten. Volgens Lietuvos bankas had ABC Projektai geldmiddelen van cliënten langer onder zich gehouden dan noodzakelijk was voor de uitvoering van betalingstransacties of om technische redenen.

Sinds 20 februari 2017 waren de rekeningen van zes cliënten van ABC Projektai gecrediteerd (inkomende betalingen) zonder een specifiek betalingsdoel, en waren er gedurende meerdere dagen (of, in sommige gevallen, meerdere maanden) geen geldovermakingen gerealiseerd (uitgaande betalingen), met uitzondering van aan ABC Projektai verschuldigde vergoedingen. Die gedraging impliceerde volgens Lietuvos bankas dat er sprake was van de uitgifte van elektronisch geld, hoewel ABC Projektai stelt dat zij cliënten heeft gewezen op de noodzaak om betalingsopdrachten te verstrekken omdat zij anders de geldmiddelen zou terugboeken, zoals zij betoogt te hebben gedaan. ABC Projektai heeft tegen het besluit van Lietuvos bankas beroep ingesteld.

De vraag is o.a. of er sprake is van een uitgifte van elektronisch geld (welke activiteit onder richtlijn 2009/110 valt) wanneer een betalingsdienstaanbieder geldmiddelen ontvangt zonder een specifieke betalingsopdracht en die geldmiddelen langer onder zich houdt dan de bij wet gestelde termijn.

Litouwen, Tsjechië, Polen, Duitsland en de Europese Commissie hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 4, punt 3, van richtlijn (EU) 2015/2366, en artikel 2, punt 2, van richtlijn 2009/110/EG moeten aldus worden uitgelegd dat de activiteit van een betalingsinstelling die erin bestaat geldmiddelen van een betalingsdienstgebruiker te ontvangen zonder dat deze geldmiddelen onmiddellijk vergezeld gaan van een betalingsopdracht, zodat zij beschikbaar blijven op een door deze instelling beheerde betaalrekening in de zin van artikel 4, punt 12, van richtlijn 2015/2366, een door die betalingsinstelling verrichte betalingsdienst in de zin van artikel 4, punt 3, van richtlijn 2015/2366 is, en geen verrichting tot uitgifte van elektronisch geld in de zin van artikel 2, punt 2, van richtlijn 2009/110.

HvJ – CONCLUSIE – C-174/23 (Twenty first capital) – 8 februari 2024 – Frankrijk – A-G Campos Sanchez-Bordona – ECLI:EU:C:2024:128 – [conclusie](#)

Vrijheid van vestiging – Voorwaarden voor de bedrijfsuitoefening – Beloningsregelingen en - praktijken van abi-beheerders – Werkings sfeer ratiōne temporis – Richtlijn 2011/61/EU

Een van de maatregelen die richtlijn 2011/61 voorschrijft, is dat de lidstaten beheerders van alternatieve beleggingsinstellingen (hierna: abi-beheerders) moeten verplichten om voor bepaalde categorieën van medewerkers beloningsregelingen en -praktijken vast te leggen en in stand te houden die in overeenstemming zijn met en bijdragen tot een degelijk en doeltreffend risicobeheer (artikel 13). Die verplichting strekt zich uit tot medewerkers van wie de beroepswerkzaamheden een wezenlijke impact hebben op het risicoprofiel van een alternatieve beleggingsinstelling.

In casu, staan een abi-beheerder en een aantal van zijn medewerkers tegenover elkaar in verband met de in een overeenkomst van 27 juni 2014 overeengekomen beloningen. De Franse rechters in eerste en tweede aanleg hebben die overeenkomst nietig verklaard op grond dat niet was voldaan aan de voorwaarden van de nationale voorschriften waarmee richtlijn 2011/61 is omgezet.

De verwijzende rechter heeft vragen over de werkingssfeer ratiōne temporis van een aantal bepalingen van richtlijn 2011/61.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 13 en artikel 61, lid 1, van richtlijn 2011/61/EU moeten aldus worden uitgelegd dat

- *de lidstaten verplicht waren om van beheerders van alternatieve beleggingsinstellingen die vóór 22 juli 2013 activiteiten overeenkomstig richtlijn 2011/61 verrichtten, te verlangen dat zij vanaf de datum van verkrijging van hun vergunning, die zij binnen een jaar na 22 juli 2013 dienden aan te vragen, volledig voldeden aan de uit deze richtlijn voortvloeiende verplichtingen inzake beloningsregelingen en -praktijken;*
- *gedrag van die beheerders van alternatieve beleggingsfondsen (die vóór 22 juli 2013 activiteiten overeenkomstig richtlijn 2011/61 verrichtten) dat na 22 juli 2013, maar vóór de verkrijging van hun vergunning plaatsvond, als strijdig met artikel 13 en artikel 61, lid 1, van die richtlijn kan worden aangemerkt indien daarbij kennelijk sprake was van het risico dat de handhaving van de in de richtlijn opgenomen voorschriften werd verzwakt.”*

HvJ – CONCLUSIE – Gevoegde zaken C-758/22 en C-759/22 (Bayerische Ärzteversorgung) – 29 februari 2024 – A-G Sanchez-Bordona – Duitsland – ECLI:EU:C:2024:191 – [conclusie](#)

Statistische rapportage aan de Europese Centrale Bank (ECB) – Beroepspensioenverenigingen voor vrije beroepen – Financiële intermediaatīe door pensioenfondsen – Verordening (EU) 2018/231– Verordening (EU) nr. 549/2013

Aan de Europese Centrale Bank (ECB) is onder meer de bevoegdheid verleend om bij pensioenfondsen gedetailleerde statistische gegevens over hun activiteiten in verband met financiële intermediaatīe te verzamelen. De beroepspensioenverenigingen beschouwen zichzelf daarentegen als socialezekerheidsfondsen en menen om die reden te zijn vrijgesteld van het verstrekken van de verlangde informatie.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 1, punt 1, van verordening (EU) 2018/231 en de punten in bijlage A bij verordening (EU) nr. 549/2013 moeten aldus worden uitgelegd dat de door publiekrechtelijke instellingen opgerichte beroepspensioenverenigingen met aansluitingsplicht voor de beoefenaren van bepaalde vrije beroepen, pensioenfondsen zijn waarvoor de statistische rapportagevereisten gelden – en geen socialezekerheidsfondsen zijn – wanneer deze organisaties zich

met financiële intermediatie bezighouden om bij pensionering, overlijden en invaliditeit van hun deelnemers uitkeringen uit te betalen, hun operationele uitgaven bekostigen met de – door de organisaties zelf vastgestelde – premies van hun deelnemers, zichzelf besturen, verantwoordelijk zijn voor hun financieel beheer en geen steun van de staat ontvangen voor de betaling van uitkeringen aan hun deelnemers.

**GERECHT – ARREST – [T-647/21 en T-99/22 \(Sber\)](#) – 28 februari 2024 – [ECLI:EU:T:2024:127](#)
– [arrest](#)**

Economisch en monetair beleid – Prudentieel toezicht op kredietinstellingen – Verordening (EU) nr. 1024/2013 – Toepassing door de ECB van invorderingsrente overeenkomstig het Oostenrijkse recht

Verzoekster is een Oostenrijkse kredietinstelling die onder rechtstreeks prudentieel toezicht van de ECB staat. Op 1 oktober 2015 heeft verzoekster de ECB en de toezichthouder op de financiële markten, Oostenrijk meegedeeld dat haar blootstellingen jegens een kredietinstelling tijdens 2015 de in artikel 395, lid 1, van verordening nr. 575/2013 voorziene limiet voor grote blootstellingen had overschreden. Zij benadrukt dat zij een einde had gemaakt aan de genoemde overschrijdingen.

Op 15 februari 2019 heeft de ECB besloten verzoekster op grond van artikel 18, lid 1, van verordening nr. 1024/2013 een administratieve geldelijke sanctie van 630 000 EUR op te leggen wegens schending van artikel 395, lid 1, van verordening nr. 575/2013 omdat zij de bij laatstgenoemde bepaling vastgestelde limieten voor grote blootstellingen zowel op individuele als op geconsolideerde basis had overschreden.

Gerecht: De zaken T-647/21 en T-99/22 worden gevoegd voor het arrest. In zaak T-647/21 hoeft niet meer te worden beslist. In zaak T-99/22 wordt besluit ECB-SSM-2021-ATSBE-12 van de Europese Centrale Bank (ECB) van 21 december 2021 nietig verklaard.

Zie ook: [T-667/21 \(BAWAG\)](#)

GBVB – Gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid

HvJ – beperkende maatregelen

- [T-237/22 \(Usmanov/Raad\)](#) – situatie Oekraïne – beroep verworpen
- [T-289/22 \(Shuvalov/Raad\)](#) – situatie in Oekraïne – beroep verworpen
- [T-117/22 \(Grodno Azot e.a./Raad\)](#) – situatie in Wit-Rusland - beroep verworpen

EHRM factsheets en guides

- [Conscientious objection](#)
- [Freedom of religion](#)
- [Religious symbols and clothing](#)
- [Guide on article 9 ECHR - freedom of thought, conscience and religion](#)

Gewasbeschermingsmiddelen en biociden

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-809/23 (Sumitomo Chemical Agro Europe), verwijzing uit Frankrijk over informatieverzoek biociden - ECER

Gezondheid, geneesmiddelen en etikettering

HvJ – ARREST – C-606/21 (Doctipharma) – 29 februari 2024 – A-G Szpunar – Frankrijk – ECLI:EU:C:2024:179 – persbericht – conclusie – arrest

Geneesmiddelen voor menselijk gebruik – Geneesmiddelen zonder doktersvoorschrift – Verkoop op afstand – Bescherming van de volksgezondheid – Bemiddelingsdienst tussen openbare apotheken en het publiek – Richtlijn 2001/83/EG – Richtlijn 2000/31/EG – Richtlijn 98/34/EG

Op de website van Doctipharma kunnen internetgebruikers „via websites van openbare apotheken” farmaceutische producten en geneesmiddelen zonder doktersvoorschrift verkrijgen. Volgens een vereniging van apotheken is de onlineverkoop illegaal, omdat Doctipharma niet de hoedanigheid van apotheker bezit. Volgens Doctipharma is zij enkel tussenpersoon. Frankrijk, Tsjechië en Italië hebben schriftelijke opmerkingen ingediend. De verwijzende rechter vraagt onder meer of de lidstaten kunnen verbieden dat een dienst wordt aangeboden die erin bestaat apothekers en klanten via een website met elkaar in contact te brengen voor de verkoop van receptvrije geneesmiddelen op de websites van apotheken die zich op die dienst hebben geabonneerd.

Hof: Artikel 1, punt 2, van richtlijn 98/34/EG en artikel 1, lid 1, onder b), van richtlijn (EU) 2015/1535 moeten aldus worden uitgelegd dat een via een website verleende dienst die erin bestaat apothekers en klanten met elkaar in contact te brengen voor de verkoop van receptvrije geneesmiddelen op de websites van apotheken die zich op die dienst hebben geabonneerd, een „dienst van de informatiemaatschappij” in de zin van deze bepalingen vormt.

Artikel 85 quater van richtlijn 2001/83/EG moet aldus worden uitgelegd dat de lidstaten op grond van deze bepaling kunnen verbieden dat een dienst wordt aangeboden die erin bestaat apothekers en klanten via een website met elkaar in contact te brengen voor de verkoop van receptvrije geneesmiddelen op de websites van apotheken die zich op deze dienst hebben geabonneerd, indien, gelet op de kenmerken van die dienst, blijkt dat die dienstverrichter dergelijke geneesmiddelen zelf verkoopt zonder daartoe gemachtigd of gerechtigd te zijn overeenkomstig de nationale wetgeving van de lidstaat waarin hij is gevestigd.

- **e** Distance selling of medicinal products without a prescription: the Court clarifies the conditions under which a Member State may prohibit a service connecting pharmacists and customers for the online sale of medicinal products (persbericht Curia)

HvJ – ARREST – [C-745/22 \(Microos Food safety\)](#) – 22 februari 2024 – Griekenland – [ECLI:EU:C:2024:160](#) – geen conclusie – [arrest](#)

Voedselveiligheid – Levensmiddelen van dierlijke oorsprong – Gebruik van middel ter voorkoming van bacterie *Listeria monocytogenes* – Verordening (EG) nr. 853/2004

Microos is een in Nederland gevestigd bedrijf dat Listex™ P100 produceert, een product dat wordt gebruikt om via verstuiving de aanwezigheid van de ziekteverwekkende bacterie *Listeria monocytogenes* te voorkomen in kant-en-klare levensmiddelen van dierlijke oorsprong, zoals visserijproducten, zuivelproducten en vleesproducten. Microos heeft de Commissie verzocht om Listex™ P100 overeenkomstig artikel 3, lid 2, van verordening nr. 853/2004 goed te keuren als ontsmettingsmiddel voor kant-en-klare levensmiddelen van dierlijke oorsprong.

Later heeft Microos bij de Commissie aangevoerd dat Listex™ P100 geen „ontsmettingsmiddel” in de zin van verordening nr. 853/2004 is, maar wel een „technische hulpstof” in de zin van artikel 3, lid 2, onder b), van verordening nr. 1333/2008, en dat deze stof dus niet binnen de werkingssfeer van verordening nr. 853/2004 valt. Commissie heeft geweigerd de gevraagde goedkeuring te verlenen.

In 2020 heeft Microos een vergunning voor het in de handel brengen van Listex™ P100 in Griekenland aangevraagd. De Griekse levensmiddelen autoriteit heeft geweigerd deze vergunning te verlenen.

De verwijzende rechter wil weten of het product binnen de werkingssfeer van artikel 3, lid 2, van de verordening valt, en of het in de handel brengen ervan moet worden goedgekeurd overeenkomstig artikel 11 bis van diezelfde verordening?

*Hof: Artikel 3, lid 2, van verordening (EG) nr. 853/2004 moet aldus worden uitgelegd dat de Europese Commissie haar goedkeuring moet geven voor het gebruik van een product zoals Listex™ P100, dat tot doel heeft de aanwezigheid van de ziekteverwekkende bacterie *Listeria monocytogenes* in kant-en-klare levensmiddelen van dierlijke oorsprong te voorkomen.*

HvJ – ARREST – [C-85/23 \(Landkreis Jerichower Land\)](#) – 22 februari 2024 – Duitsland – [ECLI:EU:C:2024:161](#) – geen conclusie – [arrest](#)

Verordening dierlijke bijproducten – Gezondheidsvoorschriften – Begrip ‘opslag’ – Overladen categorie-3 materiaal – Verordening (EG) nr. 1069/2009

A. is een Duits verwerkingsbedrijf voor categorie 3 materiaal (dierlijke producten waaronder karkassen en andere delen van gedode dieren). Controleurs hebben vastgesteld dat transportcontainers met karkassen en dierlijke vleesresten van categorie 3 als bedoeld in artikel 10 van verordening nr. 1069/2009 in een met een koelinrichting uitgeruste vrachtwagenoplegger waren geplaatst. Zij wezen er tevens op dat enkele karkassen in staat van ontbinding verkeerden, dat de grond van de opslagruimte bedekt was met uit de containers afkomstige vloeistoffen die maden bevatten, en dat in de hoeken van de opslagruimte uitwerpselen van muizen en ratten lagen. Aan A is een verbod opgelegd om transportcontainers met dierlijke bijproducten op te slaan in een van haar opslagruimten. A. is het daar niet mee eens.

De vraag is of het begrip „opslag” mede ziet op de onderbreking van het vervoer gedurende enkele uren tot maximaal acht uur, waarin transportcontainers met dierlijke bijproducten van categorie 3 in een ander vervoermiddel worden overgeladen alvorens naar een verwerkingsinrichting te worden vervoerd, zonder dat deze dierlijke bijproducten worden behandeld of in andere containers worden overgeheveld. Het Hof oordeelt van wel en overweegt onder meer dat de Uniewetgever de risico's voor de volksgezondheid en de diergezondheid gedurende de gehele exploitatie van dierlijke bijproducten op passende en evenredige wijze heeft willen beheersen.

Hof: Artikel 24, lid 1, onder i), van verordening (EG) nr. 1069/2009 moet aldus worden uitgelegd dat het daarin gehanteerde begrip „opslag” mede ziet op de onderbreking van het vervoer gedurende enkele uren tot maximaal acht uur, waarin transportcontainers met dierlijke bijproducten van categorie 3 in een ander vervoermiddel worden overgeladen alvorens naar een verwerkingsinrichting te worden vervoerd, zonder dat deze dierlijke bijproducten worden behandeld of in andere containers worden overgeheveld.

HvJ – ARREST – [C-13/23 \(cdVet Naturprodukte\)](#) – 29 februari 2024 – Duitsland – [ECLI:EU:C:2024:175](#) – geen conclusie – [arrest](#)

Voedselveiligheid – Toevoegingsmiddelen voor diervoeding – Vergunningsprocedure – Grapefruitextract – Geldigheid in het licht van het Handvest – Vrijheid van ondernemerschap – Eigendomsrecht – Evenredigheidsbeginsel – Verordening (EG) nr. 1831/2003 – Uitvoeringsverordening (EU) 2021/758

CdVet produceert en verhandelt diervoeders, waaronder een voedingssupplement voor huisdieren met een toevoegingsmiddel dat op het etiket van dat product is vermeld onder de benaming „grapefruitzaadextract”. De toezichthouder heeft aan cdVet het verbod opgelegd om het product te koop aan te bieden en in de handel te brengen. CdVet meent onder meer dat het in de toepasselijke verordening opgenomen algemene verbod op het gebruik van toevoegingsmiddelen voor diervoeding waarvoor geen vergunning is verkregen, ten onrechte geen rekening houdt met de omstandigheden van het individuele geval. De verwijzende rechter vraagt of deze verordening in zoverre geldig is in het licht van de artikelen 16 (vrijheid van ondernemerschap) en 17 (recht van eigendom) van het Handvest alsmede het evenredigheidsbeginsel. Het Hof beantwoordt die vraag bevestigend, onder verwijzing naar de artikelen 35, 37 en 38 van het Handvest (gezondheid van de mens, het milieu en de consument) alsmede naar de bescherming van het dierenwelzijn, als een door de Unie erkende doelstelling van algemeen belang, en naar het voorzorgsbeginsel.

Hof: Het onderzoek van de eerste vraag heeft geen enkel element aan het licht gebracht dat afbreuk doet aan de geldigheid van artikel 3, lid 1, onder a), en artikel 10, lid 1, onder a), en leden 2 en 5, van verordening (EG) nr. 1831/2003, in het licht van artikel 16, artikel 17, lid 1, en artikel 52, lid 1, Handvest EU.

Bijlage I, hoofdstuk I.A, deel 1, bij uitvoeringsverordening (EU) 2021/758 moet aldus worden uitgelegd dat een extract dat wordt verkregen uit grapefruitzaad en -schillen valt onder het begrip „extract van grapefruit” in de zin van die bepaling.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-10/24 \(Cattani\)](#), verwijzing uit Duitsland over certificering van medische hulpmiddelen en de controleverplichting van de distributeur - [ECER](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland – CBb – 27 februari 2024 – [ECLI:NL:CBB:2024:126](#)

Tabaksrichtlijn – Maximumemissieniveaus – Alternatieve meetmethode – Richtlijn 2014/40/EU

De Stichting Rookpreventie Jeugd en anderen hebben de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) gevraagd om handhavend op te treden tegen de zogenaamde sjoemelsigaret. Zij voeren aan dat rokers van filtersigaretten veel meer van de schadelijke stoffen teer, nicotine en koolmonoxide binnenkrijgen dan op grond van de Europese Tabaksrichtlijn (Richtlijn 2014/40/EU) is toegestaan. Dat

komt volgens hen doordat de in de Tabaksrichtlijn voorgeschreven methode voor het meten van de hoeveelheid teer, nicotine en koolmonoxide tekortschiet.

Op 20 maart 2020 heeft de Rechtbank Rotterdam ([ECLI:NL:RBROT:2020:2382](#)) het Hof van Justitie prejudiciële vragen gesteld over de geldigheid en uitlegging van artikel 4, eerste lid, van de richtlijn. De vragen zijn beantwoord in [C-160/20](#). De NVWA en de staatssecretaris, de tabaksfabrikanten en de VSK hebben hoger beroep ingesteld tegen de uitspraak van de rechtbank Rotterdam. De NVWA en de staatssecretaris hebben de geanonimiseerde resultaten van nieuw onderzoek overgelegd. Het betreft een onderzoek van het RIVM in de periode januari-maart 2023 in opdracht van de NVWA naar de emissieniveaus van de in Nederland verkrijgbare filtersigaretten, gemeten met de methode WHO TobLabNet SOP 01 (standard operating procedure for intense smoking of cigarettes). De resultaten laten een overschrijding van de maximumemissieniveaus zien.

Prejudiciële vragen:

1) Moet artikel 4, eerste lid, van richtlijn 2014/40/EU zo worden uitgelegd dat de niet in het Publicatieblad van de Europese Unie gepubliceerde ISO-normen zonder uitzondering niet kunnen worden tegengeworpen aan particulieren, waaronder de Stichting, dus ook niet als die particulier deze normen heeft kunnen inzien en deze normen (tegen betaling) heeft kunnen verkrijgen?

2) Moet het niet aan een particulier kunnen tegenwerpen van artikel 4, eerste lid, van richtlijn 2014/40/EU, voor zover deze bepaling verwijst naar niet in het Publicatieblad van de Europese Unie gepubliceerde ISO-normen, worden begrepen als: het niet mogen onthouden van het recht op handhaving van de in artikel 3, eerste lid, van de richtlijn vastgestelde maximumemissieniveaus voor teer, nicotine en koolmonoxide?

3) Moet de aanduiding “gebruikt zoals beoogd” in de definitiebepaling van “emissies” in artikel 2, onder 21, van richtlijn 2014/40/EU zo worden uitgelegd dat het menselijk rookgedrag zoveel mogelijk wordt benaderd, in welk geval bij het meten rekening zou moeten worden gehouden met het in ieder geval gedeeltelijk afdekken van de ventilatiegaatjes in het filter van de sigaret en/of het rookvolume en de rookfrequentie, of wordt hiermee alleen bedoeld op de wijze van consumptie van sigaretten via een proces van verbranding?

4) Indien de in artikel 4, eerste lid, van richtlijn 2014/40/EU genoemde ISO-normen gelet op het antwoord op vraag 3 niet geschikt zijn voor het meten van de emissieniveaus:

a. a) brengt het met richtlijn 2014/40/EU mede beoogde doel van een hoog beschermingsniveau voor de volksgezondheid, met name voor jongeren, dan mee dat het rechtszekerheids- en het lex certa-beginsel er niet aan in de weg staan dat een alternatieve meetmethode aan de tabaksfabrikanten wordt tegengeworpen?

Indien mede gelet op het rechtszekerheids- en het lex certa-beginsel vraag 4a bevestigend wordt beantwoord:

4b) is het de lidstaten toegestaan om zelf, al dan niet tijdelijk, een alternatieve meetmethode vast te stellen of te hanteren en deze alternatieve meetmethode (ook) aan de tabaksfabrikanten tegen te werpen,

4c) hoe verhoudt het toepassen van een alternatieve meetmethode zich tot het met richtlijn 2014/40/EU mede beoogde doel van (maximum)harmonisatie en het beter laten functioneren van de interne markt?

5a) Blijven, in het geval een alternatieve meetmethode moet worden toegepast, de maximumemissieniveaus van artikel 3, eerste lid, van richtlijn 2014/40/EU onverkort van toepassing?

Indien vraag 5a ontkennend wordt beantwoord:

5b) is het de lidstaten toegestaan om zelf, al dan niet tijdelijk, alternatieve maximumemissieniveaus vast te stellen of te hanteren en deze (ook) aan de tabaksfabrikanten tegen te werpen, en

5c) hoe verhoudt het toepassen van alternatieve maximumemissieniveaus zich tot het met richtlijn 2014/40/EU beoogde doel van (maximum)harmonisatie en het beter laten functioneren van de interne markt?

6a) Als het de lidstaten is toegestaan om een alternatieve meetmethode vast te stellen of te hanteren en deze kan worden tegengeworpen aan de tabaksfabrikanten, brengt het door richtlijn 2014/40/EU mede beoogde doel van een hoog beschermingsniveau voor de volksgezondheid, met name voor jongeren, in combinatie met artikel 23, tweede lid, van de richtlijn in dat geval met zich dat de sigaretten die in Nederland in de handel zijn van de markt moeten worden gehaald, zolang er nog geen nieuwe meetmethode is vastgesteld en zodoende niet kan worden vastgesteld of de sigaretten bij beoogd gebruik voldoen aan de maximumemissieniveaus?

Indien vraag 6a bevestigend wordt beantwoord:

6b) hebben de tabaksfabrikanten in dat geval aanspraak op een overgangperiode?

7) Indien een alternatieve meetmethode is vastgesteld of wordt gehanteerd, al dan niet in combinatie met alternatieve maximumemissieniveaus, hebben de tabaksfabrikanten in dat geval aanspraak op een overgangperiode gedurende welke zij zich kunnen richten op die alternatieve meetmethode en eventueel alternatieve maximumemissieniveaus?

NOOT – bij EHRM 23 januari 2024, O.G. e.a. t. Griekenland

O.G. and others v. Greece: A belated vindication for (some) sex workers living with HIV (Strasbourg observers)

OVERIG

- Opting-in or -out or not at all: secondary use of health data in the EHDS framework (European law blog)

Godsdienstvrijheid

EHRM – ARREST – Executief van de Moslims van België e.a. t. België – 13 februari 2024 – 16760/22 e.a. – ECLI:CE:ECHR:2024:0213JUD001676022 – persbericht – arrest

Verbod op rituele slachting van dieren zonder voorafgaande verdoving in Vlaamse en Waalse regio's – Artikelen 9 en 14 EVRM – Geen schending

In België bepaalde de federale wetgeving aanvankelijk dat gewervelde dieren niet mogen worden geslacht zonder te zijn verdoofd, met een uitzondering voor dieren die ritueel worden geslacht. Nadat dierenwelzijn een regionale bevoegdheid werd, kondigden twee regio's decreten aan die een einde maakten aan deze uitzondering.

Met een beroep op artikel 9 EVRM (vrijheid van godsdienst) stellen de klagers dat het betwiste verbod een ongerechtvaardigde inmenging vormt in hun recht op eerbiediging van hun vrijheid van godsdienst. Met een beroep op artikel 14 EVRM (verbod op discriminatie) in samenhang met artikel 9, klagen ze dat ze gediscrimineerd zijn op het gebied van hun vrijheid van godsdienst.

Het Hof constateert een inmenging in de vrijheid van religie van de klagers, maar oordeelt dat deze gerechtvaardigd is. Dierenwelzijn dient beschouwd te worden als een aspect van "openbare zeden" in de zin van artikel 9, lid 2 EVRM. Daarmee beschouwt het Hof de bescherming van dierenwelzijn als een legitiem doelen concludeert het dat de nationale autoriteiten binnen hun beoordelingsruimte zijn gebleven bij het invoeren van de betreffende maatregelen. Geen sprake van schending van artikel 9 EVRM.

Het Hof benadrukt dat dit de eerste keer is dat het de vraag behandelt of de bescherming van dierenwelzijn kan worden gekoppeld aan een van de doelen in artikel 9 EVRM.

In het licht van de discriminatieklacht wijdt het Hof overwegingen aan de positie van de klagers als Joodse en moslimgelovigen in vergelijking met die van de overige bevolking. Daarbij komt het Hof tot de conclusie dat geen sprake is van een schending van artikel 14 EVRM in samenhang met artikel 9 EVRM.

- 🇪🇺 Le bien-être animal contre l'abattage rituel (libertés chéries)
- 🇪🇺 Strasbourg Court dismisses challenges to bans on stunning for Halal and Kosher meat (UK human rights)
- 🇪🇺 Successive scrutiny of the same legislation in Luxembourg and Strasbourg: judgment of the ECtHR in the case of Executief van de Moslims van België and Others v. Belgium (Johan Callewaert)

HvJ – ARREST – C-392/22 (Staatssecretaris J&V) – 29 februari 2024 – Nederland – Rechtbank Den Haag, zittingsplaats 's-Hertogenbosch – ECLI:EU:C:2024:195 – conclusie – arrest

Dublinverordening – Internationale bescherming – Gevaar van onmenselijke of vernederende behandeling – Pushbacks – Beginsel van wederzijds vertrouwen – Dublinverordening (nr. 604/2013) – Onmenselijke of vernederende behandeling – Artikel 4 Handvest EU

Samenvatting onder: Asiel en migratie

Grondrechten (Handvest), EVRM, Raad van Europa

HvJ – ARREST – C-715/20 (X) – 20 februari 2024 – Grote Kamer – Polen – ECLI:EU:C:2024:139 – persbericht – conclusie – arrest

Sociaal beleid – Arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd – Geen verplichting om de redenen voor de beëindiging te vermelden – Non-discriminatiebeginsel – Rechterlijke toetsing – Geding tussen particulieren – Richtlijn 1999/70/EG – Artikel 47 Handvest EU

Samenvatting onder: Beginselen EU recht

HvJ – ARREST – C-13/23 (cdVet Natuurproducte) – 29 februari 2024 – Duitsland – ECLI:EU:C:2024:175 – geen conclusie – arrest

Voedselveiligheid – Toevoegingsmiddelen voor diervoeding – Vergunningsprocedure – Grapefruitextract – Geldigheid in het licht van het Handvest – Vrijheid van ondernemerschap – Eigendomsrecht – Evenredigheidsbeginsel – Verordening (EG) nr. 1831/2003 – Uitvoeringsverordening (EU) 2021/758

Samenvatting onder: Gezondheid en geneesmiddelen

HvJ – CONCLUSIE – C-633/22 (Real Madrid Club de Fútbol) – 8 februari 2024 – A-G Szpunar – Frankrijk – ECLI:EU:C:2024:127 – persbericht – conclusie (Engelse taalversie)

Brussel I verordening – Erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen – Straf opgelegd aan een krant en een van haar journalisten wegens schade toegebracht aan de reputatie van een sportclub – Weigering tenuitvoerlegging vanwege openbare orde – Verordening (EG) nr. 44/2001

Samenvatting onder: IPR

OVERIG

Trends 2021-24: Taking stock of the interplay between the European Convention on Human Rights and EU Law (Johan Callewaert)

EHRM factsheets en guides

- Guide on Article 13 ECHR – Right to an effective remedy
- Guide on Article 1 ECHR - Obligation to respect human rights – Concepts of “jurisdiction” and imputability
- Guide on Article 46 ECHR - Binding force and execution of judgments

WIKI

- Handvest grondrechten EU
- Europees Hof voor de rechten van de mens (EHRM)

Handel en antidumping

HvJ – ARREST – C-688/22 P (Methanol Holdings / Commissie) – 29 februari 2024 – ECLI:EU:C:2024:180 - geen conclusie – arrest (Engels taalversie)

Hogere voorziening – Dumping – Invoer van mengsels van ureum en ammoniumnitraat van oorsprong uit Rusland, Trinidad en Tobago en de VS – Hiërarchie tussen berekeningsmethoden - Berekening van prijszonderbiedingsmarge – Uitvoeringsverordening (EU) 2019/1688 – Verordening (EU) 2016/1036

Tot staving van haar hogere voorziening voert rekwirante twee middelen aan, ontleend aan, ten eerste, een onjuiste rechtsopvatting van het Gerecht met betrekking tot de definitie van het handelsstadium dat de Commissie in aanmerking kan nemen bij de vaststelling van de uitvoerprijs voor de berekening van de prijszonderbiedings- en prijsbederfmarges, en, ten tweede, een onjuiste rechtsopvatting van het Gerecht door te oordelen dat haar argumenten met betrekking tot de gevolgen van de onjuiste vaststelling van de uitvoerprijs door de Commissie voor haar vaststellingen inzake druk op de prijzen en belemmeringen voor prijsverhoging niet-ontvankelijk waren omdat zij enkel in de repliek waren aangevoerd.

Het Hof verwerpt het beroep.

HvJ – ARREST – C-95/23 P (Euranimi/Commissie) – 29 februari 2024 – ECLI:EU:C:2024:177 – geen conclusie – arrest (Engelse taalversie)

Dumping – Invoer van koudgewalste platte producten van roestvrij staal van oorsprong uit China en Taiwan - Definitieve antidumpingrechten – Beroep tot nietigverklaring – Vereniging die belangen van importeurs vertegenwoordigt - Regelgevingshandeling die uitvoeringsmaatregelen meebrengt

Euranimi vordert vernietiging van de beschikking van het Gerecht van de Europese Unie van 8 december 2022, *Euranimi/Commissie* in zaak T-769/21 waarbij het Gerecht heeft verworpen zijn beroep tot nietigverklaring van uitvoeringsverordening (EU) 2021/1483, naar aanleiding van een nieuw onderzoek bij het vervallen van de maatregelen op grond van artikel 11, lid 2, van verordening (EU) 2016/1036. Het Hof verwerpt het beroep.

GERECHT – ARREST – T-762/20 (Sinopec Chongqing SVW Chemical e.a./Commissie) – 21 februari 2024 – ECLI:EU:T:2024:113 – arrest

Dumping – Invoer van bepaalde soorten polyvinylalcohol van oorsprong uit China – Definitief antidumpingrecht – Berekening van de normale waarde – Verstoringen van betekenis in het land van uitvoer – Uitvoeringsverordening (EU) 2020/1336 – Verordening (EU) 2016/1036

Verzoeksters vorderen de nietigverklaring van uitvoeringsverordening (EU) 2020/1336 van de Commissie van 25 september 2020 tot instelling van definitieve antidumpingrechten op bepaalde soorten polyvinylalcohol van oorsprong uit de Volksrepubliek China voor zover deze hen betreft.

Gerecht: Uitvoeringsverordening (EU) 2020/1336 wordt nietig verklaard voor zover zij Sinopec Chongqing SVW Chemical Co. Ltd, Sinopec Great Wall Energy & Chemical (Ningxia) Co. Ltd en Central-China Company, Sinopec Chemical Commercial Holding Co. Ltd betreft, aangezien de Commissie voor

de berekening van de hoogte van het antidumpingrecht op de in de Europese Unie ingevoerde en door verzoeksters geproduceerde en verkochte polyvinylalcohol, overeenkomstig artikel 2, lid 10, onder e), g), i) en k), van verordening (EU) 2016/1036 van het Europees Parlement en de Raad van 8 juni 2016 betreffende beschermende maatregelen tegen invoer met dumping uit landen die geen lid zijn van de Europese Unie, correcties ter verlaging van de uitvoerprijs heeft toegepast. Het beroep wordt verworpen voor het overige.

Zie ook: [T-763/20 \(Inner Mongolia Shuangxin Environment-Friendly Material/Commissie\)](#) en [T-764/20 \(Anhui Wanwei updated/Commissie\)](#)

Huiselijk geweld en geweld tegen vrouwen

**EHRM – ARREST – X. t. Griekenland – 13 februari 2024 – 38588/21
– ECLI:CE:ECHR:2024:0213JUD003858821 – persbericht – arrest**

Verkrachtingszaak – Onvoldoende doeltreffend strafrechtelijk onderzoek – Schending artikelen 3 en 8 EVRM

De zaak gaat over de klacht van klagster, een Brits onderdaan, dat de Griekse autoriteiten onvoldoende doeltreffend onderzoek hebben verricht naar haar beschuldiging dat zij op achttienjarige leeftijd tijdens haar vakantie is verkracht en dat het strafrechtelijke onderzoek niet aan de vereiste normen voldeed. Klagster stelt dat de autoriteiten hun plicht hebben geschonden om doeltreffende rechtsbescherming te bieden en haar te beschermen als slachtoffer van gender gerelateerd geweld. Klagster stelt dat zij geen informatie kreeg over de medische onderzoeken die zij moest ondergaan, geen uitleg ontving over de juridische procedure, dat de tolk niet onafhankelijk was en dat zij gedurende het onderzoek geconfronteerd werd met de verdachte.

Naar aanleiding van de beschuldiging van klagster is een strafrechtelijk onderzoek naar de verdachte gestart, dit onderzoek is uiteindelijk afgerond met de conclusie dat er onvoldoende bewijs aanwezig was om de strafrechtelijke vervolging voort te zetten.

Het hof oordeelt dat de autoriteiten onvoldoende rekening hebben gehouden met de behoeften van klagster, die jong was en zich in het buitenland bevond: zij is niet geïnformeerd over haar rechten als slachtoffer en de autoriteiten hebben onvoldoende getracht de impact van het medisch onderzoek, de identificatie van de verdachte en het horen van klagster zo veel mogelijk te beperken. Het hof oordeelt tenslotte dat niet blijkt dat de rechter het bewijs vanuit het perspectief van gender based violence heeft bekeken en de geloofwaardigheid van de verklaringen in een context sensitieve wijze heeft beschouwd. Nu het rapport van het medisch onderzoek de verklaring van klagster niet tegenspreekt, is het hof van oordeel dat er sprake is van significante tekortkomingen. Deze constatering worden bevestigd door een rapport waarin reeds is geconcludeerd dat de positie van de slachtoffers van gender based violence in Griekenland verbetering behoeft.

Het hof stelt vast, zonder zich uit te spreken over de schuld van verdachte, dat de autoriteiten de zaak onvoldoende zorgvuldig hebben onderzocht om aan hun positieve verplichtingen onder het EVRM te kunnen voldoen. Schending.

IE - Intellectuele eigendom

HvJ – ARREST – C-382/21 P (The KaiKai company) – 27 februari 2024 – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2024:172 – conclusie – arrest

Intellectuele eigendom – Gemeenschapsmodellen – Aanvraag tot inschrijving van een model – Recht van voorrang – Aanspraak op voorrang gebaseerd op een krachtens het PCT ingediende internationale aanvraag – Verdrag tot samenwerking inzake octrooien (PCT) – Verdrag van Parijs tot bescherming van de industriële eigendom – Verordening (EG) nr. 6/2002

Het EUIPO verzoekt om vernietiging van het arrest van het Gerecht in zaak T-579/19 waarbij het Gerecht de beslissing van de derde kamer van beroep van het EUIPO van 13 juni 2019 (heeft vernietigd).

Hof: Het arrest van het Gerecht van de Europese Unie van 14 april 2021, The KaiKai Company Jaeger Wichmann/EUIPO (Gymnastiek- en sportapparatuur en -uitrusting) (T-579/19, EU:T:2021:186), wordt vernietigd voor zover daarbij het tweede onderdeel van het tweede middel van het beroep in eerste aanleg is aanvaard en de beslissing van de derde kamer van beroep van het Bureau voor intellectuele eigendom van de Europese Unie (EUIPO) van 13 juni 2019 (zaak R 573/2019-3) is vernietigd. Het beroep van The KaiKai Company Jaeger Wichmann GbR in zaak T-579/19 wordt verworpen.

HvJ – CONCLUSIE – C-135/23 (GEMA) – A-G Szpunar – Duitsland – ECLI:EU:C:2024:151 – 22 februari 2024 – conclusie

Auteursrecht en naburige rechten – Begrip ‚mededelingshandeling‘ – Mededeling aan het publiek – Beschikbaarstelling in appartementen van televisietoestellen met een kamerantenne voor het ontvangen van televisie-uitzendingen – Richtlijn 2001/29/EG

GEMA een organisatie voor het collectieve beheer van auteursrechten op het gebied van muziek, heeft bij de rechter een vordering tot schadevergoeding ingesteld uit hoofde van het auteursrecht tegen G.L., de exploitant van een appartementsgebouw, op grond dat laatstgenoemde in die appartementen televisietoestellen ter beschikking stelt die zijn uitgerust met een kamerantenne waarmee uitzendingen kunnen worden ontvangen.

Omdat deze rechter eraan twijfelt of een dergelijke beschikbaarstelling, zonder dat er sprake is van een „centrale ontvangst“, een mededeling aan het publiek in de zin van artikel 3, lid 1, van richtlijn 2001/29 vormt, heeft hij het Hof een prejudiciële vraag voorgelegd. Voor de vraag of sprake is van een ‚nieuw publiek‘ maakt de A-G een onderscheid tussen huurders die slechts relatief korte perioden in de appartementen verblijven (zoals in aparthotels of toeristische accommodatie) en huurders die van een appartement hun hoofdverblijfplaats of tweede verblijfplaats maken.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 3, lid 1, van richtlijn 2001/29/EG moet aldus worden uitgelegd dat het feit dat de exploitant van een gebouw met huurappartementen in die appartementen televisietoestellen installeert die zijn uitgerust met een kamerantenne waarmee televisie-uitzendingen kunnen worden ontvangen, valt onder het in die bepaling neergelegde uitsluitende recht van auteurs om de mededeling van hun werken aan het publiek toe te staan of te verbieden, tenzij de huurders in het appartement in kwestie hun hoofdverblijfplaats of tweede verblijfplaats vestigen.

- 📌 Right of communication to the public returns to the CJEU: should the operator of a short-term rental apartment building pay a licence fee when they install TV sets in those apartments? Yes, says AG Szpunar ([IPKat](#))
- 📌 Conclusie AG na prejudiciële vragen over het begrip mededelingshandeling ([IE forum](#))

HvJ en Gerecht – overig

- T-591/22 Uniebeeldmerk dat een vierkant weergeeft dat in een rechthoek is geplaatst – Absolute nietigheidsgrond – Geen onderscheidend vermogen – Verordening (EU) 2017/1001))
- T-630/22 Uniewoordmerk wetoper – Ouder nationaal woordmerk TOPPER en ouder Benelux-beeldmerk Topper – Relatieve weigeringsgrond – Geen verwarringsgevaar – Artikel 8, lid 1, onder b), van verordening (EU) 2017/10
- T-792/22 Uniemerkt – Uniebeeldmerk WOXTER – Toelaatbaarheid van bewijsmateriaal dat voor het eerst voor de kamer van beroep wordt overgelegd – Bewijs van normaal gebruik – Beoordeling van het bewijsmateriaal Verordening (EU) 2017/1001
- T-74/23 Uniemerkt – Oppositieprocedure – Oudere internationale inschrijving – Relatieve weigeringsgronden – Geen normaal gebruik van het oudere merk – Verordening (EG) nr. 207/2009
- T-80/23 Uniewoordmerk BEAUTYBIO – Absolute nietigheidsgronden – Beschrijvendheid – Verordening 2017/1001)
- T-81/23 Uniebeeldmerk BEAUTYBIO SCIENCE – Absolute nietigheidsgronden – Geen onderscheidend vermogen – Verordening 2017/1001)
- T-101/23 Oppositieprocedure – Aanvraag voor Uniebeeldmerk Buffet – Ouder Uniewoordmerk BUFF en ouder beeldmerk Buff – Relatieve weigeringsgrond – Verwarringsgevaar – Verordening (EU) 2017/ 1001
- T-220/23 Beeldmerk van de Europese Unie CITY STADE – Merk dat de gebruikelijke aanduiding is geworden in de handel van een product of dienst waarvoor het is ingeschreven – Activiteit of inactiviteit van de houder – Verordening (EU) 2017/1001
- T-302/23 Oppositieprocedure – Aanvraag voor Uniewoordmerk KABI – Ouder Uniebeeldmerk Kabir DONNAFUGATA – Relatieve weigeringsgrond – Verwarringsgevaar – Verordening (EU) 2017/1001)
- T-318/23 Oppositieprocedure – Aanvraag voor beeldmerk van de Europese Unie J&B BRO – Oudere beeldmerken van de Europese Unie 4BRO – Relatieve weigeringsgrond – Verwarringsgevaar – Overeenstemming van de tekens – Verordening (EU) 2017/1001
- T-756/22 Nietigheidsprocedure - EU-woordmerk AMAZONIAN GIN COMPANY - Absolute nietigheidsgrond - Beschrijvend karakter - Verordening (EU) 2017/1001)
- T-765/22 Oppositieprocedure - EU-beeldmerk LA CRÈME LIBRE - Ouder EU-woordmerk LIBRE - Relatieve weigeringsgrond - Verwarringsgevaar - Verordening (EU) 2017/1001
- T-767/22 Oppositieprocedure - Aanvraag voor woordmerk HOLEX - Ouder beeldmerk MOLDEX - Relatieve weigeringsgrond - Bewijs van normaal gebruik - Geen verwarringsgevaar - Soortgelijke waren - Overeenstemmende tekens - Verordening (EU) 2017/1001

<u>T-82/23</u>	Nietigheidsprocedure - Ingeschreven gemeenschapsmodel dat toileteenheden weergeeft (deel van -) - Ouder gemeenschapsmodel - Nietigheidsgronden - Eigen karakter - Andere algemene indruk - Mate van vrijheid van ontwerper - Artikel 6 en artikel 25, lid 1, sub b, van verordening (EG) nr. 6/2002
<u>T-92/23</u>	Internationale inschrijving waarin Europese Unie wordt aangewezen - Woordmerk DESIGNERS TRUST - Absolute weigeringsgrond - Geen onderscheidend vermogen - verordening (EU) 2017/1001
<u>T-172/23</u>	Nietigheidsprocedure - EU-woordmerk hepsiburada - Absolute nietigheidsgrond - kwade trouw - Verordening (EU) 2017/1001
<u>T-175/23</u>	Oppositieprocedure - Aanvraag voor EU-woordmerk LifeAfter - Ouder EU-woordmerk LifeAfter - Relatieve weigeringsgrond - Verwarringsgevaar - verordening (EU) 2017/1001
<u>T-180/23</u>	Oppositieprocedure - Aanvraag voor EU-beeldmerk BI blue pigment - Ouder EU-beeldmerk Bi.cell - Relatieve weigeringsgrond - Verwarringsgevaar - verordening (EU) 2017/1001
<u>T-98/23</u>	Oppositieprocedure - Aanvraag voor EU-beeldmerk atomic fund - Ouder EU-woordmerk ATOMIC - Ontbreken van bewijs van bekendheid van ouder merk - Artikel 8, lid 5, van verordening (EU) 2017/1001 - Terugwijzing van zaak naar oppositieafdeling
<u>T-164/23</u>	Oppositieprocedure - Aanvraag voor EU-beeldmerk IGISAN - Ouder EU-woordmerk IGNISAN - Relatieve weigeringsgrond - Verwarringsgevaar - Artikel 8, lid 1, sub b, van verordening (EU) 2017/1001
<u>T-184/23</u>	Oppositieprocedure - Aanvraag voor EU-beeldmerk BERTRAND PUMA La griffe boulangère - Ouder EU-beeldmerk PUMA - Relatieve weigeringsgrond - Geen reputatieschade - Artikel 8, lid 5, van verordening (EU) 2017/1001 - Verband tussen conflicterende merken
<u>T-279/23</u>	Oppositieprocedure - Aanvraag voor EU-beeldmerk smål - Ouder EU-beeldmerk en ouder nationaal woordmerk SUMOL - Relatieve weigeringsgrond - Geen verwarringsgevaar - Identiteit van waren - Vergroot onderscheidend vermogen van oudere merken door gebruik - Artikel 8, lid 1, sub b, van verordening (EU) 2017/1001

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-795/23 \(konektra\)](#), verwijzing uit Duitsland over auteursrecht modulair meubelsysteem - [ECER – Boek9 – IE Forum](#)
- [C-17/24 \(CeramTec\)](#), verwijzing uit Frankrijk over Gemeenschapsmerk, nietigheidsgronden en kwade trouw - [ECER – Boek9 – IE forum](#)
- [C-797/23 \(Meta Platforms Ireland\)](#), verwijzing uit Italië over de rechten omtrent perspublicaties, billijke vergoeding en onderhandelingsvrijheid

NOOT – bij Gerecht, 24 januari 2024, [T-562/22 \(Noah clothing\)](#)

EU General Court provides Noah with arc to escape non-use cancellation ([IPkat](#))

Institutioneel

HvJ – ARREST – C-54/22 P (Roemenië/Commissie) – 22 februari 2024 – ECLI:EU:C:2024:164 – persbericht – conclusie – arrest

Europees burgerinitiatief „Cohesiebeleid voor de gelijkheid van de regio’s en het behoud van de regionale culturen” – Gedeeltelijke registratie – Verordening (EU) nr. 211/2011

Roemenië verzoekt om vernietiging van het arrest van het Gerecht in T-495/19 waarbij het Gerecht zijn beroep tot nietigverklaring van een besluit van de Europese Commissie tot registratie van het voorgestelde burgerinitiatief „Cohesiebeleid voor de gelijkheid van de regio’s en het behoud van de regionale culturen” heeft verworpen. Volgens Roemenië is er een onjuiste uitlegging van artikel 4, lid 2, onder b), van verordening nr. 211/2011 gegeven met betrekking tot de beoordelingsmarge waarover de Commissie beschikt om te bepalen of een voorgesteld Europees burgerinitiatief moet worden geregistreerd.

Het Hof wijst de hogere voorziening af.

- e** The decision to register partially the European Citizens’ Initiative (ECI) ‘Cohesion policy for the equality of the regions and sustainability of the regional cultures’ is upheld following the dismissal of Romania’s appeal ([persbericht Curia](#))
- e** EU-Hof: Europese Commissie beschikt over de bevoegdheid om een Europees burgerinitiatief (EBI) gedeeltelijk te registreren ([ECER](#))

IPR

HvJ – ARREST – C-566/22 (Inkreal) – 8 februari 2024 – Tsjechië – ECLI:EU:C:2024:123 – conclusie – arrest

Bevoegde rechter – Forumkeuzebeding – Partijen bij een overeenkomst die woonplaats hebben in dezelfde lidstaat – Toewijzing aan de gerechten van een andere lidstaat van de bevoegdheid om kennis te nemen van geschillen die ontstaan uit deze overeenkomst – Grensoverschrijdend aspect – Cessie – Werkings sfeer van Verordening (EU) nr. 1215/2012

Het hoofdgeding betreft de vaststelling van de rechterlijke instantie die territoriaal bevoegd is om kennis te nemen van een vordering tot betaling op grond van twee schuldvorderingen die door Inkreal van een kredietgever zijn overgenomen krachtens een overeenkomst tot cessie van schuldvorderingen. De vordering betreft nakoming van twee leningsovereenkomsten waarbij zowel kredietgever als kredietnemer gevestigd zijn in Slowakije. Beide leningsovereenkomsten bevatten een identiek forumkeuzebeding dat bepaalt dat een eventueel geschil wordt beslecht in een procedure voor de Tsjechische rechterlijke instantie die materieel en territoriaal bevoegd is. De verwijzende rechter vraagt zich af of artikel 25 van de verordening in dit geval van toepassing is. Het Hof beantwoordt die vraag bevestigend.

Hof: Artikel 25, lid 1, van verordening (EU) nr. 1215/2012 moet aldus worden uitgelegd dat een forumkeuzebeding waarbij de partijen bij een overeenkomst die woonplaats hebben in dezelfde lidstaat overeenkomen dat de gerechten van een andere lidstaat bevoegd zijn om kennis te nemen van geschillen die ontstaan uit deze overeenkomst, onder deze bepaling valt, zelfs als die overeenkomst geen ander aanknopingspunt met die andere lidstaat heeft.

- e** EU-Hof: een forumkeuzebeding vormt op zichzelf een grensoverschrijdend aspect dat tot de toepassing van de Brussel Ibis-verordening kan leiden ([ECER](#))

- e CJEU, Case C-566/22, *Inkreal v. Dúha* reality: Choice of another Member State's court in an otherwise purely domestic case is sufficient to apply Art. 25 Brussels Ibis Regulation (conflict of laws)
- e CJEU does not follow its AG in *Inkreal*: Confirms wide, subjective scope of international element for choice of court. (GAVL law)

HvJ – ARREST – C-81/23 (FCA Italy) – 22 februari 2024 – Oostenrijk – geen conclusie – arrest

Bevoegde rechter – Verbintenissen uit onrechtmatige daad – Plaats waar de schade is ingetreden – Manipulatie-instrument – Verordening (EU) nr. 1215/2012

Het betreft een vordering tot schadevergoeding uit onrechtmatige daad tegen een in lidstaat A (in casu: Italië) gevestigde ontwikkelaar van een dieselmotor met een verboden manipulatie-instrument in de zin van artikel 5, lid 2, van verordening nr. 715/2007, waarbij het voertuig door een in lidstaat B (in casu: Oostenrijk) woonachtige eiser is gekocht van een in lidstaat C (in casu: Duitsland) gevestigde derde, en de vraag wat onder de *plaats waar de schade is ingetreden* moet worden verstaan. Is dat de plaats waar de overeenkomst is gesloten, de plaats waar de overhandiging van het voertuig heeft plaatsgevonden, of de plaats waar het materiële gebrek dat tot de schade heeft geleid is ingetreden, dat wil zeggen de plaats van het beoogde gebruik van het voertuig?

Hof: Artikel 7, punt 2, van verordening (EU) nr. 1215/2012 moet aldus worden uitgelegd dat wanneer een voertuig dat door zijn fabrikant in een eerste lidstaat beweerdelijk is uitgerust met een onrechtmatig manipulatie-instrument dat de doelmatigheid van de emissiecontrolesystemen vermindert, het voorwerp is geweest van een in een tweede lidstaat gesloten verkoopovereenkomst en aan de koper is overhandigd in een derde lidstaat, de plaats waar de schade is ingetreden in de zin van die bepaling zich in die laatste lidstaat bevindt.

HvJ – CONCLUSIE – C-425/22 (MOL) – 8 februari 2024 – A-G Emiliou – Hongarije – ECLI:EU:C:2024:131 – conclusie

Verbintenissen uit onrechtmatige daad – Schadevordering wegens inbreuk op het mededingingsrecht – Door dochterondernemingen geleden schade – Plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan – Plaats van de statutaire zetel van de moedermaatschappij – Economische eenheid Verordening (EU) nr. 1215/2012

De Europese Commissie heeft in 2016 een besluit vastgesteld waarin zij concludeerde dat verschillende ondernemingen – waaronder de Mercedes-Benz Group AG (hierna: „verweerster in het hoofdgeding”) – het verbod van onder meer artikel 101 VWEU hadden geschonden door afspraken te maken over brutocatalogusprijzen voor middelzware en zware vrachtwagens. Dit besluit vormde de aanleiding voor een reeks schadevorderingen, waarvan er enkele hebben geleid tot verzoeken om een prejudiciële beslissing, waarin het Hof is gevraagd om verduidelijking over de juiste uitlegging van de bevoegdheidscriteria van verordening (EU) nr. 1215/2012 teneinde uit te maken bij welke gerechten dergelijke vorderingen kunnen worden ingediend.

Het onderhavige verzoek is voortgekomen uit een vergelijkbare context en betreft de uitlegging van deze verordening met betrekking tot de vraag, in de kern, of een moedermaatschappij die een vordering instelt tot vergoeding van schade die uitsluitend door haar dochterondernemingen is geleden als gevolg van heimelijke afspraken over de vaststelling en verhoging van de prijzen (en die aldus inbreuk maakt op artikel 101 VWEU) zich op het mededingingsrechtelijke begrip „economische eenheid” kan beroepen om de rechterlijke bevoegdheid om kennis te nemen van die vordering neer te leggen bij de gerechten van de plaats van haar statutaire zetel.

Het verzoek van de verwijzende rechter lijkt uit te gaan van verzoeksters stelling dat de plaats van haar statutaire zetel de plaats is waar de schade uiteindelijk is geleden, aangezien verzoekster en de betrokken dochterondernemingen tot dezelfde *economische eenheid* behoren.

A-G geeft het Hof in overweging: „Artikel 7, punt 2, van verordening (EU) nr. 1215/2012 moet aldus worden uitgelegd dat het begrip ‚de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan’ niet ziet op de plaats van de statutaire zetel van de moedermaatschappij die een vordering instelt tot vergoeding van de schade die door het mededingingsversturende gedrag van een derde uitsluitend aan haar dochterondernemingen is toegebracht, en waarbij wordt gesteld dat die moedermaatschappij en die dochterondernemingen deel uitmaken van dezelfde economische eenheid.”

HvJ – CONCLUSIE – C-633/22 (Real Madrid Club de Fútbol) – 8 februari 2024 – A-G Szpunar – Frankrijk – ECLI:EU:C:2024:127 – [persbericht](#) – [conclusie](#) (Engelse taalversie)

Brussel I verordening – Erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen – Straf opgelegd aan een krant en een van haar journalisten wegens schade toegebracht aan de reputatie van een sportclub – Weigering tenuitvoerlegging vanwege openbare orde – Vrijheid van meningsuiting – Artikel 47 Handvest – Verordening (EG) nr. 44/2001

Mag een Franse rechter weigeren een veroordeling wegens smaad door een Spaanse rechter ten aanzien van een Franse krant uit te voeren? Deze zaak begint in 2006, wanneer Le Monde een bericht overneemt uit Spaanse kranten waarin Real Madrid in verband wordt gebracht met een bloeddopingnetwerk uit de wielerved. Na een lange Spaanse procedure worden Le Monde en de betrokken journalist veroordeeld tot een boete. Het Spaanse arrest moet worden uitgevoerd in Frankrijk via de Franse rechter, maar die heeft vragen omdat de veroordeling (te) zwaar is naar Franse normen (300.000 euro boete voor Le Monde en 90.000 voor de betrokken journalist). De vraag is dus of de Franse rechter de Franse normen (persvrijheid) mag aanwenden om de evenredigheid van de Spaanse straf/compensatie te toetsen. Dit alles in het licht van de Brussel I – verordening (uitvoering rechterlijke beslissingen in de EU). Het gaat om een afweging van enerzijds de vrijheid van meningsuiting (artikel 11 lid 2 van het Handvest) en anderzijds het recht op tenuitvoerlegging van een rechterlijke beslissing afkomstig uit een andere lidstaat (artikel 47 van het Handvest).

Volgens de A-G volgt uit artikel 45, lid 1, van Verordening (EG) nr. 44/2001, gelezen in samenhang met artikel 34, lid 1, en artikel 45, lid 2 en artikel 11 Handvest dat een lidstaat waar de tenuitvoerlegging wordt gevraagd van een in een andere lidstaat gegeven vonnis betreffende een geldboete die is opgelegd aan een krantenuitgeverij en een journalist wegens schade die is toegebracht aan de reputatie van een sportclub en een lid van een zijn medisch team door de publicatie van een verhaal in die krant een verklaring van uitvoerbaarheid van dat vonnis moet weigeren of intrekken wanneer de tenuitvoerlegging van dat vonnis aanleiding zou geven tot een kennelijke schending van de vrijheid van meningsuiting die wordt gegarandeerd in artikel 11 van het Handvest. Van een dergelijke schending is sprake wanneer de tenuitvoerlegging van het vonnis aanleiding geeft tot een potentieel afschrikkend effect met betrekking tot de betrokkenheid bij het debat over een kwestie van openbaar belang, zowel van de personen aan wie de straf is opgelegd als van andere mediabedrijven en journalisten in de lidstaat waarin tenuitvoerlegging wordt gevraagd. Een dergelijk potentieel afschrikkend effect doet zich voor wanneer het totale bedrag waarvan de betaling wordt gevorderd, kennelijk onredelijk is, gelet op de aard en de economische situatie van de betrokkene. In het geval van een journalist doet zich het potentiële afschrikwekkende effect met name voor wanneer dat bedrag enkele tientallen maal het standaardminimumsalaris bedraagt in de lidstaat waar de tenuitvoerlegging wordt gevraagd. In het geval van een krantenuitgeverij moet het potentiële afschrikkende effect worden opgevat als een duidelijke bedreiging voor de financiële stabiliteit van die krant. Het gerecht van de lidstaat waar de tenuitvoerlegging wordt gevraagd, mag de ernst van het onrechtmatige feit en de omvang van de schade alleen in aanmerking nemen bij het bepalen of het passend is om tegenwicht te bieden aan de gevolgen van lasterlijke uitlatingen, ook al is het totale bedrag van de straf a priori kennelijk onredelijk.

- 📌 First Advocate General Szpunar: manifest breach of freedom of expression may constitute a ground for refusal of enforcement (persbericht Curia)
- 📌 A-G: een kennelijke schending van de vrijheid van meningsuiting kan grond zijn voor weigering van tenuitvoerlegging van een vonnis (ECER)
- 📌 „El clásico“ of Recognition and Enforcement – A Manifest Breach of Freedom of Expression as a Public Policy Violation: Thoughts on AG Szpunar 8.2.2024 – Opinion C-633/22, ECLI:EU:C:2024:127 – Real Madrid Club de Fútbol (conflict of laws)
- 📌 Szpunar AG opines SLAPP-sensitive judgment may nay sometimes must be refused recognition under Brussels Ia. (GAVL law)

HvJ – CONCLUSIE – C-339/22 (BSH Hausgeräte) – 22 februari 2024 – Zweden – ECLI:EU:C:2024:159 – conclusie

Octrooi geregistreerd in derde land – Inbreukprocedure octrooirecht – Verordening (EU) nr. 1215/2012

De vragen gaan o.a. over de bevoegdheid van de rechterlijke instanties van de lidstaten van de EU om krachtens deze verordening kennis te nemen van beroepen betreffende inbreuk op in *andere lidstaten* ingeschreven octrooien, met name wanneer de geldigheid van de octrooien waarop beweerdelijk inbreuk wordt gemaakt, door de wederpartij wordt betwist. Volgens de A-G is over deze kwestie veel onzekerheid, met name als gevolg van een dubbelzinnige beslissing die het Hof lang geleden heeft gegeven, namelijk het arrest in de zaak GAT. De onderhavige verwijzing biedt het Hof de mogelijkheid om een van de mogelijke interpretaties van die beslissing te bevestigen.

In de tweede plaats wordt het Hof verzocht te verduidelijken of de rechterlijke instanties van de lidstaten bevoegd zijn om kennis te nemen van procedures betreffende de geldigheid van *in derde staten* ingeschreven octrooien. In dat verband zal het Hof zich moeten buigen over de vraag of bepaalde regels van de verordening Brussel I *bis* op dezelfde wijze van toepassing zijn op "externe" situaties als op "intra-EU" jurisdictiegeschillen, dan wel een "reflexieve werking" hebben, zoals in dit advies zal worden uitgelegd.

Volgens de A-G zijn de gerechten van een lidstaat waar een inbreukprocedure betreffende een in een andere lidstaat ingeschreven octrooi aanhangig wordt gemaakt en door de beweerdde inbreukmaker een exceptie van nietigheid wordt opgeworpen, niet bevoegd om over de kwestie van de geldigheid te oordelen.

Voorts geeft de A-G in overweging dat artikel 24, lid 4, van verordening nr. 1215/2012 niet van toepassing is op de geldigheid van een in een derde staat ingeschreven octrooi. De gerechten van de lidstaten die bevoegd zijn op grond van een andere regel van die verordening, mogen die kwestie echter niet beslechten.

- 📌 Emiliou AG in BSH Hausgeräte v Electrolux. A solid narrow reading of CJEU GAT v LUK (patent infringement) and a most optimistic, contra legem reading of reflexivity. (GAVL)

OVERIG

Van Calster on European Private International Law (4th Edition) (conflict of laws)

Kansspelen

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-718/23 - C-721/23 en C-60/24 (Anesar-CV e.a.), verwijzing uit Spanje over vergunningen van speelautomaten - ECER

Kwekersrecht

GERECHT – ARREST – T-556/22 (House Foods Group) – 28 februari 2024 – ECLI:EU:T:2024:128 – arrest

Verlening van een communautair kwekersrecht voor het ras SK20 – Niet-ontvankelijkheid van het beroep bij de kamer van beroep – Geen procesbelang – Artikel 81, lid 1, van verordening (EG) nr. 2100/94

Verzoekster krachtens verordening (EG) nr. 2100/94 bij het CPVO een aanvraag voor een communautair kwekersrecht ingediend. Bij beslissing van 3 mei 2021 heeft het CPVO het kandidaat-ras bescherming toegekend. Bij deze beslissing was de officiële beschrijving van het ras gevoegd zoals deze door het onderzoeksbureau was opgesteld.

Op 1 juli 2021 heeft verzoekster tegen de beslissing tot verlening van het kwekersrecht beroep ingesteld met als doel om in de officiële beschrijving van het ras de geringe hoeveelheid traanverwekkende elementen en pyrodruivenzuur te laten opnemen, of, subsidiair, een nieuw technisch onderzoek te doen uitvoeren om het kandidaat-ras op basis van die eigenschap te beoordelen.

Op 16 september 2021 heeft het correctiecomité van het CPVO beslist om de beslissing tot verlening van het kwekersrecht niet te corrigeren op grond dat verzoeksters beroep niet-ontvankelijk was krachtens artikel 49, lid 1, van verordening (EG) nr. 874/2009. Bij de bestreden beslissing heeft de kamer van beroep van het CPVO het beroep krachtens artikel 49, lid 1, van verordening nr. 874/2009, gelezen in samenhang met artikel 81 van verordening nr. 2100/94, niet-ontvankelijk verklaard.

Het Gerecht verwerpt het beroep.

Landbouw en visserij

HvJ – ARREST – C-311/22 (Moesgaard meat 2012) – 22 februari 2024 – Denemarken – ECLI:EU:C:2024:145 – conclusie – arrest

Milieu – Industriële emissies – Slachthuis dat niet over een vergunning beschikt – Productiecapaciteit – Richtlijn 2010/75/EU

Samenvatting onder: Milieu

HvJ – ARREST – C-437/22 (Eesti Vabariik) – 29 februari 2024 – Estland – ECLI:EU:C:2024:176 – conclusie – arrest

Gemeenschappelijk landbouwbeleid – Landbouwfonds voor plattelandsontwikkeling (Elfpo) – Onregelmatigheden – Terugvordering – Bescherming financiële belangen Europese Unie – Verordening (EG, Euratom) nr. 2988/95 – Verordening nr. 1306/2013 – Gedelegeerde verordening nr. 640/2014

In een gerechtelijke procedure van een lidstaat is definitief vast komen te staan dat de vertegenwoordigers van een kapitaalvennootschap valse informatie hebben verstrekt om landbouwsubsidie te verkrijgen, die vervolgens ook is verkregen. In de loop van de nationale procedure is de vennootschap ontbonden en zijn de rechten en plichten ervan overgegaan op een andere vennootschap die niet over toereikende middelen beschikt. Kan de lidstaat de onverschuldigd betaalde bedragen terugvorderen van de natuurlijke personen die de wettelijke vertegenwoordigers en vennoten van de begunstigde vennootschap (en ook van de overnemende vennootschap) zijn, van wie definitief vast is komen te staan dat zij zich aan frauduleus gedrag schuldig hebben gemaakt?

Hof: Artikel 56, eerste alinea, van verordening (EU) nr. 1306/2013, gelezen in samenhang met artikel 54, lid 1, van die verordening en artikel 35, lid 6, eerste volzin, van gedelegeerde verordening (EU) nr. 640/2014, alsmede in het licht van artikel 7 van verordening (EG, Euratom) nr. 2988/95 moet aldus worden uitgelegd dat uit het Europees Landbouwfonds voor plattelandsontwikkeling gefinancierde steun die onverschuldigd door fraude is verkregen, niet alleen kan worden teruggevorderd van de begunstigde ervan, maar ook van de personen die, zonder als begunstigden van die steun te kunnen worden aangemerkt, opzettelijk onjuiste gegevens hebben verstrekt om die steun te verkrijgen.

Artikel 35, lid 6, van gedelegeerde verordening nr. 640/2014 moet aldus worden uitgelegd dat wanneer een rechtspersoon landbouwsteun heeft verkregen als gevolg van fraude door zijn vertegenwoordigers, deze vertegenwoordigers daarom nog niet kunnen worden beschouwd als „begunstigden” van die steun in de zin van die bepaling, gelezen in samenhang met artikel 2, lid 1, tweede alinea, punt 1, van die gedelegeerde verordening, indien zij onder geen van de drie in laatstgenoemde bepaling bedoelde categorieën van personen vallen, zelfs wanneer de door deze rechtspersoon gegenereerde winst in de praktijk aan hen toekomt.

Europese Commissie

Europese Commissie keurt Nederlandse steunregeling voor landbouwproducenten in verband met de oorlog in Oekraïne goed ([ECER](#))

OVERIG

Europese Commissie presenteert opties voor administratieve lastenverlichting voor landbouwers ([ECER](#))

Luchtvaart

HvJ – ARREST – [C-11/23 \(Eventmedia Soluciones\)](#) – 29 februari 2024 – Spanje – ECLI:EU:C:2024:194 – geen conclusie – [arrest](#)

Luchtvaartclaim – Annulering vlucht – Overdracht vordering van passagiers jegens de luchtvaartmaatschappij – Contractueel beding dat een dergelijke overdracht verbiedt – Verordening (EG) nr. 261/2004

Zes passagiers die werden getroffen door de annulering van een vlucht van Bolivia naar Spanje hebben hun vorderingen tot compensatie jegens Air Europa overgedragen aan de handelsvennootschap Eventmedia.

Vervolgens heeft Eventmedia bij de verwijzende rechter, een vordering tegen Air Europa ingesteld teneinde voor elk van deze passagiers een compensatie van 600 EUR te verkrijgen op grond van verordening nr. 261/2004. Air Europa betwist voor de verwijzende rechter dat Eventmedia procesbevoegdheid heeft. Volgens haar was de overdracht van de schuldvordering niet rechtsgeldig, aangezien zij in strijd was met het in haar algemene vervoersvoorwaarden neergelegde verbod om de rechten van de passagier over te dragen.

Hof: Artikel 5, lid 1, onder c), en lid 3, juncto artikel 7, lid 1, van verordening (EG) nr. 261/2004 moet aldus worden uitgelegd dat in geval van annulering van een vlucht, het recht van de luchtreizigers op de in deze bepalingen bedoelde compensatie ten laste van de luchtvaartmaatschappij die de vlucht uitvoert en de daarmee samenhangende verplichting van deze laatste om die compensatie te betalen, rechtstreeks uit deze verordening voortvloeien.

Artikel 15 van verordening nr. 261/2004 staat eraan in de weg dat in een vervoerovereenkomst een beding wordt opgenomen dat de overdracht verbiedt van de rechten die de luchtreiziger krachtens deze verordening kan doen gelden jegens de luchtvaartmaatschappij die de vlucht uitvoert.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-716/23 \(Skypop.com\)](#), verwijzing uit Litouwen over luchtvaartclaim en instapweigering van met vijf uur vertraagde vlucht - [ECER](#)
- [C-20/24 \(Cymdek\)](#), verwijzing uit Polen over vertraging vlucht en de afwijzing van de luchtvaartclaim omdat de passagiers niet hebben aangetoond dat zij over een bevestigde en 'betaalde' boeking voor de betrokken vlucht beschikten. - [ECER](#)

OVERIG

Air passenger data: Council and European Parliament reach provisional agreement to increase security and enhance border management ([Raad](#))

WIKI

- [Wiki luchtvaartclaims](#)

Mededinging

HvJ – ARREST – C-251/22 P (Scania e.a./Commissie) – 1 februari 2024 – ECLI:EU:C:2024:103 – persbericht (engelse taalversie) – geen conclusie – arrest

Mededinging – Kartel vrachtwagens – Eén enkele voortdurende inbreuk – Geografische reikwijdte van deze inbreuk – Verjaring – Verordening (EG) nr. 1/2003 – Artikel 101 VWEU

De Commissie heeft Scania een boete van € 880.523.000 opgelegd. Scania heeft tegen het arrest van het Gerecht hoger beroep ingesteld bij het Hof van Justitie. Het Hof oordeelt dat de conclusie van de Commissie, en vervolgens die van het Gerecht, dat het kartel in kwestie één enkele voortdurende inbreuk vormde die zich uitstrekte tot de gehele EER en tot en met 18 januari 2011 heeft voortgeduurd, als vaststaand worden beschouwd. In die omstandigheden kan, gelet op de datum van de eerste handeling van de Commissie in de zin van artikel 25, lid 3, van verordening nr. 1/2003 niet worden geoordeeld dat de bevoegdheid van de Commissie om een geldboete op te leggen op 18 januari 2011 was verjaard.

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen.

HvJ – CONCLUSIE – C-70/23 P (Westfälische Drahtindustrie e.a. / Commissie) – 1 februari 2024 – A-G Rantos – ECLI:EU:C:2024:105 – conclusie

Markt van spanstaal – Nietigverklaring of herziening van een geldboete – Datum van opeisbaarheid van een geldboete waarvan de Unierechter in de uitoefening van zijn volledige rechtsmacht het bedrag heeft vastgesteld - Artikel 101 VWEU – Artikel 53 EER-Overeenkomst

Deze zaak kent een lange voorgeschiedenis waarin het Gerecht reeds eerder een besluit van de Commissie houdende vaststelling van schending van artikel 101 VWEU gedeeltelijk nietig heeft verklaard voor zover daarbij een geldboete aan WDI e.a. was opgelegd, op grond dat de Commissie fouten had gemaakt bij de beoordeling van de draagkracht van WDI e.a.. In datzelfde arrest heeft het Gerecht een nieuwe geldboete aan WDI e.a. opgelegd ter hoogte van hetzelfde bedrag als die welke hun bij het nietig verklaarde besluit was opgelegd. Tussen de datum van het nietig verklaarde besluit en de datum van het arrest van het Gerecht liggen vijf jaar. De Commissie heeft WDI aangemaand om de over die vijf jaar verschuldigde vertragingsrente te betalen. In geschil is de vraag vanaf welke datum rente over de door het Gerecht vastgestelde boete verschuldigd is. De A-G is van mening dat het Gerecht geen nieuwe geldboete heeft opgelegd die juridisch losstaat van de geldboete die de Commissie in haar litigieuze besluit heeft opgelegd en stelt daarmee WDI e.a. in het ongelijk.

A-G geeft het Hof in overweging: Voor zover deze conclusie uitsluitend gaat over het eerste middel, geef ik het Hof in overweging dit middel ongegrond te verklaren.

HvJ – CONCLUSIE – C-425/22 (MOL) – 8 februari 2024 – A-G Emiliou – Hongarije – ECLI:EU:C:2024:131 – [conclusie](#)

Verbintenissen uit onrechtmatige daad – Schadevordering wegens inbreuk op het mededingingsrecht – Door dochterondernemingen geleden schade – Plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan – Plaats van de statutaire zetel van de moedermaatschappij – Economische eenheid Verordening (EU) nr. 1215/2012

Samenvatting onder: [IPR](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-21/24 \(Nissan Iberia\)](#), verwijzing uit Spanje over mededinging en verjaringstermijn schadevergoeding

EUROPESE COMMISSIE

Mededeling van de Commissie — Bekendmaking van de Commissie betreffende de afbakening van de relevante markt ten behoeve van het mededingingsrecht van de Unie, [PB C, C/2024/1645](#)

Milieu, natuur, duurzame energie

HvJ – ARREST – C-311/22 (Moesgaard meat 2012) – 20 februari 2024 – Denemarken – ECLI:EU:C:2024:145 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Milieu – Industriële emissies – Slachthuis dat niet over een vergunning beschikt – Productiecapaciteit – Richtlijn 2010/75/EU

De vragen gaan over uitleg van de begrippen: “productie van geslachte dieren”, “per dag” en “capaciteit” uit de richtlijn Industriële emissies.

Hof: Punt 6.4, onder a), van bijlage I bij richtlijn 2010/75/EU moet aldus worden uitgelegd dat voor de berekening van de productiecapaciteit van geslachte varkens in een slachthuis, het gewicht van de geslachte varkens na verbloeding en verwijdering van ingewanden, en zonder tong, borstels, hoeven, geslachtsorganen, niervet, nieren en middenrif in aanmerking moet worden genomen.

Punt 6.4, onder a), van bijlage I bij richtlijn 2010/75 moet aldus worden uitgelegd dat, wanneer de dagelijkse productiecapaciteit van geslachte dieren in een slachthuis dat niet over de door artikel 4, lid 1, van deze richtlijn vereiste vergunning beschikt, wordt berekend op basis van de gerealiseerde maandelijkse productievolumen van dat slachthuis, deze berekening naast de dagen waarop de dieren worden geslacht ook de dagen moet omvatten waarop andere stappen voor de productie van geslachte dieren worden uitgevoerd. In deze context moet daarentegen geen rekening worden gehouden met eventuele fysieke, technische en juridische beperkingen die de productiecapaciteit van dat slachthuis kunnen verminderen.

HvJ – CONCLUSIE – C-66/23 (Elliniki Ornithologiki Etaireia) – 22 februari 2024 – A-G Kokott – Griekenland – ECLI:EU:C:2024:150 – conclusie

Vogelrichtlijn – Habitatrichtlijn – Behoud van de vogelstand – Speciale beschermingszones – Milieueffectbeoordeling – Richtlijn 2009/147/EG – Richtlijn 92/43/EEG

Volgens de vogelrichtlijn moeten de lidstaten speciale beschermingszones voor vogels instellen. Maar welke vogelsoorten moeten daarin worden beschermd?

Voor elk gebied moeten beschermings-, instandhoudings- en herstelmaatregelen worden vastgesteld. Het onderhavige verzoek om een prejudiciële beslissing strekt ertoe vast te stellen of deze maatregelen kunnen worden beperkt tot de bescherming van de vogelsoorten die doorslaggevend waren voor de aanwijzing van het gebied, dat wil zeggen tot de bescherming waarvan het gebied het meest geschikt is, dan wel of zij ook de andere in bijlage I genoemde vogels en de eveneens in dat gebied voorkomende trekvogels moeten omvatten.

A-G geeft het Hof in overweging: Krachtens artikel 4, leden 1 en 2, van richtlijn 2009/147/EG moeten de lidstaten voor elke speciale beschermingszone individuele instandhoudingsdoelstellingen en instandhoudingsmaatregelen vaststellen ten aanzien van alle in bijlage I vermelde vogelsoorten die er voorkomen, en de geregeld voorkomende trekvogels alsmede hun leefgebieden. Daarbij moeten de lidstaten prioriteiten vaststellen en kunnen zij in dit kader de instandhoudingsdoelstellingen en instandhoudingsmaatregelen concentreren op bepaalde soorten en hun leefgebieden.

Volgens artikel 4, leden 1 en 2, van richtlijn 2009/147 moeten beschermings-, instandhoudings- en herstelmaatregelen die gelijkelijk van toepassing zijn op alle speciale beschermingszones van een lidstaat en die op zich geen prioritering kunnen inhouden, zowel worden toegepast ten behoeve van de vogelsoorten waarvoor de betrokken speciale beschermingszone is aangewezen, als ten behoeve van de andere in het gebied voorkomende vogelsoorten van bijlage I bij de richtlijn en de andere daar geregeld voorkomende trekvogels.

De verplichting om milieueffectbeoordelingen van projecten uit te voeren op grond van richtlijn 2011/92/EU heeft geen invloed op de omvang van de verplichtingen die voortvloeien uit artikel 4, leden 1 en 2, van richtlijn 2009/147.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-784/23 (Voore Mets et Lemeks Põlva), verwijzing uit Estland over de Vogelrichtlijn, de Habitatrichtlijn en verbodsbepalingen over houtkap in het kader van vogelbescherming – ECER

REGELGEVING

Raad en Europees Parlement bereiken voorlopig politiek akkoord over het voorstel voor een herziening van de EU-richtlijnen inzake luchtkwaliteit (ECER)

OVERIG

- Inbreukenpakket februari: Nederland aangesproken op Verdrag van Aarhus en toegang tot de rechter in milieuzaken ([ECER](#))
- Antonio Mariconda, 'Victim Status of Individuals in Climate Change Litigation before the ECtHR: Between Old Certainties and New Challenges', *Italian Review of International and Comparative Law* (2023)

EHRM factsheets en guides

- [Environment](#)
- [Climate change](#)
- [Guide sur la jurisprudence de la Convention européenne des droits de l'homme - Environnement](#)

Oekraïne

Europese Commissie

Europese Commissie keurt Nederlandse steunregeling voor landbouwproducenten in verband met de oorlog in Oekraïne goed ([ECER](#))

OVERIG

- AIV brengt advies uit over continuering van steun aan Oekraïne ([ECER](#))
- Verordening (EU) 2024/792 van het Europees Parlement en de Raad van 29 februari 2024 tot instelling van de faciliteit voor Oekraïne, PB L, [2024/792, 29.02.2024](#)

WIKI

- [Wiki Oekraïne](#)

Overlevering en uitlevering

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-798/23 \(Abbottly\)](#), verwijzing uit Ierland over EAB en omzetting straf - [ECER](#)
- [C-15/24 PPU \(Stachev\)](#), verwijzing uit Bulgarije over EAB het recht op toegang tot een advocaat - [ECER](#)
- [C-40/24 \(Derterti\)](#), verwijzing uit Italië over uitvaardiging EAB zonder aanwezigheid advocaat

RECHTSPRAAK NL – Gedeeltelijke intrekking prejudiciële verwijzing – C-641 (Drubers) – 12 februari 2024 – [ECLI:NL:RBAMS:2024:1097](#)

Na de prejudiciële verwijzing heeft de regering een wetsvoorstel Wet herimplementatie Europees strafrecht ingediend. Dit wetsvoorstel strekt tot wijziging van de Overleveringswet en de Wet wederzijdse erkenning en tenuitvoerlegging vrijheidsbenemende en voorwaardelijke sancties (hierna: WETS) ter herimplementatie van onderdelen van het kaderbesluit 2002/584/JBZ.

De aanleiding voor het wetsvoorstel is mede gelegen in een ingebrekestelling door de Europese Commissie wegens niet correcte omzetting door Nederland van Kaderbesluit 2002/584/JBZ. De voorgestelde wijzigingen zien onder meer op de bepalingen in de OLW en de WETS die de problemen veroorzaken die de aanleiding vormden voor het stellen van de prejudiciële vragen.

Met de raadvrouw en de officier van justitie is de rechtbank van oordeel dat vraag III gehandhaafd dient te blijven. De rechtbank zal de prejudiciële vragen I en II intrekken.

Vraag III luidt: verzet artikel 9, eerste lid, aanhef en onder d, van Kaderbesluit 2008/909/JBZ, gelezen in samenhang met artikel 25 van dat kaderbesluit alsmede in samenhang met artikel 4, punt 1, en artikel 5, punt 3, van Kaderbesluit 2002/584/JBZ, zich er tegen dat een lidstaat die toepassing heeft gegeven aan artikel 7, vierde lid, van Kaderbesluit 2008/909/JBZ de eerstgenoemde bepaling zo omzet, dat, nadat de uitvoerende rechterlijke autoriteit een vervolgingsoverlevering aan de uitvaardigende lidstaat heeft toegestaan onder een garantie van terugzending voor een feit als bedoeld in artikel 2, vierde lid, van Kaderbesluit 2002/584/JBZ dat niet strafbaar is naar het recht van de uitvoerende lidstaat, maar ten aanzien waarvan de uitvoerende rechterlijke autoriteit uitdrukkelijk ervan heeft afgezien om de overlevering om die reden te weigeren, andere autoriteiten van de uitvoerende lidstaat (als tenuitvoerleggingsstaat) vervolgens de erkenning en de tenuitvoerlegging van de vrijheidssanctie die in de uitvaardigende lidstaat is opgelegd voor dat feit moeten of mogen weigeren op grond van het ontbreken van de strafbaarheid naar het recht van de uitvoerende lidstaat (als tenuitvoerleggingsstaat) en dus moeten of mogen weigeren om de garantie van terugzending te effectueren?

NOOT – bij HvJ 21 december 2023, [C-261/22 \(GN\)](#)

Is the CJEU creating two different categories of fundamental rights? Judgment of the CJEU in the case of GN (Johan Callewaert)

EHRM factsheets

- [Extradition and life imprisonment](#)

Prejudiciële procedure HvJEU

HvJ – ARREST – C-660/22 (Ente Cambiano società cooperativa per azioni) – 22 februari 2024 – Italië – ECLI:EU:C:2024:152 – geen conclusie – arrest

Prejudiciële procedure – Coöperatieve kredietbanken – Overschrijding drempel nettovermogen – Vrij verkeer van kapitaal – Zuiver interne situatie – Niet-ontvankelijkheid – Vereiste om de redenen te vermelden waarom een antwoord van het Hof noodzakelijk is – Richtlijn 2008/7/EG – Artikel 63 VWEU – Artikel 94, onder c), van het Reglement voor de procesvoering van het Hof – Artikel 267 VWEU

Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding over de terugvordering van een bedrag gelijk aan 20 % van het nettovermogen op 31 december 2015 van Ente Cambiano società cooperativa per azioni, dat zij aan de belastingdienst heeft betaald om haar rechtsvorm van coöperatieve vennoot te behouden bij de inbreng van haar bankactiviteiten in een vennootschap op aandelen in ruil voor effecten van deze vennootschap.

Het Hof oordeelt dat de verwijzing niet voldoet aan een aantal voorwaarden uit het Reglement voor de procesvoering. Zo verstrekt de verwijzende rechter geen enkel concreet gegeven waaruit blijkt dat onderdanen van andere lidstaten gebruik willen maken van het vrije verkeer van kapitaal. Bovendien heeft de verwijzende rechter geen gegevens verstrekt over de vraag of de uitzonderingen op artikel 5 van deze richtlijn, die voortvloeien uit artikel 6 ervan, in casu van toepassing kunnen zijn.

Hof: Het verzoek om een prejudiciële beslissing, ingediend door de Corte suprema di cassazione bij beslissing van 11 oktober 2022, is niet-ontvankelijk.

RECHTSPRAAK NL – Parket bij de Hoge Raad – 2 februari 2024 – ECLI:NL:PHR:2024:118

Staatsaansprakelijkheid wegens onrechtmatige rechtspraak hoogste rechter; maatstaf (HvJEU C-224/01, ECLI:EU:C:2003:513, Köbler) – Verplichting hoogste rechter prejudiciële vragen aan HvJEU te stellen (art. 267 derde alinea VWEU) – Motiveringsplicht (HvJEU C-561/19, ECLI:EU:C:2021:799, Consorzio).

1.2. Deze zaak nodigt uit om in deze conclusie in te gaan op twee Unierechtelijke leerstukken. Ten eerste het leerstuk van staatsaansprakelijkheid wegens onrechtmatige rechtspraak. Volgens de maatstaf uit het Köbler-arrest (HvJEU 30 september 2003, C-224/01) kan een lidstaat alleen aansprakelijk zijn voor een beslissing van een hoogste rechter als die beslissing op een kennelijke schending van het Unierecht berust. Aan die maatstaf is in deze zaak naar mijn mening niet voldaan wat betreft de uitleg van de materiële bepaling die in geschil is (art. 63 VWEU, vrij verkeer van kapitaal). Een aparte vraag is of het nalaten van de hoogste rechter het HvJEU om een prejudiciële beslissing te vragen op zichzelf staatsaansprakelijkheid kan meebrengen. In het licht van het arrest van de Hoge Raad in de zaak KLM-piloten/Staat (ECLI:NL:HR:2018:2396) meen ik dat dit niet het geval is.

1.3 Het tweede Unierechtelijke leerstuk waar ik in deze conclusie op inga, betreft de verplichting van de hoogste rechter om op de voet van art. 267 derde alinea VWEU het HvJEU om een prejudiciële beslissing te verzoeken. Aan de orde is de uitleg van het overzichtsarrest in de zaak Consorzio (HvJEU 6 oktober 2021, C-561/19). Dat arrest bevestigt de drie 'Cilfit-uitzonderingen', maar is in zoverre nieuw dat de hoogste rechter wordt verplicht een beslissing om niet te verwijzen te motiveren. Ik ga in op de reikwijdte van die motiveringsplicht en onderzoek verkennend de mogelijke gevolgen daarvan voor de praktijk van het verkort afdoen van zaken op grond van art. 80a lid 1 juncto lid 4 RO en art. 81 lid 1 RO. Die discussie overstijgt het belang van deze zaak. Het schenden van

genoemde motiveringsplicht kan niet een zelfstandige grond vormen voor staatsaansprakelijkheid op grond van het Köbler-arrest.

Privacy en persoonsgegevens

EHRM – ARREST – Skoberne t. Slovenië – 15 februari 2024 – 19920/20 – ECLI:CE:ECHR:2024:0215JUD001992020 – persbericht – arrest

Omkoping rechter – Onderschepte telecom en locatiegegevens – Artikel 6 EVRM – Artikel 8 EVRM

Samenvatting onder: Procesrecht en recht op een eerlijk proces

EHRM – ARREST – Kaczmarek t. Polen – 22 februari 2024 – 16974/14 – ECLI:CE:ECHR:2024:0222JUD001697414 – persbericht – arrest

Afgeluisterde telefoongesprekken – Privacy – Artikel 8 EVRM

De vrouw van de voormalige Poolse minister van Binnenlandse Zaken komt op tegen het bewaren en het openbaar maken van telefoongesprekken door de Poolse politie. De gesprekken werden door de politie heimelijk afgeluisterd in het kader van een anti-corruptieonderzoek. Dat dit onderzoek plaats vindt, wordt na een lek in de landelijke pers bekend gemaakt. Vervolgens organiseert de overheid een persconferentie en daar wordt een telefoongesprek tussen klagster en haar echtgenoot afgespeeld.

Het Hof overweegt dat het openbaar maken van het telefoongesprek een inbreuk op artikel 8 EVRM is. Deze inbreuk is in dit geval niet in overeenstemming met de wet, waardoor er sprake is van een schending van artikel 8 EVRM.

Daaraan ligt ten grondslag dat het strafrechtelijke onderzoek, in het kader waarvan de gesprekken werden opgenomen, niet op klagster betrekking had en het openbaar ministerie de toestemming voor het openbaar maken van het telefoongesprek heeft gebaseerd op een bepaling waarvan niet te voorzien was dat deze hiervoor gebruikt zou worden.

Daarnaast komt het Hof op basis van het beschikbare dossier tot de conclusie dat telefoongesprekken uit 2007 nog steeds opgeslagen zijn. Op grond daarvan trekt het Hof de conclusie dat er niet genoeg procedurele waarborgen zijn om de privacy van klagster te waarborgen.

HvJ – CONCLUSIE – C-693/22 (I) – 22 februari 2024 – A-G Pikamäe – Polen – ECLI:EU:C:2024:162 – persbericht – conclusie

AVG – Verkoop van een databank met persoonsgegevens in het kader van een procedure van gedwongen tenuitvoerlegging – Begrip ‘verwerkingsverantwoordelijke’ – Inning van civielrechtelijke vorderingen – Taak van algemeen belang – Noodzakelijke en evenredige maatregel – Verordening (EU) 2016/679

Een in Polen gevestigde vennootschap I. heeft een schuldvordering, die is bevestigd door een onherroepelijke rechterlijke beslissing, tegen de vennootschap NMW die gespecialiseerd is in

onlineverkoop. NMW bezit activa zoals de broncode van een softwareprogramma voor onlineaankopen gecombineerd met een quasi-cashbackdienst en twee databanken met gebruikers.

Kan de verkoop van een databank met persoonsgegevens in het kader van een procedure van gedwongen tenuitvoerlegging in overeenstemming zijn met verordening (EU) 2016/679 wanneer de betrokkenen geen toestemming hebben gegeven voor die verkoop? De A-G overweegt onder meer dat de verkoop van een aan de schuldenaar toebehorende databank in het kader van een procedure tot gedwongen tenuitvoerlegging bijdraagt tot de eerbiediging van het eigendomsrecht van degene die een door de rechter vastgestelde schuldvordering heeft (artikel 17 Handvest). Het gaat dus om een afweging tussen enerzijds het recht op eigendom en anderzijds het recht op bescherming van persoonsgegevens en de persoonlijke levenssfeer. Het Poolse recht kent echter geen beperkingen ten aanzien van het subject dat een databank kan verwerven. Die lacune brengt met zich dat de derde verwerver ook buiten de EU gevestigd kan zijn en zich niet aan de AVG hoeft te houden. In die situatie, zo overweegt de A-G, lijkt de verwerking in kwestie een excessieve opoffering van het recht op bescherming van persoonsgegevens en kan deze dus niet worden beschouwd als een evenredige maatregel. Een dergelijk resultaat zou kunnen voorkomen door een nationale rechtsregel die de deurwaarder verplicht om in het voor de openbare verkoop opgestelde bestek een beding op te nemen dat de derde verwerver de AVG moet naleven.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 6, lid 1, eerste alinea, onder e), lid 3, en lid 4, eerste volzin, van verordening (EU) 2016/679 verzet zich niet tegen een nationale regeling op grond waarvan een deurwaarder in het kader van een procedure voor gedwongen tenuitvoerlegging een databank met persoonsgegevens kan verkopen wanneer de betrokkenen niet met die verkoop hebben ingestemd, op voorwaarde dat de verwerking van deze gegevens door de deurwaarder een maatregel vormt die in een democratische samenleving noodzakelijk en evenredig is om de inning van een civielrechtelijke vordering te waarborgen.”

- 📌 According to Advocate General Priit Pikamäe, a database containing personal data may, under certain conditions, be sold in enforcement proceedings, even if the data subjects have not consented to the sale ([persbericht Curia](#))
- 📌 A-G: een databank met persoonsgegevens mag onder voorwaarden zonder instemming van betrokkenen worden verkocht ([ECER](#))

HvJ – CONCLUSIE – C-623/22 (Belgian Association of Tax Lawyers) – 29 februari 2024 – A-G Emiliou – België – ECLI:EU:C:2024:189 – [conclusie](#)

Administratieve samenwerking op het gebied van de belastingen – Mogelijk agressieve grensoverschrijdende constructies – Meldingsplicht – Recht op eerbiediging van het privéleven – Intermediairs – Wettelijk verschoningsrecht – Richtlijn 2011/16/EU – Richtlijn (EU) 2018/822 – Artikelen 7 en 49 Handvest EU

Samenvatting onder: [Belastingen](#)

NOOT – bij HvJ 30 januari 2024, C-118/22 (Direktor na Glavna direksia „Natsionalna politzia“ pri MVR – Sofia)

- EU-Hof: Unierecht wordt geschonden wanneer biometrische en genetische gegevens van personen die strafrechtelijk zijn veroordeeld, op algemene en ongedifferentieerde wijze worden bewaard totdat die personen overlijden ([ECER](#))
- HvJ EU over bewaren van biometrische en genetische gegevens van personen die strafrechtelijk zijn veroordeeld ([Bijzonder strafrecht](#))

NOOT – bij HvJ 5 december 2024, [C-683/21](#)

When EU Data Protection Meets AI Tools – The CJEU determines responsibility: An analysis of C-683/21 Nacionalinis visomenes sveikatos centras prie Sveikatos apsaugos ministerijos ([European law blog](#))

NOOT – bij HvJ 9 november 2024, [C-319/22 \(Scania\)](#)

C-319/22 Gesamtverband Autoteile-Handel eV v. Scania: how to solve the “indirect personal data” riddle? ([European law blog](#))

OVERIG

- Air passenger data: Council and European Parliament reach provisional agreement to increase security and enhance border management ([Raad](#))
- Europese privacytoezichthouders gaan recht op inzage onderzoeken ([AP](#))
- Bartosz Ziemblicki, ‘Modern Technologies as a Challenge for the Right to Privacy under the European Convention on Human Rights’, *International Community Law Review* (2023)
- Non-Material Damages under the GDPR: What do we know so far? ([European law blog](#))
- Opting-in or -out or not at all: secondary use of health data in the EHDS framework ([European law blog](#))
- Comparing Strasbourg and Luxembourg case-law on bulk interception of personal data and their use (speaking notes) ([Johan Callewaert](#))

Wiki

- [Wiki AVG](#)

EHRM factsheets en guides

- [Guide to the case-Law of the of the ECHR on dataprotection](#)
- [Personal data protection](#)
- [Right to the protection of one’s image](#)

Procesrecht HvJ

HvJ – ARREST – [C-750/21 P \(Pilatus Bank\)](#) – 8 februari 2024 – [ECLI:EU:C:2024:124](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Hogere voorziening – Economisch en monetair beleid – Prudentieel toezicht op kredietinstellingen – Beroep tot nietigverklaring – Niet-ontvankelijkheid – Vertegenwoordiging van een rechtspersoon door een advocaat – Verordening (EU) nr. 1024/2013

Pilatus Bank, een in Malta gevestigde kredietinstelling, verzoekt om vernietiging van de beschikking van het Gerecht in zaak T-139/19, waarbij het Gerecht haar beroep tot nietigverklaring van het besluit van de Europese Centrale Bank (ECB) van 21 december 2018 kennelijk rechtens ongegrond heeft verklaard zonder daarbij in te gaan op de door de ECB opgeworpen exceptie van niet-ontvankelijkheid. Bij voornoemd besluit van 21 december 2018 heeft de ECB Pilatus Bank per e-mail te kennen heeft gegeven dat zij niet langer bevoegd was om rechtstreeks prudentieel toezicht uit te oefenen op en maatregelen te nemen ten aanzien van Pilatus Bank aangezien de vergunning van Pilatus Bank als kredietinstelling kort daarvoor is ingetrokken.

Het Hof overweegt onder meer dat het Gerecht blijkt heeft gegeven van een onjuiste rechtsopvatting door niet ambtshalve de regelmatigheid na te gaan van de machtiging die de raad van bestuur van de Pilatus Bank aan haar advocaat had verleend. Het Hof stelt vast dat de raad van bestuur niet langer bevoegd was om Pilatus Bank te vertegenwoordigen of om een advocaat daartoe te machtigen en verklaart het beroep in eerste aanleg niet-ontvankelijk.

Hof: De beschikking van het Gerecht van de Europese Unie van 24 september 2021, Pilatus Bank/ECB (T-139/19, EU:T:2021:623), wordt vernietigd. Het in zaak T-139/19 ingestelde beroep wordt niet-ontvankelijk verklaard.

HvJ – ARREST – [C-256/22 P \(Pilatus Bank\)](#) – 8 februari 2024 – [ECLI:EU:C:2024:125](#) – [geen conclusie](#) – [arrest](#)

Economisch en monetair beleid – Prudentieel toezicht op kredietinstellingen – Intrekking van vergunningen – Toezichttaken ECB – Vertegenwoordiging van een partij – Machtiging die aan de advocaat is verleend – Vertegenwoordiger onrechtmatig gemachtigd – Verordening (EU) nr. 1024/2013

Met haar hogere voorziening verzoekt Pilatus Bank om vernietiging van het arrest van het Gerecht in zaak T-27/19 waarbij het Gerecht het beroep tot nietigverklaring van het besluit van de Europese Centrale Bank (ECB) houdende intrekking van haar vergunning betreffende toegang tot het bedrijf van kredietinstelling heeft verworpen.

Om dezelfde reden als in het hiervoor besproken arrest (C-750/21 P) komt het Hof tot het oordeel dat het Gerecht blijkt heeft gegeven van een onjuiste rechtsopvatting door niet ambtshalve de regelmatigheid na te gaan van de machtiging die de raad van bestuur van Pilatus Bank aan haar advocaat had verleend.

Hof: Het arrest van het Gerecht van de Europese Unie van 2 februari 2022, Pilatus Bank en Pilatus Holding/ECB (T-27/19, EU:T:2022:46), wordt vernietigd. Het in zaak T-27/19 ingestelde beroep wordt niet-ontvankelijk verklaard.

GERECHT – ARREST – [T-38/21 \(Inivos en Inivos/Commissie\)](#) – 21 februari 2024 – [ECLI:EU:T:2024:100](#) – [arrest](#)

Overheidsopdrachten – Levering van desinfectierobots aan Europese ziekenhuizen – Onderhandelingsprocedure zonder voorafgaande bekendmaking van een aankondiging van de opdracht – COVID-19 – Beroep tot nietigverklaring – Niet individueel geraakt – Vordering tot schadevergoeding

Samenvatting onder: [Aanbesteding en overheidsopdrachten](#)

Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel recht

EHRM – ARREST – [Jann-Zwicker en Jann t. Zwitserland](#) – 13 februari 2024 – [4976/20](#) – [ECLI:CE:ECHR:2024:0213JUD000497620](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Toegang tot de rechter – Asbestschade – Verjaring – Aanvang verjaringstermijn – Artikel 6 EVRM

Klagers in deze zaak zijn de zoon en weduwe van een slachtoffer van asbest-blootstelling. De nationale rechter heeft de civiele schadeclaim afgewezen omdat deze verjaard zou zijn. In deze zaak is essentieel op welk moment de verjaringstermijn gaat lopen. Volgens de nationale rechter is dat op het moment van de normschending. Er waren al 20 jaren verstreken sinds dat moment, dus is de zaak niet inhoudelijk behandeld. Het hof overweegt echter dat tussen de 15 en 45 jaar (of meer) kan zitten tussen blootstelling aan asbest en de daardoor veroorzaakte kankerdiagnose. Door de start van de verjaringstermijn te stellen op het moment van het schadeveroorzakende feit, wordt de mogelijkheid om de zaak voor te leggen aan een rechter ontzegd aan mensen die meer dan 20 jaar na blootstelling aan asbest ziek worden. Volgens het hof heeft de Zwitserse rechter met zijn oordeel de essentie van het recht op een eerlijk proces miskend. Ook de lange duur van het proces is volgens het hof onrechtmatig. De Zwitserse rechter wachtte gedurende vier en een half jaar de invoering van nieuwe wetgeving af voordat de zaak verder werd behandeld. Volgens het hof was dat onnodig, waarmee er sprake is van een schending van de verplichting om voor een voortvarend proces te zorgen.

OVERIG

Artikel: [The E-evidence Package \(Bijzonder strafrecht\)](#)

EHRM factsheets en guides

- [Guide on article 6 ECHR - right to a fair trial \(civil limb\)](#)

Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht

EHRM – ARREST – 6 februari 2024 – [Snijders t. Nederland](#) – 56440/15 –
ECLI:CE:ECHR:2024:0206JUD005644015 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Anonieme getuige – Eerlijk proces – Artikel 6 EVRM

Snijders is veroordeeld voor het plegen van een moord. De bewijsmiddelen bestaan uit zijn DNA op een sigarettenpeuk die in de buurt van het lichaam is gevonden, de verklaringen van een anonieme getuige en de verklaring van een ex-vriendin van Snijders. Volgens het NFI heeft de peuk niet langer dan 12 uur op de plek gelegen. De anonieme getuige heeft verklaard dat Snijders hem heeft verteld de moord te hebben gepleegd. De ex-vriendin heeft verklaard dat Snijders haar heeft verteld een moord te hebben gepleegd waarbij de omschrijving aansluit bij de moord waarop het onderzoek zich richtte.

De getuige is in 2005 gehoord voordat het DNA aan de verdachte gelinkt was (met weglating van de personalia onder toepassing van 190, derde lid, Sv). In 2012 is hij nogmaals gehoord in afwezigheid van de officier van justitie en de verdediging (als bedreigde getuige in de zin van 226a Sv). De verdediging had voor dit verhoor 25 schriftelijke vragen ingediend, welke allemaal aan de getuige zijn voorgelegd. Ter bescherming van de identiteit van de getuige werden de antwoorden op 18 vragen niet volledig in het proces-verbaal opgenomen. Hierna hebben partijen nog de gelegenheid gehad om nadere vragen in te dienen, maar zij hebben hier geen gebruik van gemaakt. Beide rc's achtten de getuige betrouwbaar.

De rechtbank heeft Snijders veroordeeld voor de moord (9 juli 2012, [ECLI:NL:RBSHE:2012:BX0827](#)). De bewezenverklaring werd deels gebaseerd op de verklaringen van de anonieme getuige, die de rechtbank daartoe voldoende geloofwaardig, consistent en betrouwbaar achtte. Ook in hoger beroep is Snijders veroordeeld en zijn cassatie tegen dat arrest treft geen doel. Snijders klaagt vervolgens bij het EHRM dat de getuige niet de bescherming van 226d Sv had dienen te krijgen, dat diens verklaring decisieve was en dat er geen sprake was van een fair trial.

Het EHRM oordeelt als volgt:

1. Er was een goede reden om de getuige anonimiteit te garanderen, nu voor het aannemen van het gevaar voor diens leven objectieve omstandigheden in aanmerking werden aangenomen die werden ondersteund door bewijs (strafblad van Snijders en de verdenking dat Snijders de moord in opdracht zou hebben gepleegd).
2. Nu de veroordeling tevens gebaseerd was op de verklaring van Snijders ex-vriendin en het DNA op de sigarettenpeuk, volgt het EHRM de conclusie van de nationale rechter dat de verklaring van de anonieme getuige niet kan worden aangemerkt als sole or decisive. *Daarbij merkt het hof nog op dat de peuk een 'compelling temporal and geographical connection' oplevert terwijl Snijders daarvoor geen consistente en overtuigende verklaring heeft gegeven.*
3. Nu er bovendien voldoende compenserende factoren waren voor de beperkte mogelijkheid tot ondervraging, is artikel 6 EVRM niet geschonden.

Hoewel het hof niet tot een schending van artikel 6 EVRM oordeelt, zijn bij het arrest een concurring (2 rechters) en een dissenting opinion (1 rechter) gevoegd. Deze opinions bevatten stevige kritiek op de Nederlandse procedure voor het horen van een anonieme getuige door de RC (en het weglaten van een deel van de antwoorden in het pv).

EHRM – ARREST – Bogdan t. Oekraïne – 8 februari 2024 – 3016/16 – ECLI:CE:ECHR:2024:0208JUD000301616 – persbericht – arrest

Ongeldige afstandsverklaring rechtsbijstand gedurende ontweningsverschijnselen – Artikel 6 EVRM – Schending

De klager stelt dat zijn veroordeling wegens inbraak oneerlijk is, omdat deze is gebaseerd op een bekentenis die hij had afgelegd in de beginfase van het onderzoek, terwijl hij in detentie zat, last had van ontweningsverschijnselen en afstand had gedaan van zijn recht op rechtsbijstand. Op basis van artikel 6, lid 1 en 3, onder c EVRM (recht op een eerlijk proces/recht op rechtsbijstand naar eigen keuze), stelt hij met name dat de afstandsverklaring niet geldig was en dat zijn recht op toegang tot een advocaat dus was geschonden.

Aangezien de klager leed aan een drugsverslaving op het moment van zijn arrestatie en er geen aanwijzingen zijn dat hij tijdens de detentie toegang had tot drugs, kan worden getwijfeld aan de vrijwilligheid van het tekenen van de afstandsverklaring. Het is aan de autoriteiten om aan te tonen dat de afstand van rechtsbijstand, ondanks deze omstandigheden, vrijwillig en dus geldig was. Daarin zijn de autoriteiten, aldus het Hof, niet geslaagd.

Het Hof overweegt dat de klager tot op zekere hoogte kwetsbaar was vanwege zijn gezondheidstoestand en dat de betwiste verklaringen – zowel die hij voorafgaand aan als nadat hij op de hoogte was gebracht van zijn recht op rechtsbijstand – (direct dan wel indirect) een belangrijk deel van het bewijsmateriaal vormden.

Vervolgens overweegt het Hof dat de beoordeling van de nationale rechtbanken over de mentale toestand van de klager en de geldigheid van de afstandsverklaring oppervlakkig is geweest en zij diens klachten over de schending van zijn recht op een advocaat onvoldoende hebben behandeld. Het Hof concludeert dat de autoriteiten er niet in zijn geslaagd overtuigend aan te tonen waarom de algehele eerlijkheid van het proces niet onherstelbaar is geschaad door de beperking van de toegang tot rechtsbijstand. Artikel 6, lid 1 en 3, onder c EVRM zijn geschonden.

EHRM – ARREST – Skoberne t. Slovenië – 15 februari 2024 – 19920/20 – ECLI:CE:ECHR:2024:0215JUD001992020 – persbericht – arrest

Omkoping rechter – Onderschepte telecom en locatiegegevens – Getuigen – Artikel 6 EVRM – Artikel 8 EVRM

Klager wordt verdacht omgekocht te zijn, zodat hij zou ingrijpen in een rechtszaak tegen een persoon (E.C.). Twee andere personen (E.R. en M.S.), die bij de omkoping als tussenpersonen zouden hebben opgetreden, bekennen schuld, waardoor hun zaken van die van klager worden afgescheiden. Zij worden veroordeeld. Klager wordt veroordeeld voor omkoping: hij zou tegen betaling o.a. beloofd hebben de rechtszaak tegen E.C. over te nemen en te beëindigen. Zijn veroordeling wordt gebaseerd op onder andere de verklaringen van E.C. en M.S. en op onderschepte telecommunicatie- en locatiegegevens. Klager is gedurende het proces niet in de gelegenheid gesteld om E.R. en M.S. te ondervragen, omdat hun veroordelingen nog niet onherroepelijk waren.

Bij het EHRM stelt klager dat artikel 6 (recht op een eerlijk proces) en 8 (recht op eerbiediging van privé- en familielevens) EVRM zijn geschonden.

Artikel 8 EVRM

De Sloveense wet verplichtte telecommunicatie-aanbieders om alle gegevens 14 maanden op te slaan. In zoverre had het opslaan van de telecommunicatiegegevens van klager een wettelijke basis. De

inbreuk op de rechten van klager door deze gegevens op te slaan had een legitiem doel, namelijk het voorkomen van strafbare feiten en het beschermen van andermans rechten. Echter, aangezien de wet geen regels bood omtrent de reikwijdte en toepassing van de maatregel, kan een dergelijke systematische, algemene en willekeurige opslag van communicatiegegevens niet worden beschouwd als passend binnen de grenzen van hetgeen noodzakelijk is in een democratische samenleving. Het opslaan, toegang krijgen tot en verwerken van de telecommunicatiegegevens levert dan ook een schending op van art. 8 EVRM.

Artikel 6 EVRM

De veroordeling van klager is grotendeels gebaseerd op verklaringen van M.S. en E.R., die een essentiële rol zouden hebben gehad in het omkopen van klager. De getuigenverzoeken van klager waren dan ook voldoende onderbouwd. Verder hadden de nationale rechters onvoldoende redenen om de getuigenverzoeken af te wijzen; met name het niet-onherroepelijk zijn van hun uitspraken is onvoldoende, nu de deadline voor hoger beroep pas 8 dagen verder lag en de rechter het onderzoek had kunnen schorsen totdat die korte periode was afgelopen. Tot slot is bij de beoordeling van de 'fairness as a whole' betrokken dat de verklaringen van M.S. en E.R. belangrijk konden zijn voor klager, omdat zij de enige getuigen waren die het verweer van klager konden bevestigen of ontkrachten. Artikel 6, lid 1 en 3 (onder d) EVRM zijn dan ook geschonden.

EHRM – ARREST – 13 februari 2024 – [Podchasov t. Rusland](#) – [33696/19](#) – [ECLI:CE:ECHR:2024:0213JUD003369619](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Applicatie Telegram – Bewaren communicatiegegevens – Doorgeven aan veiligheidsdiensten – Artikel 8 EVRM – Schending

Klager is een Russische onderdaan, en gebruiker van de berichten applicatie Telegram. Telegram is door de Russische staat aangemerkt als "Internet organisator van communicatie". Als gevolg hiervan is het bij wet verplicht om alle communicatiegegevens op te slaan voor de duur van een jaar en de inhoud van alle communicatie gedurende zes maanden. Verder is bepaald dat deze gegevens kunnen worden voorgelegd aan de rechtshandavingsinstanties of veiligheidsdiensten, samen met de informatie die nodig is om versleutelde berichten te kunnen ontsleutelen.

Het hof overweegt dat sprake is van schending van artikel 8 EVRM omdat het opslaan en doorgeven van alle Telegram data aan de veiligheidsdiensten niet kan worden gezien als noodzakelijk in een democratische samenleving. Dit raakt de kern van artikel 8 EVRM. Rusland heeft hiermee elke aanvaardbare beoordelingsmarge overschreden.

EHRM – GECOMMUNICEERDE ZAAK – [W.N.J.C. t. Nederland](#) – 15 februari 2024 – [36957/22](#) – [subject matter of the case](#)

Tekortkomingen in het strafrechtelijk onderzoek – Beëindiging van de strafvervolgning – Artikelen 2 en 3 EVRM

De klacht gaat over het beëindigen van de strafvervolgning in de beroepsfase op verzoek van het Openbaar Ministerie.

Klager was slachtoffer van een zeer gewelddadige mishandeling door een groep personen op een openbare plaats. Na een veroordeling van deze personen voor poging tot doodslag door de rechter in eerste aanleg, heeft de officier van justitie in de beroepsprocedure verzocht om niet-ontvankelijk te worden verklaard, aangezien hij niet langer kon instaan voor de eerlijkheid van de procedure tegen de

veroordeelde personen wegens tekortkomingen in het onderzoek, waardoor de integriteit van het bewijsmateriaal in het gedrang kwam. Ter bescherming van legitieme, niet nader genoemde belangen konden geen verdere redenen worden aangevoerd. Voor het Gerechtshof erkende de officier van justitie dat klager, als slachtoffer van een geweldsmisdrijf, schade had geleden door deze situatie en bood aan een schadevergoeding toe te kennen. Het hof verklaarde daarop het Openbaar Ministerie niet-ontvankelijk in de vervolging van de verdachten en vernietigde de aanvankelijke veroordeling. Klager ontving van het Openbaar Ministerie een vergoeding voor de door hem geleden schade. Een hernieuwd verzoek tot vervolging, ingediend door klager, werd afgewezen omdat de verzwegen tekortkomingen in het onderzoek onherstelbaar waren. De klachtprocedure van klager met betrekking tot deze beslissing werd door het Hof afgewezen.

Klager klaagt over de schending van de positieve verplichting van de autoriteiten die voortvloeit uit de artikelen 2 en 3 EVRM om een effectief onderzoek in te stellen en het ontbreken van een effectief rechtsmiddel om deze klacht in te dienen.

HvJ – CONCLUSIE – C-603/22 (M.S.) – 22 februari 2024 – A-G Capeta – Polen – ECLI:EU:C:2024:157 – [conclusie](#)

Rechten van kinderen in strafprocedures – Recht op informatie – Recht op toegang tot een advocaat – Toelaatbaarheid van bewijs – Vermoeden van onschuld – Recht om aanwezig te zijn – Rechtstreekse werking – Unierechtconforme uitlegging – Voorrang Unierecht – Richtlijn (EU) 2016/800

De verdachten in deze zaak zijn minderjarig toen de strafrechtelijke onderzoeken werden ingesteld, maar zij zijn in de loop van de procedure 18 jaar geworden (of althans in elk geval één van hen).

De verwijzende rechter vraagt om uitlegging van bepalingen van richtlijn (EU) 2016/800, gelezen in samenhang met richtlijn 2013/48/EU, richtlijn 2012/13/EU en richtlijn (EU) 2016/343.

A-G geeft het Hof in overweging: De eerste en de tweede vraag moeten in die zin worden beantwoord dat artikel 6 van richtlijn (EU) 2016/800, voorziet in een rechtstreeks werkend recht voor een kind om te worden bijgestaan door een advocaat, zo nodig een ambtshalve aangewezen advocaat, vanaf de aanvang van een aan het proces voorafgaand verhoor. De autoriteit die voor het verhoor verantwoordelijk is, kan besluiten om daartoe zonder een advocaat over te gaan, doch enkel in de fase voorafgaand aan de rechtszaak, nadat een beoordeling per geval is verricht waarbij overeenkomstig artikel 6, lid 6, eerste alinea, van die richtlijn rekening werd gehouden met de omstandigheden van de zaak, en enkel indien dit in het belang is van het kind en zijn in de artikelen 47 en 48 van het Handvest EU verankerde rechten worden gewaarborgd. De beslissing om zonder advocaat te opereren, moet naar behoren met redenen zijn omkleed en moet voldoen aan de voorwaarden van artikel 8, lid 2, van richtlijn 2013/48/EU.

Het antwoord op de vijfde prejudiciële vraag van de verwijzende rechter luidt dat artikel 2, lid 3, van richtlijn 2016/800 rechtstreekse werking heeft. Dit artikel verleent een kind dat tijdens de strafprocedure 18 jaar is geworden het recht dat de bevoegde autoriteit per geval beoordeelt of het noodzakelijk is hem als kind te blijven behandelen. Dit omvat ook de beoordeling van de vraag of hij het recht op toegang tot een advocaat, zoals kinderen dat genieten, al dan niet behoudt. De lidstaten kunnen een dergelijk recht niet uitsluiten.

De achtste, de negende en de tiende vraag van de verwijzende rechter moeten aldus worden beantwoord dat de artikelen 4 en 5 van richtlijn 2016/800 minderjarigen en de personen die het ouderlijk gezag hebben het recht verlenen om te worden geïnformeerd over de procedurele rechten in strafprocedures. Deze bepalingen zijn voldoende nauwkeurig en niet voorwaardelijk en kunnen door minderjarigen worden ingeroepen voor nationale rechters. Het is eveneens duidelijk dat de verplichting om kinderen en de personen die het ouderlijk gezag hebben te informeren over hun procedurele rechten

rust op de autoriteit die bevoegd is om het respectieve deel van de strafprocedure uit te voeren. In de vooronderzoeksfase van de strafprocedure rust deze verplichting om het kind in kwestie te informeren op de politie en de openbare aanklager. Het recht om te worden geïnformeerd waarborgt dat de rechten van verdediging van de kinderen gedurende het gehele verloop van de strafprocedure worden beschermd.

De elfde vraag van de verwijzende rechter moet in die zin worden beantwoord dat het Unierecht niet de toelaatbaarheid van bewijs regelt maar wel verhindert dat nationaal recht de bevoegdheden van de bodemrechters beperkt om vrijelijk het bewijs te beoordelen en daaruit de gevolgtrekkingen te maken die zij noodzakelijk achten. Wanneer de strafprocedure tegen kinderen wordt gevoerd, is de rechter die de zaak beslecht krachtens artikel 24, lid 2, Handvest EU verplicht om zorgvuldig het belang van het kind in overweging te nemen en dit belang af te wegen tegen andere belangen van de strafrechtelijke vervolging. Het is aan de verwijzende rechter om ervoor te zorgen dat de rechten die zijn vastgelegd in de aangehaalde richtlijnen, zoals uitgelegd door het Hof, hun volle werking behouden. Dit kan worden bereikt door uitsluiting van bewijs dat in strijd met die instrumenten is verkregen, indien de verwijzende rechter dat nodig acht om schending van rechten krachtens artikel 24, lid 2, en de artikelen 47 en 48 Handvest EU te voorkomen.

De vierde en de zevende vraag en het eerste deel van de dertiende vraag moeten in die zin worden beantwoord dat de verwijzende rechter de rechten van verdachte of beklaagde kinderen rechtstreeks op basis van de relevante Unierichtlijnen moet erkennen. De verwijzende rechter dient mogelijke obstakels voor de erkenning van door richtlijnen verleende rechten weg te nemen door het nationale recht in overeenstemming met die richtlijnen uit te leggen. Indien dat niet mogelijk is, dient hij de met het Unierecht strijdige regels van nationaal recht terzijde te schuiven gelet op de rechtstreekse werking en de voorrang van het Unierecht.

De rechtstreekse werking, de Unierechtconforme uitlegging en de voorrang van het Unierecht binden alle overheidsorganen en ook zij moeten de aan het Unierecht ontleende rechten erkennen. Dat betekent dat de openbare aanklager en de politie in de vooronderzoeksfase van de strafprocedure de rechten van kinderen en hun eigen daaraan gerelateerde verplichtingen die rechtstreeks voortvloeien uit de relevante richtlijnen, moeten erkennen. Indien zij dat hebben nagelaten, dient de rechter bij wie de strafzaak aanhangig is te oordelen dat deze staatsorganen hun uit het Unierecht voortvloeiende verplichtingen niet zijn nagekomen.

EHRM factsheets en guides

- [Police arrest and assistance of a lawyer](#)
- [Guide on article 6 ECHR - right to a fair trial \(criminal limb\)](#)

Recht op effectieve rechtsbescherming en toegang tot de rechter

HvJ – ARREST – [C-715/20 \(X\)](#) – 20 februari 2024 – **Grote Kamer** – Polen – [ECLI:EU:C:2024:139](#) – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Sociaal beleid – Arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd – Geen verplichting om de redenen voor de beëindiging te vermelden – Non-discriminatiebeginsel – Rechterlijke toetsing – Geding tussen particulieren – Richtlijn 1999/70/EG – Artikel 47 Handvest EU

Samenvatting onder: [Beginselen EU recht](#)

Rechtsstaat en rechterlijke macht

 EHRM – ARREST – Skoberne t. Slovenië – 15 februari 2024 – 19920/20 – ECLI:CE:ECHR:2024:0215JUD001992020 – persbericht – arrest

Omkoopings rechter – Onderschepte telecom en locatiegegevens – Artikel 6 EVRM – Artikel 8 EVRM

Samenvatting onder: Procesrecht en recht op een eerlijk proces

 HvJ – CONCLUSIE – C-53/23 (Asociația „Forumul Judecătorilor din România) – 1 februari 2024 – A-G Collins – Roemenië – ECLI:EU:C:2024:104 – conclusie

Rechtsstaat – Onafhankelijkheid van de rechterlijke macht – Artikel 2 VEU – Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU – Artikelen 12 en 47 van het Handvest

Verzoeksters zijn NGO's die zijn opgericht om een onafhankelijk, onpartijdig en doeltreffend gerechtelijk apparaat te waarborgen en om projecten ter verbetering, modernisering en hervorming van het gerechtelijk apparaat op te zetten, te ondersteunen, te coördineren en uit te voeren.

Verzoeksters hebben beroep ingesteld tot wettigheidstoetsing met het oog op de gedeeltelijke nietigverklaring van een beschikking van de procureur-generaal bij de PICCJ houdende aanstelling van verschillende openbare aanklagers die belast worden met het onderzoek naar en de vervolging van alle strafbare feiten die door rechters en openbare aanklagers zouden zijn gepleegd. Verzoeksters stellen dat wet nr. 49/2022, die de rechtsgrondslag voor de bestreden beschikking vormt, in strijd is met Unierecht.

Kunnen verenigingen van rechters en openbare aanklagers, die zijn opgericht ter bevordering van een onafhankelijk, onpartijdig en doeltreffend gerechtelijk apparaat, zich beroepen op artikel 2 en artikel 19, lid 1, VEU, gelezen in het licht van de artikelen 12 en 47 Handvest om aan te tonen dat zij locus standi hebben om bij een nationale rechter een beroep in te stellen ter bevordering van deze doelstellingen?

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 2 en artikel 19, lid 1, VEU, gelezen in het licht van de artikelen 12 en 47 Handvest, bijlage IX bij de Akte betreffende de toetredingsvoorwaarden voor de Republiek Bulgarije en Roemenië en de aanpassing van de Verdragen waarop de Europese Unie is gegrond en beschikking 2006/928/EG van de Commissie van 13 december 2006 tot vaststelling van een mechanisme voor samenwerking en toetsing van de vooruitgang in Roemenië ten aanzien van specifieke ijkpunten op het gebied van de hervorming van het justitiële stelsel en de bestrijding van corruptie, verzetten zich niet tegen een nationale regeling inzake locus standi op grond waarvan verenigingen van rechters en openbare aanklagers een rechtmatig particulier belang, zoals omschreven in het nationale recht, moeten aantonen bij een beroep tot nietigverklaring van handelingen die onverenigbaar zouden zijn met de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht en de rechtsstaat.

OVERIG

- Speciaal verslag 03/2024: De rechtsstaat in de EU — Een verbeterd kader voor de bescherming van de financiële belangen van de EU, maar risico's blijven bestaan (Europese Rekenkamer) (ECER)

WIKI

- [Wiki - Rechtsstaat en rechterlijke macht](#)

EHRM factsheets en guides

- [Independence of the justice system](#)

Staatssteun

HvJ – ARREST – C-679/22 (Commissie/Ierland) – 29 februari 2024 – ECLI:EU:C:2024:178 – geen conclusie – arrest (Engelse taalversie)

Niet-nakoming – Aanbieden van audiovisuele mediadiensten – Niet-omzetting en niet-mededeling van omzettingsmaatregelen – Artikel 258 VWEU – Richtlijn (EU) 2018/1808

Het Hof oordeelt dat door niet vóór het verstrijken van de termijn de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen vast te stellen die nodig zijn om te voldoen aan richtlijn (EU) 2018/1808, Ierland, door deze bepalingen niet aan de Europese Commissie mee te delen, de krachtens artikel 2 van richtlijn 2018/1808 op hem rustende verplichtingen niet nagekomen.

Door op het tijdstip waarop het Hof de feiten heeft onderzocht, niet de bepalingen vast te stellen die noodzakelijk zijn om de bepalingen van richtlijn 2018/1808 in nationaal recht om te zetten en door deze maatregelen derhalve niet aan de Commissie mee te delen, is Ierland zijn verplichtingen blijven verzaken. Ierland wordt veroordeeld tot betaling aan de Commissie van een forfaitaire som van 2 500 000 EUR indien de niet-nakoming voortduurt op de datum van de uitspraak van het onderhavige arrest, vanaf die datum en totdat die lidstaat een einde heeft gemaakt aan die niet-nakoming, een dwangsom van 10 000 EUR per dag.

HvJ – ARREST – gevoegde zaken C-701/21 P en C-739/21 P (Mytilinaios AE /DEI – 22 februari 2024 – ECLI:EU:C:2024:146 – conclusie – arrest

Staatssteun – Begrip 'steunmaatregel' – Handelsarbitrage – Voordeel – Criterium van de particuliere investeerder – Scheidsrechterlijke uitspraak waarbij verlaagde elektriciteitsstarieven worden vastgesteld – Toerekenbaarheid van een scheidsrechterlijke uitspraak aan de staat – Artikel 107 VWEU – Verordening (EU) 2015/1589

De gedingen hebben betrekking op de vraag of het tarief voor de levering van elektriciteit dat DEI, een producent en leverancier van elektriciteit die onder de zeggenschap van de Griekse Staat valt, op grond van een scheidsrechterlijke uitspraak in rekening moet brengen aan haar belangrijkste afnemer, te weten Mytilinaios, een aluminiumproducent, de toekenning van staatssteun inhoudt. Naar aanleiding van een klacht van DEI, die inhield dat de scheidsrechterlijke uitspraak staatssteun vormde, heeft de Commissie onder meer geantwoord dat geen voordeel was toegekend aan Mytilinaios en dat de scheidsrechterlijke uitspraak geen staatssteun vormde.

Het Gerecht heeft (kort samengevat) het besluit van de Commissie nietig verklaard en geoordeeld dat de Commissie het arbitrale vonnis had moeten onderzoeken dat is geweest in het kader van een geschil tussen de grootste leverancier van elektriciteit in Griekenland, DEI en haar grootste afnemer, Mytilinaios,

over de tarieven die voor Mytilinaios moesten gelden. Mytilinaios en de Europese Commissie, ondersteund door Duitsland, verzoeken het Hof om vernietiging van het arrest van het Gerecht. Het Hof stelt hen in het gelijk en vernietigt het arrest van het Gerecht. Het Hof overweegt onder meer dat het Gerecht blijk heeft gegeven van een onjuiste rechtsopvatting door te oordelen dat het betreffende scheidsgerecht kon worden gelijkgesteld met een gewone rechterlijke instantie en dat de scheidsrechterlijke uitspraak een overheidsmaatregel was die staatssteun kon vormen.

Hof: Het arrest van het Gerecht van de Europese Unie van 22 september 2021, DEI/Commissie (T-639/14 RENV, T-352/15 en T-740/17, EU:T:2021:604), wordt vernietigd. De zaken T-639/14 RENV, T-352/15 en T-740/17 worden terugverwezen naar het Gerecht van de Europese Unie voor een uitspraak over de bij het Gerecht aangevoerde middelen en argumenten waarover het Hof van Justitie van de Europese Unie zich niet heeft uitgesproken. De beslissing omtrent de kosten wordt aangehouden.

HvJ – CONCLUSIE – C-40/23 P (Commissie/Nederland) – 22 februari 2024 – A-G Sanchez-Bordona – ECLI:EU:C:2024:153 – [conclusie](#)

Hogere voorziening – Staatssteun – Kolencentrales – Hemwegcentrale – Artikelen 107 en 108 VWEU – Verordening (EU) 2015/1589

In de Wet verbod op kolen bij elektriciteitsproductie wordt voorzien in een tegemoetkoming voor de schade die wordt toegebracht aan een kolencentrale die, ten opzichte van andere centrales, onevenredig zwaar wordt geraakt door het verbod op het gebruik van kolen voor de elektriciteitsproductie. De Hemwegcentrale kwam niet in aanmerking voor de overgangperiode en heeft zich eind 2019 gedwongen gezien te sluiten. De exploitant ervan (Vattenfall) heeft van de Nederlandse minister van Economische Zaken en Klimaat een nadeelcompensatie van 52,5 miljoen EUR ontvangen. Op eigen initiatief is de Commissie begonnen met een onderzoek naar vermeende steun. In 2020 heeft de Commissie het litigieuze besluit vastgesteld, waarin zij tot de slotsom kwam dat de compensatiemaatregel die aan Vattenfall wegens de sluiting van de Hemwegcentrale was toegekend verenigbaar was met de interne markt overeenkomstig artikel 107, lid 3, onder c), VWEU. Niet kon worden uitgesloten dat met de onderzochte maatregel „aan de betrokken onderneming staatssteun werd verleend”. De Commissie overwoog in het besluit dat in deze zaak geen definitieve conclusie diende te worden getrokken over de vraag of de maatregel de exploitant al dan niet een voordeel verleende en dus staatssteun in de zin van artikel 107, lid 1 VWEU vormde, omdat zelfs indien er sprake zou zijn van staatssteun, de Commissie van oordeel was dat de maatregel verenigbaar was met de interne markt.

Nederland heeft tegen dit Commissiebesluit een beroep tot nietigverklaring ingediend en onder meer aangevoerd dat het besluit onbevoegd was genomen en in strijd was met het rechtszekerheidsbeginsel. Beide gronden hebben doel getroffen: in het arrest van het Gerecht van 16 november 2022, Nederland/Commissie (T-469/20) is het besluit van de Commissie nietig verklaard. Volgens het Gerecht is de Commissie haar bevoegdheden te buiten gegaan door in dat besluit een maatregel die zij niet eerst als „steun” in de zin van artikel 107, lid 1, VWEU had aangemerkt, verenigbaar met de interne markt te verklaren. Ook heeft de Commissie het rechtszekerheidsbeginsel geschonden, aldus het Gerecht.

De Commissie heeft hogere voorziening ingesteld tegen dit arrest. De A-G stelt de Commissie in het gelijk en is van mening dat het Gerecht het beroep van Nederland had moeten verwerpen. Uit de artikelen 107 en 108 VWEU volgt dat aan de Commissie een algemene bevoegdheid is verleend om erop toe te zien dat de mededinging in de interne markt niet wordt verstoord. De A-G deelt de mening van de Commissie dat artikel 107 VWEU niet bepaalt in welke volgorde de Commissie het onderzoek van de vraag of een nationale maatregel staatssteun is en of deze verenigbaar is met de interne markt moet uitvoeren met het oog op de vaststelling van een besluit als het litigieuze. Het zou weinig zin

hebben om de schaarse middelen van een instelling van de Unie te besteden aan het uitvoeren van een formele onderzoeksprocedure (die gevoelig en complex kan zijn) enkel om vast te stellen of een maatregel staatssteun vormt, wanneer na een grondig eerste onderzoek ondubbelzinnig kan worden uitgesloten dat die maatregel onverenigbaar is met de interne markt, zelfs indien het om een steunmaatregel zou gaan, aldus de A-G. Ook ziet hij geen reden om aan te nemen dat het rechtszekerheidsbeginsel is geschonden: de vaststelling dat de aan de orde zijnde maatregel verenigbaar is met de interne markt, vormt volgens de A-G een impliciete bevestiging dat er geen sprake is van onrechtmatige steun in de zin van artikel 107, lid 1 VWEU. Het Commissiebesluit staat er feitelijk aan in de weg dat concurrenten van Vattenfall een procedure bij de nationale rechter aanhangig zouden kunnen maken, opdat deze de maatregel als staatssteun aanmerkt, aldus de A-G.

A-G geeft het Hof in overweging: de hogere voorziening toe te wijzen en het arrest van het Gerecht van 16 november 2022, Nederland/Commissie (T-469/20, EU:T:2022:713), te vernietigen. De in artikel 61 van het Statuut van het HvJ neergelegde bevoegdheid om de zaak zelf af te doen, uit te oefenen en het door het Koninkrijk der Nederlanden ingestelde beroep tot nietigverklaring ongegrond te verklaren. Het Koninkrijk der Nederlanden te verwijzen in de kosten.

- A-G concludeert dat hoger beroep van Commissie in Nederlandse Hemwegcentrale staatssteunzaak gegrond is ([ECER](#))

GERECHT – ARREST – [T-146/22 Ryanair / Commission](#) – 7 februari 2024 – [ECLI:EU:T:2024:68](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Staatssteun aan KLM – Luchtvaart – Covid

In 2020 keurde de Europese Commissie Nederlandse staatssteun aan KLM goed, bestaande uit een staatsgarantie voor een banklening en een staatslening (ter waarde van 3,4 miljard euro). Het doel van de maatregel was om KLM tijdelijke liquiditeit te verschaffen in de context van de Covid-19 pandemie.

In 2021 heeft het Gerecht van de Europese Unie het besluit van de Commissie echter nietig verklaard omdat zij onvoldoende gemotiveerd had wie de begunstigde van de maatregel in kwestie was. Het heeft ook besloten de gevolgen van de nietigverklaring op te schorten totdat de Commissie een nieuw besluit heeft vastgesteld.

De Commissie heeft op 16 juli 2021 een nieuw besluit vastgesteld, waarin zij opnieuw oordeelde dat de staatssteun verenigbaar was met de interne markt en dat KLM en haar dochterondernemingen de enige begunstigden van de steun waren, met uitsluiting van de andere ondernemingen van de Air France-KLM-groep. Op verzoek van Ryanair moet het Gerecht nu opnieuw uitspraak doen over de geldigheid van de steun. O.a. Nederland, Frankrijk, KLM en KLM-Air France ondersteunen de Europese Commissie.

Wanneer er redenen zijn om te vrezen dat cumulatie van staatssteun binnen een en dezelfde groep gevolgen zal hebben voor de mededinging, dient de Commissie bijzonder zorgvuldig onderzoek te doen naar de banden tussen de vennootschappen die behoren tot die groep. Het Gerecht oordeelt dat de Commissie een fout heeft begaan bij de identificatie van de begunstigden van de verleende staatssteun, door de holding Air France-KLM en Air France – twee vennootschappen die deel uitmaken van de groep Air France-KLM – niet als begunstigden aan te merken.

Gerecht: Besluit C(2020) 5437 final van de Commissie van 16 juli 2021 betreffende steunmaatregel SA.57116 (2020/N) – Nederland – COVID-19: Staatsgarantie voor een lening en staatslening ten gunste van KLM, wordt nietig verklaard.

- Staatssteun in verband met de COVID-19-pandemie: het Gerecht verklaart het besluit nietig waarbij goedkeuring is gehecht aan staatssteun ten belope van 3,4 miljard EUR die Nederland heeft verleend aan KLM ([persbericht Curia](#))

- EU-Gerecht verklaart besluit van Europese Commissie waarbij goedkeuring is gegeven voor Nederlandse (Covid-)staatssteun aan KLM nietig ([ECER](#))

GERECHT – ARREST – Gevoegde zaken T-29/14 en T-31/14 (Telefónica Gestión/Commissie en Banco Santander/Commissie) – 21 februari 2024 – arrest

Spaanse belasting-leaseregeling

Verzoeksters, Telefónica Gestión en Banco Santander, vorderen de nietigverklaring van besluit 2014/200/EU van de Commissie van 17 juli 2013 inzake de Spaanse belasting-leaseregeling.

Gerecht: Op de beroepen hoeft niet meer te worden beslist voor zover zij zijn gericht tegen artikel 1 van besluit 2014/200/EU van de Commissie van 17 juli 2013 betreffende de door Spanje ten uitvoer gelegde steunmaatregel SA.21233 C/11 (ex NN/2011, ex CP 137/06) – (...) Spaanse belasting-leaseregeling genoemd, voor zover de economische samenwerkingsverbanden en hun investeerders daarin worden aangewezen als de enige begunstigden van de in dat besluit bedoelde steun, alsook van artikel 4, lid 1, van dat besluit voor zover het Koninkrijk Spanje daarbij wordt gelast om het volledige bedrag van de in dat besluit bedoelde steun terug te vorderen van de investeerders van de economische samenwerkingsverbanden die daarvan hebben geprofiteerd.

De beroepen worden verworpen voor het overige. Elke partij draagt haar eigen kosten.

GERECHT – ARREST – T-7/19 (Scandline Denmark/Commissie) – 21 februari 2024 – arrest

Staatssteun – Overheidsfinanciering van project voor vaste spoor-wegverbinding Fehmarn Belt – Werkingssfeer artikel 107, lid 1, VWEU

Het Gerecht oordeelt dat er geen uitspraak meer hoeft te worden gedaan over de vordering tot nietigverklaring van beschikking C(2018) 6268 def. van de Commissie van 28 september 2018 betreffende steunmaatregel SA.51981 (2018/FC), voor zover deze betrekking heeft op de aan Femern A/S toegekende maatregelen. Het beroep wordt verworpen voor het overige.

GERECHT – ARREST – T-364/20 (Denemarken/Commissie) – 28 februari 2024 – ECLI:EU:T:2024:125 – arrest

Staatssteun – Overheidsfinanciering van de vaste weg- en spoorverbinding over de Fehmarnbelt – Deense steun voor Femern – Besluit waarbij de steun verenigbaar met de interne markt wordt verklaard – Beroep tot nietigverklaring – Scheidbaarheid – Ontvankelijkheid – Begrip ‘onderneming’ – Begrip ‘economische activiteit’ – Bouw en exploitatie van de vaste weg- en spoorverbinding – Ongunstige beïnvloeding van het handelsverkeer tussen de lidstaten en verstoring van de mededinging

Denemarken verzoekt om besluit C(2020) 1683 final van de Commissie van 20 maart 2020 betreffende de steunmaatregel SA.39078 (2019/C) (ex 2014/N) ten uitvoer gelegd door Denemarken ten gunste van Femern A/S (PB 2020, L 339, blz. 1), nietig te verklaren voor zover in de eerste volzin van artikel 2 van dat besluit de maatregelen die bestaan in kapitaalinjecties en een combinatie van staatsleningen en staatsgaranties ten gunste van Femern A/S als staatssteun in de zin van artikel 107, lid 1, VWEU zijn aangemerkt. Denemarken wordt ondersteund door België, Luxemburg en Duitsland.

Het Gerecht verwerpt het beroep.

GERECHT – ARREST – T-390/20 (Scandline Danmark en Scandlines Deutschland/Commissie) – 28 februari 2024 – arrest

Staatssteun – Overheidsfinanciering van de vaste weg- en spoorverbinding over de Fehmarnbelt – Deense steun voor Femern

Verzoeksters, Scandlines Danmark ApS en Scandlines Deutschland GmbH, vorderen nietigverklaring van beschikking C(2020) 1683 def. van de Commissie van 20 maart 2020 betreffende staatssteun SA.39078 - 2019/C (ex 2014/N) die Denemarken ten uitvoer heeft gelegd ten gunste van Femern A/S.

Het Gerecht verwerpt het beroep.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-746/23 en C-747/23 Cividale et Flag e.a.](#), verwijzing uit Italië over het begrip “steun” - [ECER](#)
- [C-653/23 \(TOODE\)](#), verwijzing uit Letland over het moment waarop staatssteun geacht wordt te zijn 'toegekend' - [ECER](#)

Strafrecht

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-8/24 \(Županijsko državno odvjetništvo\)](#), verwijzing uit Kroatië over opbrengst strafbaar feit en confiscatiebevelen

EHRM factsheets en guides

- [Domestic violence](#)
- [Police arrest and assistance of a lawyer](#)
- [Protection of minors](#)
- [Secret detention sites](#)
- [Trafficking in human beings](#)
- [Violence against women](#)
- [Guide on article 7 ECHR - no punishment without law: the principle that only the law can define a crime and prescribe a penalty](#)

Verkiezingen en kiesrecht

OVERIG

Europese Commissie vraagt om input op ontwerp DSA-richtlijnen over verkiezingsintegriteit ([ECER](#))

EHRM factsheets en guides

- [Guide on Article 3 of Protocol No. 1 to the ECHR - right to free elections](#)

Vervoer, reizen en rijbewijs

HvJ – ARREST – C-299/22 (Tez Tour) – 29 februari 2024 – Litouwen – ECLI:EU:C:2024:181 – ECLI:EU:C:2023:696 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Pakketreizen en COVID-19 – Annulering reis – Geen officieel negatief reisadvies – Onvermijdbare en buitengewone omstandigheden – Richtlijn (EU) 2015/2302

M.D. heeft met reisorganisator Tez Tour een pakketreisovereenkomst gesloten inzake een reis van hem en zijn gezin naar de Verenigde Arabische Emiraten van 1 tot en met 8 maart 2020. De pakketreisovereenkomst omvatte onder meer de vliegreis naar Dubai (Verenigde Arabische Emiraten) en zeven overnachtingen in een hotel met all-inclusive catering. M.D. betaalde hiervoor 4 834 EUR. Op 27 februari 2020 heeft M.D. aan Tez Tour laten weten dat hij de pakketreisovereenkomst wilde beëindigen en gevraagd of hij het betaalde bedrag voor een andere reis mocht gebruiken zodra het gevaar van COVID-19 zou zijn afgenomen. Tez Tour wees dit verzoek af.

Daarop heeft M.D. tegen Tez Tour een rechtsvordering ingesteld tot vaststelling van de ontbinding van de overeenkomst wegens het optreden van omstandigheden van overmacht op de plaats van bestemming of de onmiddellijke omgeving daarvan die de uitvoering van de reis waarschijnlijk onmogelijk zouden maken. Hij vorderde tevens de terugbetaling van alle door hem verrichte betalingen. De vragen gaan over de voorwaarden voor de uitoefening van het recht om de pakketreisovereenkomst te beëindigen.

Litouwen, Tsjechië, Griekenland en de Europese Commissie hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 12, lid 2, van richtlijn (EU) 2015/2302, gelezen in het licht van artikel 3, punt 12, ervan,

moet aldus worden uitgelegd dat voor de vaststelling dat er op de plaats van bestemming van een reis of in de onmiddellijke omgeving daarvan sprake is van „onvermijdbare en buitengewone omstandigheden” in de zin van deze bepalingen, niet de voorwaarde mag gelden dat de bevoegde autoriteiten een officieel reisadvies hebben uitgevaardigd waarin reizigers werd ontraden zich naar het betrokken gebied te begeven of een officieel besluit hebben vastgesteld waarbij dit gebied werd aangemerkt als „risicogebied”.

Artikel 12, lid 2, van richtlijn 2015/2302 moet aldus worden uitgelegd dat het begrip „onvermijdbare en buitengewone omstandigheden [...] die aanzienlijke gevolgen hebben voor de uitvoering van de pakketreis, of die aanzienlijke gevolgen hebben voor het personenvervoer naar de bestemming” van de betrokken reis, niet alleen betrekking heeft op omstandigheden die de uitvoering van deze pakketreis onmogelijk maken, maar ook op omstandigheden die, zonder een dergelijke uitvoering te verhinderen, meebrengen dat de pakketreis niet kan plaatsvinden zonder de betrokken reizigers bloot te stellen aan

gezondheids- en veiligheidsrisico's, waarbij in voorkomend geval rekening moet worden gehouden met persoonlijke factoren die verband houden met de individuele situatie van deze reizigers. De beoordeling van dergelijke gevolgen moet plaatsvinden vanuit het perspectief van een gemiddelde, normaal geïnformeerde en redelijk omzichtige en oplettende reiziger op de beëindigingsdatum van de betrokken pakketreisovereenkomst.

Artikel 12, lid 2, van richtlijn 2015/2302 moet aldus worden uitgelegd dat een situatie die op de datum waarop de pakketreisovereenkomst werd gesloten, reeds bij de betrokken reiziger bekend was of voor hem voorzienbaar was, niet door die reiziger kan worden ingeroepen wegens „onvermijdbare en buitengewone omstandigheden” in de zin van die bepaling, waarbij evenwel de mogelijkheid blijft bestaan dat die situatie, omdat die aan veranderingen onderhevig kan zijn, na de sluiting van de overeenkomst aanzienlijke wijzigingen heeft ondergaan waardoor een nieuwe situatie is ontstaan die als zodanig kan beantwoorden aan de definitie van het begrip „onvermijdbare en buitengewone omstandigheden” in de zin van die bepaling.

Artikel 12, lid 2, van richtlijn 2015/2302 moet aldus worden uitgelegd dat bij de vaststelling of onvermijdbare en buitengewone omstandigheden die zich voordoen op de plaats van bestemming of in de onmiddellijke omgeving daarvan, „aanzienlijke gevolgen hebben voor de uitvoering van de pakketreis of [...] voor het personenvervoer naar de bestemming”, ook rekening kan worden gehouden met de gevolgen die zich voordoen op de plaats van vertrek en op de verschillende plaatsen die tijdens de heen- en terugreis worden aangedaan, indien deze van invloed zijn op de uitvoering van deze pakketreis.

HvJ – ARREST – [C-584/22 \(Kiwi tours\)](#) – 29 februari 2024 – [ECLI:EU:C:2024:188](#) – geen conclusie – [arrest](#)

Pakketreizen en COVID 19 – Annulering reis – Onvermijdbare en buitengewone omstandigheden – Gebeurtenissen die zich voordoen na de opzegging maar nog voor het begin van de pakketreis – Richtlijn (EU) 2015/2302

Q.M. heeft Kiwi Tours GmbH verzocht om terugbetaling van alle bedragen die hij overeenkomstig zijn pakketreisovereenkomst heeft betaald, met inbegrip van de beëindigingsvergoeding die hem is aangerekend, nadat hij die overeenkomst wegens het aan de verspreiding van COVID-19 verbonden gezondheidsrisico had opgezegd.

Hof: Artikel 12, lid 2, van richtlijn (EU) 2015/2302 moet aldus worden uitgelegd dat bij de beoordeling of er zich „buitengewone en onvermijdbare omstandigheden [hebben voorgedaan] die aanzienlijke gevolgen hebben voor de uitvoering van de pakketreis of [...] voor het personenvervoer naar de bestemming” in de zin van deze bepaling, enkel rekening mag worden gehouden met de situatie op de datum waarop de reiziger zijn reisovereenkomst heeft opgezegd.

REGELGEVING

- BNC Fiche: Herziening Richtlijn Pakketreizen, [Kamerstuk 22112, nr. 3871](#)
- BNC Fiche: Verordening inzake passagiersrechten multimodale reizen, [Kamerstuk 22112, nr. 3869](#)

Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – Ramadan t. Frankrijk – 1 februari 2024 – 23443/23 – ECLI:CE:ECHR:2024:0109DEC002344323 – persbericht – beslissing

Bekendmaking identiteitsgegevens slachtoffer – Artikel 10 EVRM – Vrijheid van meningsuiting – Schending

Klager is een Zwitsers staatsburger. Hij stond in de pers bekend als een islamoloog, intellectueel en predikant. In 2018 werd hij in Frankrijk verdacht van de verkrachting van X. Nadat X zich als benadeelde partij had gevoegd in de strafzaak, zou klager de identiteitsgegevens van X hebben vermeld in een persbericht, een interview over een boek dat hij geschreven heeft en in het betreffende boek zelf. Klager wees erop dat de voor- en achternaam van X al bekend waren gemaakt in de media in Frankrijk, België en Zwitserland. Hij voegde daaraan toe dat X een blog had gemaakt onder een pseudoniem en dat ze een foto van haar gezicht had onthuld op haar Twitter-account en haar Facebook-pagina die zijn met haar pseudoniem associeerde.

Na een afweging tussen het recht op privacy van het slachtoffer enerzijds, en het recht op vrijheid van meningsuiting van de klager anderzijds, is klager in eerste aanleg veroordeeld voor het verspreiden van de identiteitsgegevens van X. Klager had immers geen schriftelijke toestemming van X voor het verspreiden van haar informatie. In hoger beroep heeft klager een lagere straf gekregen omdat het hof had meegewogen dat de identiteitsgegevens van X al eerder in de media bekend waren.

Klager doet een beroep op artikel 10 van het EVRM: hij wilde gebruik maken van zijn vrijheid van meningsuiting als openbare verdediging tegen de ernstige en stigmatiserende beschuldigingen die tegen hem waren geuit. Het EHRM toetst of de schending van de vrijheid van meningsuiting van klager bij wet was voorzien, een legitiem doel had en proportioneel was om dat doel te bereiken. Het EHRM constateert allereerst dat X, als benadeelde partij in de verkrachtingszaak, ook als slachtoffer wettelijk beschermd werd door nationale wetgeving. Het legitieme doel dat nagestreefd wordt met de beperking van het recht op vrijheid van meningsuiting is de bescherming van de waardigheid, de reputatie en het privéleven van het slachtoffer in een verkrachtingszaak. Volgens het EHRM was de klager vrij om zijn mening over de beschuldigingen te uiten, maar dan wel zonder de naam van X te noemen. Het EHRM oordeelt dat het verspreiden van de identiteitsgegevens van X niet noodzakelijk was voor de uitoefening van de verdedigingsrechten van klager, noch om zijn recht op een eerlijk proces te waarborgen. Het EHRM concludeert dat de betwiste inmenging in de vrijheid van meningsuiting evenredig was met een legitiem nagestreefd doel.

EHRM – ARREST – Dede t. Turkije – 20 februari 2024 – 48340/20 – ECLI:CE:ECHR:2024:0220JUD004834020 – persbericht – arrest

Ontslag bankmedewerker wegens kritiek op collega is in strijd met vrijheid van meningsuiting – Artikel 10 EVRM

Klager stuurde in december 2016 een e-mail naar de medewerkers van HR en een adjunct-directeur van zijn werkgever. In deze e-mail bekritiseerde klager de managementpraktijken van de voorzitter van de raad van bestuur van de belangrijkste aandeelhouder van de werkgever. De werkgever beëindigde onmiddellijk de arbeidsovereenkomst met klager. De e-mail overschreed volgens de werkgever de grenzen van acceptabele kritiek. De arbeidsrechtbank van Istanboel verklaarde het beëindigen van de arbeidsovereenkomst nietig, maar het gerechtshof oordeelde dat de e-mail overlast op de werkplek had veroorzaakt en wees de vordering van klager af. In cassatie bleef die beslissing in stand. Het constitutioneel hof oordeelde dat de rechten van klager niet geschonden waren.

Het Hof oordeelt dat de nationale gerechten niet voldoende onderzoek hebben gedaan naar onder meer de inhoud van de e-mail en de context waarin die werd verzonden, de impact ervan op de werkgever en de zwaarte van de sanctie. De nationale gerechten hebben in hun oordeel dus geen rekening gehouden met alle relevante omstandigheden. Ook is niet overtuigend gemotiveerd dat met het afwijzen van de vordering van klager een eerlijke balans is gevonden tussen zijn recht op vrijheid van meningsuiting en het recht van de werkgever om de legitieme belangen van haar bedrijf te beschermen.

**EHRM – ARREST – Danilet t. Roemenië – 20 februari 2024 – 16915/21 –
ECLI:CE:ECHR:2024:0220JUD001691521 – persbericht – arrest**

Rechtspraak – Disciplinaire sancties opgelegd aan rechter – Vrijheid van meningsuiting – Bijdrage aan het publieke debat op sociale media – Schending van het grondrecht – Noodzakelijkheids criterium

Klager was werkzaam als rechter en stond bekend om zijn actieve deelname aan het maatschappelijk debat. In 2019 heeft klager op een sociaal medium twee berichten geplaatst. Een van de berichten ging over de invloed van de politiek op verschillende instituties, waaronder de rechtspraak. Het andere bericht ging over schadelijke invloeden op de rechtspraak. Als gevolg van het plaatsen van de berichten is door de Raad voor de magistratuur aan klager een disciplinaire straf opgelegd van een salariskorting voor de duur van twee maanden. Klager heeft bij de Hoge Raad beroep ingesteld tegen de disciplinaire straf, maar dat beroep is afgewezen.

Schending van artikel 10 EVRM. Het hof oordeelt dat de aan klager opgelegde disciplinaire sanctie een beperking is van zijn recht op vrijheid van meningsuiting in de zin van artikel 10, eerste lid, EVRM. De sanctie die de beperking vormt, is gebaseerd op wetgeving en die wetgeving was toegankelijk voor klager. Ten aanzien van de voorzienbaarheid van de wetgeving, oordeelt het Hof dat de wetgeving weliswaar algemene begrippen bevatte, maar dat klager als deskundige op het juridische gebied, kennis had kunnen nemen van de uitleg van de begrippen in de jurisprudentie. Het Hof vindt dat de beperking is voorzien bij wet. Ook is er sprake van een legitiem doel, namelijk het waarborgen van het gezag en de onpartijdigheid van de rechterlijke macht.

Het Hof komt echter tot de conclusie dat beperking op het grondrecht niet noodzakelijk is in een democratische samenleving. Daarbij overweegt het Hof dat de nationale rechterlijke instantie geen analyse heeft gemaakt of de inperking van het grondrecht noodzakelijk was. Ook heeft er geen afweging plaatsgevonden tussen de betrokken belangen. Volgens het Hof is niet gekeken naar de berichten van klager in de bredere context van het maatschappelijk debat over het algemeen belang. Ten aanzien van de beperking van de vrijheid om informatie te ontvangen of te geven, heeft de staat een beperkte beoordelingsruimte. Het Hof overweegt daarbij dat van rechters mag worden verwacht dat zij terughoudend zijn in de uitoefening van hun vrijheid van meningsuiting, aangezien de autoriteit en de onpartijdigheid van de rechterlijke macht als gevolg daarvan in twijfel kan worden getrokken. De uitlatingen waren in dit geval echter niet onwettig of lasterlijk, noch riepen die op tot het gebruik van geweld. In de beoordeling van de sanctie is door de rechter niet voldoende gemotiveerd dat sprake zou zijn van een aantasting van de waardigheid van het ambt van de rechter. Ook is niet de lichtste sanctie opgelegd, die bestaat uit het geven van een waarschuwing, maar is een sanctie opgelegd die een afschrikwekkend effect heeft voor zowel klager alsook voor andere rechters. Er zijn niet voldoende en relevante redenen aangevoerd om het oordeel van de rechter te rechtvaardigen en er is dan ook sprake van een schending.

HvJ – CONCLUSIE – [C-633/22 \(Real Madrid Club de Fútbol\)](#) – 8 februari 2024 – A-G Szpunar – Frankrijk – [ECLI:EU:C:2024:127](#) – [persbericht](#) – [conclusie](#) (Engelse taalversie)

Brussel I verordening – Erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen – Straf opgelegd aan een krant en een van haar journalisten wegens schade toegebracht aan de reputatie van een sportclub – Weigering tenuitvoerlegging vanwege openbare orde – Verordening (EG) nr. 44/2001

Samenvatting onder: [IPR](#)

EHRM factsheets en guides

- [Hate speech](#)
- [Protection of journalistic sources](#)
- [Protection of reputation](#)
- [Guide on article 10 ECHR - freedom of expression](#)

Vrijheid van vereniging en demonstratierecht

EHRM – ARREST – [Auray t. Frankrijk](#) – 8 februari 2024 – [1162/22](#) – [ECLI:CE:ECHR:2024:0208JUD000431213](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Betoging – Ophouding van demonstranten op een door de politie afgesloten plein - Beperking van het grondrecht niet voorzien bij wet – Schending artikelen 10 en 11 EVRM – Artikel 2, Vierde Protocol EVRM

In oktober 2010 zijn in Lyon verschillende demonstraties geweest tegen een wet over pensioenhervorming. De autoriteiten zijn vooraf geïnformeerd over de demonstratie. Klagers wilden deelnemen aan die demonstratie en verzamelden zich met een grote groep van andere deelnemers op een plein. De politie heeft met een grote politiemacht het plein afgesloten om de aanwezigen daar op te houden en te voorkomen dat onruststokers zich bij de demonstratie konden aansluiten. Na twee uur is aan een deel van de aanwezigen toestemming gegeven om zich alsnog bij de demonstratie aan te sluiten. De rest van de aanwezigen bleef opgehouden op het plein. De afsluiting van het plein en de ophouding is pas opgeheven nadat de demonstratie was afgelopen.

Naar aanleiding van een aangifte is een gerechtelijk onderzoek gestart. Klagers zijn als civiele partij betrokken bij die procedure. Het onderzoek is door de rechters stopgezet, waarna klagers als civiele partij beroep en hoger beroep hebben ingesteld tegen de beslissing tot het stopzetten. Het Hof van Cassatie heeft besloten prejudiciële vragen te stellen aan de Constitutionele Raad. Die heeft aangegeven dat het optreden van de politie niet in strijd is met de grondrechten. Het hoger beroep is daarna afgewezen.

Artikel 2 van het vierde protocol bij het EVRM. De interventie door de politie door afsluiting van het plein met een grote politiemacht, valt onder de werkingssfeer van de grondrechten van de demonstranten en beperkt die. Het optreden van de politie zou dus moeten zijn gereguleerd, zodat duidelijk is onder welke omstandigheden een dergelijk optreden kan worden ingezet en welke voorwaarden daaraan worden gesteld. Ten tijde van de demonstratie waren dergelijke politieacties niet specifiek gereguleerd en was er slechts een algemeen juridisch kader voor de handhaving van de openbare orde. In 2021 zijn er regels uitgevaardigd die dergelijke politieacties reguleren. Ten tijde van de demonstratie was het politieoptreden dus niet gebaseerd op specifieke wettelijke regels, waardoor de beperking op het

grondrecht, volgens het Hof, niet was voorzien bij wet. Er is dan ook sprake van een schending van artikel 2 van het vierde protocol bij het EVRM.

Ten aanzien van de artikelen 10 en 11 EVRM overweegt het Hof dat klagers werden vastgehouden op een plein als gevolg van de bestreden maatregel en daarom niet in staat waren om deel te nemen aan de demonstratie, terwijl dat het doel was van klagers. Het Hof constateert dat het vasthouden van klagers een beperking vormde op hun recht om hun mening te uiten en het recht om deel te nemen aan een betoging. De beperking dient te zijn voorzien bij wet. Het Hof oordeelt dat, om dezelfde redenen als is gemotiveerd bij artikel 2 van het vierde protocol, de beperking niet is voorzien bij wet. Er is dan ook sprake van een schending van artikel 11 EVRM, gelezen in samenhang met artikel 10 EVRM.

Witwassen en terrorisme

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-3/24 (Mistral Trans), verwijzing uit Letland over voorkoming van gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld of terrorismefinanciering en externe accountants - ECER

REGELGEVING

Welke Europese antiwitwas-regelgeving komt eraan? (Bijzonder strafrecht)

Deel II

Algemeen

Wijziging in Aanwijzingen voor de regelgeving in wijze van aanhalen EU-Publicatieblad ([ECER](#))

Als gevolg van de gewijzigde werkwijze in uitgifte van EU-Publicatiebladen worden aanwijzingen 3.42 en 3.46 binnenkort aangepast.

Met ingang van 1 oktober 2023 wordt voor elke rechtshandeling een apart Publicatieblad uitgegeven door de EU (vergelijkbaar met de werkwijze van Staatsblad en Staatscourant). Zie voor meer informatie ook [dit ECER-bericht](#) van 3 oktober 2023. Als gevolg van deze gewijzigde werkwijze zal ook een aanpassing in de relevante artikelen van de Aanwijzingen voor de regelgeving plaatsvinden.

Het nummer van het EU-Publicatieblad wordt sinds oktober 2023 ontleend aan het nummer van het besluit. Omdat het onderscheid tussen C- en L-bladen is gehandhaafd moet bij de verwijzing nog wel het type blad worden genoemd (C of L). Dat leidt ertoe dat - waar voorheen een verwijzing bijvoorbeeld de vorm 'PbEU 2010, L 180' had- nu kan worden volstaan met 'PbEU L 2024/325' om de vindplaats van richtlijn (EU) 2024/325 aan te duiden.

Cursus en opleiding

Studiemateriaal over Europees recht gratis online beschikbaar; links naar EJTN, ERA en HELP ([Intro](#))

Raad van Europa - **HELP** (Human rights education for legal professionals) **Online (gratis) cursussen over mensenrechten** met focus op EVRM ([Help](#))

[Human Rights in the Armed Forces](#)

[Introduction to Corruption Prevention](#)

[Cybercrime and Electronic Evidence](#)

[Access to Justice for Women](#)

[Alternative Measures to Detention](#)

[Alternatives to Immigration Detention](#)

[Asylum and Human Rights](#)

[Children's Rights - Key Challenges](#)

[Child-friendly Justice](#)

[Combating Trafficking in Human Beings](#)

[Data Protection and Privacy Rights](#)

[Ethics for Judges, Prosecutors and Lawyers](#)

[Family Law and Human Rights](#)

[Freedom of Expression](#)

[Hate Crime and Hate Speech](#)

[Internal Displacement](#)

[International Cooperation in Criminal Matters](#)

[Interplay between the ECHR and the EU Charter of Fundamental Rights'](#)

[Introduction to the ECHR and the ECtHR](#)

[Introduction to the European Social Charter](#)

[Judicial reasoning and human rights](#)

[Pre-trial Investigation and the ECHR](#)

[Procedural Safeguards in Criminal Proceedings and Victims' Rights](#)

[Property Rights](#)

[Protection and Safety of Journalists](#)

[Refugee and Migrant Children](#)

[Rights of Persons with Disabilities](#)

[Right to Liberty and Security](#)

[Right to the Integrity of the Person \(Bioethics\)](#)

[Right to Respect for Private and Family Life](#)

The Environment and Human Rights
Violence Against Women and Domestic Violence
Violence Against Women and Domestic Violence for Law Enforcement
Introduction to the European Convention on Human Rights, a 5-hour interactive training course aimed at legal professionals, public authorities, civil society and students.

Overzicht van trainingen op het gebied van Europees Strafrecht (Bijzonder Strafrecht)

Dit overzicht staat ook op de Wikipagina Cursus en opleiding Europees en Internationaal recht

<u>Datum</u>	<u>Onderwerp</u>	<u>Titel</u>
<u>e-learning</u>	<u>Grondrechten</u>	<u>De horizontale directe werking (HDW) van EU Grondrechten; De toepassing van grondrechten tussen private partijen, een dagdeel</u>
<u>e-learning</u>	<u>EU Handvest</u>	<u>Toepasselijkheid van EU Grondrechten Digitale zelfstudiemodule over artikel 51 EU Handvest van de Grondrechten, SSR</u>
<u>e-learning</u>	<u>straf</u>	<u>The European Arrest Warrant: 10 Key Questions for Defence Counsel, specialised e-learning course, ERA</u>
<u>e-learning</u>	<u>IE</u>	<u>How to make the best use of the case law of the CJEU on EU copyright in your legal practice? Ten questions on European copyright law, ERA</u>
<u>e-learning</u>	<u>algemeen</u>	<u>The Preliminary Reference Procedure before the CJEU, ERA</u>
<u>webcollege</u>	<u>algemeen</u>	<u>Gratis webcolleges EU-recht beschikbaar op MIJN SSR: Webcolleges EU en haar invloed op het Nederlandse rechtssysteem</u>
<u>webcollege</u>	<u>asiel & migratie</u>	<u>SSR webcollege 'Procedurerichtlijn, het rechterlijk toetsingskader</u>
<u>webcollege</u>	<u>erfrecht</u>	<u>Europese erfrechtverordening, via SSR.nl (alléén voor de rechtspraak)</u>
<u>webcollege</u>	<u>EVRM</u>	<u>Gratis webcollege door docenten Prof. mr. Egbert Myjer en Prof. mr. Martin Kuijer over het EVRM</u>

<u>Datum</u>	<u>Onderwerp</u>	<u>Titel</u>
webcollege	ASIEL & MIGRATIE	Associatierecht EEG-Turkije, Stichting migratierecht
webcollege	STRAFRECHT	Webinar: EHRM Keskin & rechterlijke beoordeling van getuigenverzoeken
19 maart 2024	GRONDRECHTEN; EHRM	Research Event on Subsidiarity and Human Rights in the EU and the ECtHR
26 maart 2024	PREJUDICIËLE PROCEDURE HvJ, Hoge Raad en Protocol 16 EVRM	Praktijkcursus prejudiciële vragen, 12.30 - 17.00 uur Fysiek in Den Haag, Digitaal & live en achteraf terugkijken
27 maart 2024	Bewijsverordening	DIGI-GUARD – Webinar on the Evidence Regulation (in Dutch): 27 March 2024
28-29 maart 2024	STAATSSTEUN	SUNAJUST-project, Brussel
4 april 2024	algemeen	Themabijeenkomst NVER en NVvW - Europa en wetgeving
14 april 2024	STRAFRECHT	Europees Strafrecht van A-Z voor de strafrechtspraktijk , 9.30 - 17.00 uur, Utrecht door Jurian Langer & Thom Dieben fysiek (Den Haag, Koninginnegracht 60) en digitaal
7 juni 2024	HANDVEST EU	SAVE THE DATE NJV-Jaarcongres te Amsterdam met als thema: “Waarde, werking en potentie van het EU-Grondrechtenhandvest in de Nederlandse rechtsorde”.

[Trainingen 2024 en 2025 op het gebied van Staatssteun \(SUNAJUST\)](#)

ERA trainingen

Series of pan-European legal seminars

-

<u>Event number</u>	<u>Date</u>	<u>Topic</u>	<u>Level</u>	<u>Location</u>	<u>Available places Dutch candidates</u>	<u>Deadline for nominations</u>
<u>324DT17</u>	<u>14-15 Mrt 2024</u>	<u>Civil Law</u>	<u>Introductory</u>	<u>Sofia</u>	<u>2</u>	<u>15 jan 2024</u>
<u>324DT20</u>	<u>6-7 juni 2024</u>	<u>Criminal Law</u>	<u>Introductory</u>	<u>Trier/Online</u>	<u>2 face to face & 1 online</u>	<u>8 april 2024</u>
<u>324DT21</u>	<u>10-11 okt 2024</u>	<u>Criminal Law</u>	<u>Advanced</u>	<u>Vilnius</u>	<u>2</u>	<u>26 aug 2024</u>
<u>124DT18</u>	<u>21-22 nov 2024</u>	<u>Civil Law</u>	<u>Advanced</u>	<u>Vienna</u>	<u>3</u>	<u>20 sept 2024</u>
<u>125DT01</u>	<u>30-31 jan 2025</u>	<u>Legal writing</u>	<u>Advanced</u>	<u>Trier</u>	<u>1</u>	<u>2 dec 2024</u>

-

Series of language seminars

-

<u>Event number</u>	<u>Date</u>	<u>Topic</u>	<u>Location</u>	<u>Available places</u>	<u>Deadline for nominations</u>
<u>324DT22</u>	<u>17-19 april 2024</u>	<u>Criminal Law</u>	<u>Brussels (EJTN)</u>	<u>3</u>	<u>19 feb 2024</u>
<u>124DT14</u>	<u>12-14 juni 2024</u>	<u>Civil Law</u>	<u>Trier (ERA)</u>	<u>3</u>	<u>12 april 2024</u>
<u>124DT15</u>	<u>18-20 sept 2024</u>	<u>Civil Law</u>	<u>Brussels (EJTN)</u>	<u>3</u>	<u>12 juli 2024</u>
<u>324DT23</u>	<u>13-15 nov 2024</u>	<u>Criminal Law</u>	<u>Trier (ERA)</u>	<u>3</u>	<u>13 sept 2024</u>
<u>124DT16</u>	<u>2-4 dec 2024</u>	<u>Civil Law</u>	<u>Online</u>	<u>1</u>	<u>4 okt 2024</u>

Nieuwsbrieven

Algemeen

- [Knowledge Sharing platform \(ECHR-KS\)](#)
- [Maandelijks Bulletin HvJ](#)

Bestuursrecht

- [Jurisprudentienieuwsbrief bestuursrecht Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak](#)

Dataproductie

- [European data protection supervisor \(EDPS\) nieuwsbrief](#)

Strafrecht

- Nieuwsbrieven (Europees) Strafrecht, o.a. over cybercrime, (Bijzonder Strafrecht)

Vreemdelingenrecht

- EUAA (European Union agency for asylum)
- Centrum voor Migratierecht van de Radboud Universiteit Nijmegen: CJEU Overview of judgments and pending cases

NEMIS: newsletter on European migration issues

NEAIS: newsletter on European asylum issues

NEFIS: newsletter on European free movement issues

Databank op het gebied van asiel: www.dicta.eu

Databanken en zoeksystemen

- EUAA (asiel en migratie)
- Dicta (asiel en migratie)
- European database of asylum law (asiel en migratie)
- Statelessness Case Law Database (sinds juli 2021)
- EDAL – European database of asylum law
- Refworld UNHCR
- FRA (Handvest EU) – onderverdeeld per artikel uit het Handvest EU
- EFRIS
- HUDOC (EHRM)
  - HUDOC - Part I - Simple search - EN (ECHR-CEDH) - YouTube
- HUDOC User Manual
- Social Security Coordination Regulations database

NL zaken bij het HvJEU

datum	zaaknr.	naam	NL verwijzing	conclusie	arrest	einduitspraak	onderwerp
22-2	C-40/23 P	Commissie / Nederland	nvt	ECLI:EU:C:2024:153			Staatssteun; Hemwegcentral e
22-2	C-674/22	Gemeente Dinkelland	ECLI:NL:RBGEL:2022:6042		ECLI:EU:C:2024:147		btw
29-2	C-549/22	Raad van Bestuur SVB	ECLI:NL:CRVB:2022:1793		ECLI:EU:C:2024:184		Sociale zekerheid
29-2	C-392/22	Staatssecretaris J&V	ECLI:NL:RBDHA:2022:5724		ECLI:EU:C:2024:195		Asiel en migratie

NL prejudiciële verwijzingen

Een volledig overzicht van Nederlandse prejudiciële verwijzingen wordt apart gepubliceerd op [rechtspraak.nl](#) en staat op de [Wiki Prejudiciële procedure bij het Hof van Justitie EU](#).

Een overzicht van *alle* prejudiciële verwijzingen uit alle lidstaten is te vinden op de [website van het Expertisecentrum Europees recht van het Ministerie van buitenlands zaken](#) of in de [Databank van het HvJ \(curia-website\)](#).

Datum	Instantie	ECLI	Onderwerp	Zaaknr
26-2	Rechtbank Den Haag, zittingsplaats Roermond	ECLI:NL:RBDHA:2024:2300	Asiel en migratie; afgeleid verblijfsrecht ; artikel 20 VWEU	
27-2	CBb	ECLI:NL:CBB:2024:126	Tabaksrichtlijn	

NL zaken bij het EHRM

Een volledig overzicht van Nederlandse zaken bij het EHRM wordt apart gepubliceerd op rechtspraak.nl.

Datum	Soort zaak	naam	Nummer	Artikel	Onderwerp
18-1	STRIKE-OUT	Martina	61433/21	6 EVRM	Strafrecht; compensatie tijd in voorlopige hechtenis
6-2	ARREST	Snijders	56440/15	6 EVRM	Strafrecht; anonieme getuige
15-2	GECOMMUNICEERDE ZAAK	W.N.J.C.	36957/22	3 en 5 EVRM	strafrechtelijk onderzoek – Beëindiging strafvervolgning

Verzoeken Protocol no. 16 EVRM

Een advies kan alleen worden gevraagd in het kader van een bij de nationale rechter aanhangige zaak. Het al dan niet in behandeling nemen van het verzoek staat ter beoordeling van het Hof. Een panel van vijf rechters beslist of het verzoek wordt ingewilligd en motiveert de redenen voor elke weigering.

Adviezen, gegeven door de Grote Kamer, zijn gemotiveerd en niet bindend. De adviezen worden gepubliceerd en meegedeeld aan de verzoekende rechterlijke instantie en aan de betrokken Hoge Verdragsluitende Partij. Rechters hebben het recht een afzonderlijk advies uit te brengen. Het panel en de Grote Kamer omvatten ambtshalve de rechter die is gekozen voor de Hoge Verdragsluitende Partij waartoe het verzoekende gerecht behoort.

Het doel van Protocol nr. 16 is om de interactie tussen het Hof en de nationale autoriteiten te versterken en daardoor de uitvoering van de rechten en vrijheden van het Verdrag te versterken.

Zie ook: Toon Moonen & Laurens Lavrysen, 'Abstract but Concrete, or Concrete but Abstract? A Guide to the Nature of Advisory Opinions under Protocol No 16 to the ECHR', *Human Rights Law Review*, 2021, Vol. 21, Issue 3, pp. 752–785.

Zie: Research Report on Protocol 16 in Judicial Practice ([ECHRblog](#))

Datum	Land	Onderwerp	Artikel	zaaknummer	Advisory opinion
13.4.23	België	Godsdienstvrijheid	Artikel 9 EVRM	P16-2023-001 Persbericht 16.5.23	ADVISORY OPINION 14.12.2003
10.10.22	Finland	Familierecht - Adoptie van volwassen kind - Rechten van biologische moeder	Artikelen 6 en 8 EVRM	P16-2022-001 Persbericht 8.11.22	ADVISORY OPINION 13.4.23 persbericht

19.4.21	Frankrijk	Jagersvereniging	Artikel 1, Eerste Protocol EVRM	P16-2021-002 <u>Persbericht 2.6.21</u>	ADVISORY OPINION 13.7.22
11.3.21	Armenië	Politiebehandeling; verjaring marteling – uitvoering EHRM arrest	Artikelen 3 en 7 EVRM	P16-2021-001 <u>Persbericht 12.5.21</u>	<u>ADVISORY OPINION</u> 26.4.2022
19.11.20	Slowakije	Onderzoek naar misdaden door de politie	Artikelen 2, 3 en 6 EVRM.	<u>persbericht</u> 4.12.2020	<u>Persbericht:</u> afwijzing van het verzoek 1.3.2021
5.11.20	Litouwen	Afzettingsprocedure parlementslid	Artikel 3, Eerste Protocol EVRM	P16-2020-002 <u>Persbericht</u> 28.1.21	<u>ADVISORY OPINION</u> 8.4.2022 <u>persbericht</u>
2.8.19	Armenië	Geen straf zonder wet - Terugwerkende kracht van een strafbepaling – Verwijzing naar andere bepaling	Artikel 7 EVRM	P16-2019 -001	<u>ADVISORY OPINION</u> 29.5.2020 <u>persbericht</u>
12.10.18	Frankrijk	Draagmoederschap; geboorteregister	Artikel 8 EVRM	P16-2018-001	<u>ADVISORY OPINION</u> 10.4.2019 <u>Menneson t. Frankrijk</u>